

Ազգ

5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2018 ՈՒՐԲԱԹ 37(5535)

Միջազգային մրցանակ՝ Արմեն Սարգսյանին

Հոկտեմբերի 3-ին Նյու Յորքում տեղի է ունեցել Արեւել-Արեւմուտքի ինստիտուտի ամենամյա 25-րդ Գալա մրցանակաբաշխությունը: Միջազգային այս հեղինակավոր կառույցն իր ամենամյա մրցանակն ավանդաբար շնորհում է այն անձանց, ովքեր աչքի են ընկել փայլուն առաջնորդությամբ, նորարարությամբ եւ որոշեց փոփոխության առաջամարտի գործելու կարողությամբ: Ամերիկացի դիվանագետ Ջոն Էրվին Մրոգի անվան Համառոտագրային ղեկավար գործչի մրցանակն այս անգամ շնորհվել է ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանին: Ծնորհավորում ենք:

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Ճակաս-ճակասի Փոխադարձ կոմպրոմիսների ժամանակը

Նախորդիվ գրել էի, որ վարչապետ Փաշինյանը խորհրդարանի իր ընդդիմադիրներին առաջարկում է ֆաղափական ինֆորմացիոն հակառակ կողմին թողնելով սեփական մահվան գործիքն ընտրելու «ազատությունը»: Երեւոթի օրվա բուռն զարգացումները սակայն ցույց տվեցին, որ ընդդիմությունը բնավ դատարար չէ անձնասուր լինելու առաջարկին եւ դեռեւս ի վիճակի է կանխագրելիս ֆայլեր ձեռնարկել, առնվազն հեռաձգելով մահադատի ժամը:

Կանոնադրական փոփոխություն մտցնելու այդ ֆայլը, իմ տրամաբանորեն, նախատեսված չէր Փաշինյանի կողմից: Եվ նրա ներկերը տեղի սվեցին ու նա թույլ տվեց, դարձյալ իմ տրամաբանությամբ, սակայն կապական մի ֆանի սխալ: Առաջին՝ դեկտեմբեր ամիսը խորհրդարանական ընտրությունների դատարարի ժամկետ նշանակելով: Երկրորդ՝ խորհրդարանական երեք կուսակցություններից իր իսկ դեմ՝ «հակահեղափոխական» կարգախոսի սակ կուռ ճակաս հարդարելով: Երրորդ՝ ավելորդ անգամ զորաբաժնի ենթարկելով իր գիմնադրի հզորագույն զենքը՝ ժողովրդի ամենաակտիվ զանգվածին: Թեեւ իսկապետ տրամաբան էր ընդամենը 10-15 րոպեում նման բազմությանը խորհրդարանի քաղաքական բերելը, նաեւ նրանցից ամենաակտիվներին խորհրդարան մուտք գործելու արտոնագրերը զարդելու Փաշինյանի կարողությունը, սակայն կարծում եմ՝ հումորիս վասնվեց այդ գործարարը, որը բացի ուժի ցուցադրությունից, ոչինչ չսվեց այսպես կոչված հեղափոխությանը:

(Այստեղ չեմ ուզում արտահայտվել ո՛չ այդ գիտեր դատարանի մի քանի երկկողմանի սահակությունների, ո՛չ կանոնադրական փոփոխությունը վավերացնող դատարանական անվանացանկը հրատարակելու հրամանի, ո՛չ էլ կառավարության հինգ անդամների հրատարակային դատարանական քննարկումն ստանալի մասին, որն իմ դատարան ընկերներիցս մեկին հիշեցրել էր «դուրսից» հետո նախագահ Բորիս Ելցինի մեծարժանակ ֆայլը):

Այո, դիրքերը հիմա մնում են նույնը. հակադիր ուժերը լրիվ, կամ գրեթե լրիվ գիմնավորված խրամասավորվել են միմյանց դեմ: Վարչապետը դատարանում է խաղի իր կանոններով եւ իր հայտարարած ժամկետում անցկացնել խորհրդարանական արտահերթ ընտրությունները՝ նույնիսկ անտեսելով գնով սեփական խոստումները ընտրական օրենսդրության բարեփոխումների մասին, իսկ այսպես կոչված «հակահեղափոխականները» մերժում են անձնասուր լինել, նույնիսկ ստանալով հակահարված հասցնել վարչապետի սեփական թեկնածու առաջադրելու խաղադրույքով: Իսկ երկու կողմերը միասին, այս եւ այն կողմից, դատարանում են գնդակը տեղափոխել համարադրության նախագահի դատարան:

Իրերի այս կացության մեջ, ժողովրդի մոտ, գոնե ժողովրդի մտածող խավերի մեջ, տիրում է ամենալուրջ մտածողությունը՝ ո՛ր եմ գնում, ո՛րն է հանգուցալուծումը, ի՞նչ կարող է դատարանը հետո:

Վերելում ասվածը դժբախտաբար չեմ կարող ամրագրել հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման կամ վիճակագրական որեւէ սվայով: Սակայն հասարակության հիշյալ խավի արբեր ներկայացուցիչների հետ վերջին օրերին ունեցած զրույցներս ընդգծում են կարեւոր երեք դիտարկում:

ա) Խոսակցիցներիցս ոչ ոք մոտ դեռեւս չեմ նկատել նախկինին վերադառնալու կամ նախկինների վերադարձի ամենադուրյալ ցանկություն: Դա համարվում է անցած փուլ, որի էջը դեռ է փակվել վերջնականապես:

բ) Ունանց տեսակետից Նիկոլ Փաշինյանի մեծածնորհային դիրքն ու գործելակերպը վստահություն չեն ներշնչում մեր երկրի կայուն ապագայի հանդեպ. զրուցակիցներիցս քանիցս չեն ընդունում ուրիշ քանակի վարկածը, թե՛ «իլա սրանք թող ամրադրվեն, հետո ամեն ինչ լավ կլինի»:

գ) Իսկ ուրիշներ, ինչ-որ չափով արված դավադրական տեսությամբ, հարց են տալիս. «Կարծում ես, որ երկրում չկա երրորդ ուժ, որը իր դասին է ստատում ճակաս-ճակասի կանգնածների իզն ու թող ջնջելու համար, մերն էլ հետը»:

Արդարեւ, ահարկու դատարան, որը որքան անհավանական՝ այնքան հնարավոր է, եթե հաճվի առնենք մեր արածաքաղաքում առկա իրավիճակը:

Հուսալին կամ հուսատուն այն է սակայն, որ կողմերը, թեեւ ճակաս-ճակասի, դեռեւս չեն դադարել միմյանց հետ խոսելուց, թեկուզ ֆնտրախոսելով, երբեմն էլ հայիոյելով իրար: Հասարակության լուռ մեծամասնությունը սակայն ուրիշ բան է ստատում նրանցից՝ գոնե հիմա լինել իմաստուն եւ փոխադարձ զիջումներով երկիր դուրս բերել ներկա ճգնաժամից:

ՀԱՍՏԱՏՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՆՈՒՄ

ՀՈՒ... ՀՈՒ... ՀՈՒ...

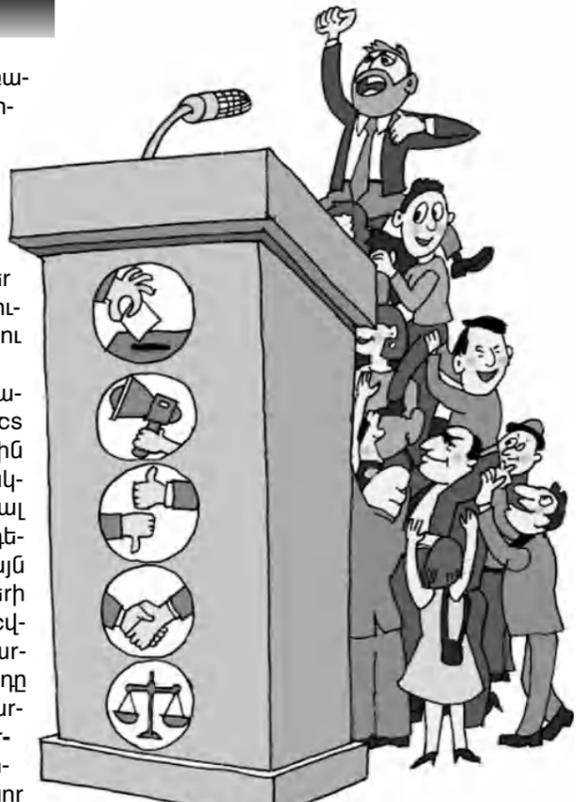
ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Միզուցե կրկնեն ուրիշներին, բայց այլ բանով, քան զխաղաղությամբ է, հնարավոր չէ բնորոշել այս քաղաք տեղի ունեցած իրադարձությունները, որոնք առարկայական դարձրին դեկտեմբերի սկզբին խորհրդարանի արտահերթ ընտրություն կազմակերպելու վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի մտադրությունը:

Ամեն ինչ սկսվեց Շառլից: Եղ ճնաճեմը վեր կացավ ու մեռավ՝ չնայած ողջ ազգը հույս ուներ, որ մի երկու արի էլ դեռ Շառլը կտրի ու ազգին հայրություն կանի աշխարհով մեկ:

Ու մինչ ազգովին ստատու էինք գրում՝ ամեն մեկս անտատելի կյանքին հրաժեշտ սված Շառլ Ազնավուրի հանդեպ մեր ուժգին սերն արտահայտելով՝ ՀՀԿ-ն եւ մերձ կուսակցությունները բռնեցին՝ մի ավալ-թափալ փոփոխություն ընդունեցին, էն էլ գիտեարդեմին, առանց նախադեպ հայտարարելու, այն մասին, թե արտակարգ հանգամանքների դատարանով ընդհատված Աժ միսը չի հաճվում չկայացած: Այսինքն ավելի դարձ վարչապետի հրաժարականից հետո ժողովուրդը եթե քաղաքակի Աժ չենք, որ միս չզուսարվի եւ նոր վարչապետ չընտրվի (որ Աժ-ն ցրվի), դա այլեւս հնարավոր չի լինի նոր փոփոխությամբ: Աժ կանոնակարգ-օրենքի նոր փոփոխություն նախատեսող օրինագծով՝ Աժ միսը չկայացած չի համարվում, եթե խոչընդոտվում է նրա ընթացքը, այն կարող է ընդհատվել ու հանգիստ դադարանում հետ վերսկսվել՝ այդպիսով Աժ լուծարումը բացառելով:

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը կայծակի արագությամբ արձագանքեց նախագծի հաղթող ընդունմանը, միսից անմիջապես հետո իր ֆեյսբուքյան ուղիղ եթերում դա անվանելով հակահեղափոխություն, ու տուր թե կտես՝ կոչ անելով ժողովրդին զալ Աժ մոտ եւ դատարանը հեղափոխությունը: Դե հեղափոխության ակտիվիստների ուսադարկերը դատարան էին վաղուց, քանի որ Աժ հոկտեմբերի 2-ի արտահերթ միսն այնքան էլ, փաստորեն, զաղապողի չէր, հենց Նիկոլ Փաշինյանը լրագրողներին սասց, թե մի օր առաջ ստել էին «Ելին» էլ, վարչապետին էլ, որ նման բան են առաջարկում, վարչապետն էլ ասել էր՝ դե՛ս քի, տրե՛ր ու աղջիկներ:

դրվորին զալ Աժ մոտ եւ դատարանը հեղափոխությունը: Դե հեղափոխության ակտիվիստների ուսադարկերը դատարան էին վաղուց, քանի որ Աժ հոկտեմբերի 2-ի արտահերթ միսն այնքան էլ, փաստորեն, զաղապողի չէր, հենց Նիկոլ Փաշինյանը լրագրողներին սասց, թե մի օր առաջ ստել էին «Ելին» էլ, վարչապետին էլ, որ նման բան են առաջարկում, վարչապետն էլ ասել էր՝ դե՛ս քի, տրե՛ր ու աղջիկներ:

ՀԱՍԵՆ ԳԱՍՊՈՐՅԱԼ

Լրագրող, դիվանագետ Կառլ Ազնավուրի «Անցած օրեր» հուշերի բարգմանիչ

Այդ իսկված, հեռուներից եկող թախծոտ ձայնը մեր կյանք մեր խոսեց անցյալ դարի 60-ականներին, Էդիթ Պիաֆի եւ ժակ Բրելի զգայացումը ձայների հետ միասին: Այնուհետեւ Շառլն այլեւս չլեց մեզ, ուղեկցեց ողջ կյանքի ընթացքում՝ մեր վեճերի, տատաղանքների եւ հույսերի հետ: Մեմ արդու, սիրում ու սանջվում էինք նրա մասին:

1964թ. Հայաստան թռուցիկ այցից հետո նա մեզ համար ֆիզիկապես անհասանելի էր: Նրա մասին կցկտուր տեղեկություններ էինք ֆաղում այստեղ-այնտեղից՝ խորհրդային մամուլ ստորած մի կարճ նյութ կամ լուսանկար, «Սելդիա» ֆիլմայի թողարկած ֆրանսիական Կաննի հավաքածուի մեջ մեկ-երկու կատարում, եզակի ֆիլմեր («Սասանան ու իր տար դատարանները»): Անգամ մեզ, Համալսարանի ֆրանսիական բաժնի ուսանողներին համար դժվար էր նյութեր հայթայթել Շառլի մասին, էլ չասած ուրիշների: Շառլի տրեքի տեսքերը ճիշտախաղով վերածանում էինք ռե՛նսզեմի «դյուն-կայի» վրա արված անորակ ձայնագրություններից: (Տարիներ անց, երբ ձայնագրակները մոդայից դուրս էին ելել, չկարողացա դիմարդել եւ Պրոսպերի Բուկիինսականում գնեցի Շառլի գրեթե ողջ հավաքածուն, որ մինչեւ հիմա մասունքի դեպ դատարանում են):

Ազնավուրի հետ եւ Ազնավուրից հետո

ում, եզակի ֆիլմեր («Սասանան ու իր տար դատարանները»): Անգամ մեզ, Համալսարանի ֆրանսիական բաժնի ուսանողներին համար դժվար էր նյութեր հայթայթել Շառլի մասին, էլ չասած ուրիշների: Շառլի տրեքի տեսքերը ճիշտախաղով վերածանում էինք ռե՛նսզեմի «դյուն-կայի» վրա արված անորակ ձայնագրություններից: (Տարիներ անց, երբ ձայնագրակները մոդայից դուրս էին ելել, չկարողացա դիմարդել եւ Պրոսպերի Բուկիինսականում գնեցի Շառլի գրեթե ողջ հավաքածուն, որ մինչեւ հիմա մասունքի դեպ դատարանում են):

ում, եզակի ֆիլմեր («Սասանան ու իր տար դատարանները»): Անգամ մեզ, Համալսարանի ֆրանսիական բաժնի ուսանողներին համար դժվար էր նյութեր հայթայթել Շառլի մասին, էլ չասած ուրիշների: Շառլի տրեքի տեսքերը ճիշտախաղով վերածանում էինք ռե՛նսզեմի «դյուն-կայի» վրա արված անորակ ձայնագրություններից: (Տարիներ անց, երբ ձայնագրակները մոդայից դուրս էին ելել, չկարողացա դիմարդել եւ Պրոսպերի Բուկիինսականում գնեցի Շառլի գրեթե ողջ հավաքածուն, որ մինչեւ հիմա մասունքի դեպ դատարանում են):

Ազգային ժողովը պետք է լուծարվի

էջ 4

Հավերժ Կամփորդը Կառլ Ազնավուր

էջ Ա

Էրողղանի բառապաշարը տանուկ տվեց Գերմանիայում

էջ 10

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԵԼԵԱՆ

Հայ եկեղեցին երեկ եւ այսօր

Հայաստանի վերանվախացման հետ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին վերաբնակեցվեց, իր վրային նետելով խորհրդային ռեժիմին դարձրած, եթե ոչ արգելի, գոնե անարթությունն ու լուսանց-
խայնացման ֆոնը: Անոր հետ Հայաստան մասն բողոքականներն ու Կաթոլիկները իրենց եկեղեցիներով ու համայնքային կեդրոններով:

Եթե նկատի առնենք որ կաթոլիկության մոտեցր հայոց մեջ սկսած էր Կիլիկյան թագաւորութեան մեջ լատինական ներթափանցումով, սակայն բողոքականութիւնը շատ ատելի ու ճշմարտապահ հայաստան, մասաւորապէս ժՅ դարակազմը:

Առաքելականը ըլլալով հայազգի հիմնական կրօնը, որ 301-ին ծնունդ առած էր դաւաճանաբան, Կաթոլիկներն ու բողոքականները մեծ աշխատանք տեսնեցին հայերը սիրաւորելու եւ իրենց եկեղեցիին կառուելու, զանազան միջոցներով, յատկապէս գիտակցի տարին դարձնելու ու նորապէս յանդիմանելով: (Առաջի կարգ անցած է «Ուն տիրոջ, սին տիրոջ» թրքերէն ասոյթը, որ կը նշանակէ «Ալիւրը ործաւ, կրօնն ալ ործաւ», այսինքն մարդիկ ալիւր սիրոյն իրենց եկեղեցին կը փոխէին, իսկ երբ ալիւր վերջանար, կը վերադառնային իրենց մայր եկեղեցոյ գիրկը):

Թէ ի՞նչ էր շատ ալ մտաւորական եկեղեցիներուն մտաւորական կառուելու իրենց եկեղեցիին, ինծի համար դեռ յստակ ու համոզիչ չէ, սակայն մէկ կողմ դնելով հարցին վիճարկոյց շատ մը երեսները, խոստովանիմք որ այդ երկու եկեղեցիները օգտակար որոշ դեր մը կատարեցին Մեծ եղեռնի օրերուն, երբ բողոքականները յենելով ամերիկեան դեմոկրատիայի վրայ, կրօն փոխել որոշ թիւ մը հայեր, ինչպէս նաեւ Կաթոլիկները, որոնք եւրոպական կարգ մը դեմոկրատիան դեմոկրատիան միջամտութիւններով կրցան մտնել ընդէն:

Թուրքի համար տարբերութիւն չունէր հայերուն սա կամ նա դաւաճանի մտաւորականը, եւ երբ առիթը ներկայացաւ, ջարդեց թացն ու չորը: Առաքելականներուն հետ՝ ինչ չէ թիւը նաեւ բողոքական կամ կաթոլիկ ցեղասպանութեան գոհները:

Այս մտաւորականներուն տուն տունը եղաւ թատերական ներկայացում մը, Հայաստանի ԱԶԱԸ-ի (Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական ընկերակցութիւն) կեդրոնին մէջ, ուր կը դասուէր վերադասուելի Յովհաննէս Եսկիճեանի բարեսիրական գործունէութիւնը 1915-ի օրերուն, երբ ան իր անձնական միջոցներով, իր կեանքը վստահելով, կարողացած է հայ կիներ, որքեր ու մասաւորապէս փրկել սոյոգ մահէ: Ներկայացումը նուիրուած էր Ընկերակցութեան 100-ամեակին, որ ամբողջ շաբաթ մը տեսնելու զանազան ձեռնարկներով:

Խօսելով այս հաստատութեան մասին խոստովանիմք, որ որդէս կրօնական կազմակերպութիւն, անոնց կատարած բարեսիրական գործունէութիւնը իրապատկելի է եւ, կարծես, անմրցելի, քանի, Հայաստանի եւ Արցախի տարածքին սփռուած իր 50 կեդրոններով հսկայ ներդրում կ'ունենայ կրթական, առողջապահական, մշակութային եւ այլ ասպարէզներու ճանքով, որոնց կից իր օժանդակութիւնը չի զլանար նաեւ Հայաստան աղաւթսանած սուրիա-հայերուն: Միւս ներքին ինչ կընեն այս առումով, տեսանելի չէ:

Այս առթիւ չեն կրնար չիտել նաեւ Հայկեղեցի Աւետարանական համայնքին՝ դաստիարակութիւնը եւ գործ կատարած բարեսիրական հսկայ գործունէութիւնը, հաւելոյցով զանազաններուն եւ նոյնիսկ տեղացիներուն իր ամենամտայն դրամական ու դարձեալ սփռուած օժանդակութիւններով:

Պատեալը դժբախտութիւն է, սակայն անոր անհրաժեշտութիւնը ինչ որ համար Հայկեղեցի երբ յարանուանութիւններուն միասեղ ու համերաշխ գործունէութիւնը օրհնակելի է:

* Բժ. Արսիւս Երեցեան իր «Եագոյնի-էն երկ եւ այսօր» գիրքին մէջ կը յիշէ սխտր իրականութիւն մը, որ դաստիարակ է Մեծ եղեռնի օրերուն, ուր մասաւորապէս ընդհանուր լատինական վարձը իր դրոները բացած է լատին հայերու առջեւ, իսկ ոչ-լատինները մերժած է ներս առնել, զանոնք թուրքի ետքադանի որոնմանութեանը թողելով:

Ազգավորը նոր գիրք էր հրատարակելու՝ իրեն նվիրված 151 ամսագրերի ամփոփումով

Չեխական մամուլը եւ Պրահայի հանդիպումները

ՀԱԿՈՒ ԱՍՏԻՐՅԱԼ

Պրահա

Հոկտեմբերի 2-ին չեխական կենտրոնական բոլոր թերթերը լույս տեսան առաջին էջերուն հրատարակելով 94ամյա համաշխարհային լեգենդ Շառլ Ազգավորի մահվան մասին լուրեր, հոգովածներ ու լուսանկարներ:

«Պրավո» օրաթերթը վերագրել էր. «Չեռաջավ Շառլին թագավոր Շառլ Ազգավորը», «Լիդովե նովինի» օրաթերթի վերագրին էր՝ «Մահացավ ֆրանսիական Շառլին սրբաբանները», մի այլ հոդվածի վերագրում էլ նշելով, որ Ազգավորը մինչեւ վերջ մնաց բեմի վրա: «ՄՖ Դնես» օրաթերթն էլ հակիրճ արձանագրել է՝ «Ազգավոր, Շառլին խորհրդանիշ»: «Դեմի» օրաթերթը գրել է՝ «Մահացել է Շառլ Ազգավորը, Շառլին աստղ», իսկ «Չոտոդարսկի նովինի» օրաթերթը՝ «Ֆրանսիական Շառլին լեգենդ Շառլ Ազգավորին դավաճանեց սիրը», նրան համարելով եւ երգիչ, եւ տեսաբանի հեղինակ, եւ դերասան ու դիվանագետ, եւ գործարար:

Բոլոր հրատարակումներուն լավագույնս ներկայացվում է Ազգավորի հայկական ծագումը, արմատները, անցած ստեղծագործական ուղին: Նշվում է, որ 200 միլիոն ալբոմ է վաճառել, 50-ից ավելի ֆիլմերում է նկարահանվել, որ 2016 թվականին, եւ այս տարի մահ անսիրտ համերգներով հանդես եկել Պրահայի Համազումարների դպրոցում, Պրահայի Ֆեթիֆես կինոփառատոնում հանդիպել է Կատրին Դենյովին եւ արժանացել Համաշխարհային կինոարվեստում ունեցած վասուակի համար՝ Զրիսիան մրցանակին: «ՂԵՍ»-ի թղթակիցը գրում է, որ չնայած իր առաջացած տարիքին, նրա համերգների հանդիսականները չէին կարող չզննահասել նրա դերասանական տաղանդը, որը կարողանում էր հմտորեն շարժվել բեմում՝ իր թեթիւ իրոնիկ ու ծիծաղկոտ աչքերով: Նրան անվանում են նաեւ ֆրանսիական Ֆրանկ Սինատրա:

Չեխական թերթերը հիշեցնում են նաեւ, որ առաջին համերգը նա ղեկավարել էր 1969 թվականին, բայց Յան Պրավայի ինֆանտիզմի դասաւորով նա չէր յայտարարել համերգը եւ իր ցավակցությունները հայտնել, նաեւ ներկա գտնվել թաղման արարողությանը: «Առաջին անգամ եւ Պրահա եկա իրեն զբոսաշրջի, եւ ձեր երկիրը, դասույթներուն ու ժողովրդին շատ սիրեցի: Այնուհետեւ Պրահայում նկարահանվել եմ ամերիկյան Էմիլ Զաստոլի «Խաղը» ֆիլմում,

իսկ Յան Պրավայի հետ կատարված հարցազրույցից հետո, ինչ ներքին ձայնն ասաց, որ ես ղեկավարել եմ ներկա լինեմ նրա հուղարկավորությանը»,- ասել է Ազգավորը «Պրավո» թերթին տված հարցազրույցում:

Թերթերը գրել են նաեւ, որ ամերիկյան CNN հեռուստաընկերության հարցման արդյունքում նա ճանաչվել է 20-րդ դարի ամենամեծ արվեստագետը, արժանացել բազմաթիվ մրցանակների, Հոլիվուդում դրվել է նրա աստղը, իսկ չեխ երգչուհի Հանա Չեգերովան տարիներ երգել է «Լա Բոհեմ» երգի չեխերեն տարբերակը:

Նա իր 1500-ից ավելի երգերը ութ լեզուներով կատարել է աշխարհի 90-ից ավելի երկրներում:

Ծնվելով 1924 թվականին Փարիզում, ցեղասպանությունից փրկված հայ էմիգրանտների ընտանիքում, երբեք չի մոռացել իր հայրենակիցներին օգնելու մասին՝ սկսած 1988 թվականի Հայաստանի երկրաշարժից: Չորս չէ, որ տարիներ առաջ Սոնտալում ելույթից հետո ասել է, «Հայաստան իմ հոգին է, իսկ Զվեթկին՝ իմ սիրը»: Թերթերը նշում են նաեւ, որ նա երկար տարիներ Հայաստանի դեսպանն է եղել ՅՈՒԵՍԿՍ-ում, Շվեյցարիայում եւ ժնեւում ներկայացված ՄԱԿ-ի կառույցներում: a2larm.cz էլեկտրոնային թերթը գրում է, որ նա ֆրանսիական հաջողակ ինստիտուցիայի սրբաբաններն է:

Չեխական ֆաղափականության ու մշակույթի բազմաթիվ գործիչներ իրենց Թվիթերի կամ ֆեյսբուքյան էջերում խոր փոստամի խոսքեր են գրում, Եվրոխորհրդարանի դասույթները Հարմիր Շեքսպիրան նույնիսկ տեսախոլովակ էր տեղադրել, որ երգում էր Ազգավորի երգը: Իսկ նախագահ Զեմանն մամուլի ֆարսուղարը գրել

էր, որ նախագահի համար հիանալի հիշողություն կ'ունենա հանրահայտ Շառլին 2016 թվականի ապրիլին Համազումարների դպրոցի համերգը: Հայաստանի դեսպանին նամակով ցավակցել է նաեւ Պրահայի արեւմտակողմու եւ չեխ կաթոլիկ եկեղեցու առաջնորդ կարդինալ Դոմինիկ Դուկան:

Չեխիայում հրատարակվող «Օրտր» ամսագրին Ազգավորը երեք անգամ հարցազրույց է տվել: Առաջին անգամ 2001-ին, երբ Պրահայում նկարահանվում էր ֆրանսիական «Անգելինա» ֆիլմում: Այդ ընթացքում նա հիվանդացել էր եւ տեղափոխվել հիվանդանոց, ուր ցանկություն էր հայտնել տեսնել հայ բժշկի: Նյարդավիրաբույժ Արեգ Տեր-Ղազարյանը ցատկ էր երգչի մոտ, իսկ վերջինս իմանալով որ հայ է, հետաքրքրվել էր հայտնաբերել, իսկ հաջորդ օրը դուրս գրվելով հիվանդանոցից, նրան ու երեխաներին ընդունել էր «Հիլթոն» հյուրանոցում: Երբ դուրս եկավ Տեր-Ղազարյանը Շառլին հանդիպել է նվիրել Արարախ գեղանակարը, վերջինս փաթեթավել է ու հուզվել:

Հաջորդ անգամ Ազգավորին հանդիպեցին 2016-ին, Պրահայում նրա առաջին համերգի օրերին, տարբերակից հարցազրույցը: Եվ վերջին անգամ՝ 2018-ի մարտին, իր վերջին համերգից հետո, հաջորդ առավոտյան հյուրանոց գնացին, որոնցով մակագրի ամսագրի եւ իր գրեթե էջերուն: Հարցուպորձ արեց չեխահայ համայնքի մասին, շատ ուրախացավ, երբ «Օրտր»-ի ամփոփումը տեսավ իր նկարը: «Ես մի գիրք եմ դաստիարակում, որտեղ ղեկավարել էր տարբերակից արեւմտական ամսագրերի իմ լուսանկարներով ամփոփումները: Արդեն 150 ամփոփ կա, «Օրտր»-ը կլինի 151-րդը» ասաց Շառլին: Նա նաեւ սկսեց թերթել չեխերենով լույս տեսած իր գիրքը, ու շատ ուրախացավ, երբ «Օրտր»-ի ամփոփումը տեսավ իր նկարը: «Ես մի գիրք եմ դաստիարակում, որտեղ ղեկավարել էր տարբերակից արեւմտական ամսագրերի իմ լուսանկարներով ամփոփումները: Արդեն 150 ամփոփ կա, «Օրտր»-ը կլինի 151-րդը» ասաց Շառլին: Նա նաեւ սկսեց թերթել չեխերենով լույս տեսած իր գիրքը, ու շատ ուրախացավ, երբ «Օրտր»-ի ամփոփումը տեսավ իր նկարը:

Չեխական «Լիդովե նովինի» գրում է, որ սեպտեմբերի 17-ին Շառլին Սկոպի մայրաքաղաքում ելույթից հետո նա վերադարձել է տուն եւ սեպտեմբերի 30-ից լույս տեսած իր գիրքը, ու շատ ուրախացավ, երբ «Օրտր»-ի ամփոփումը տեսավ իր նկարը:

Երկու տարի առաջ մեզ տված հարցազրույցում 100 տարեկանում ելույթի մասին ասում էր. «Չգիտեմ... Նախ հասնեմ 100-ի, հետո՝ կեսնեմ: Դա անակնկալ կլինի թե՛ ինձ համար, թե՛ հանդիսատեսին»: Ցավով, Ազգավորը չհասցրեց վախճել այդ անակնկալը, փոխարենը մի անգամ եւս վախճել էր ողջ աշխարհի սերն ու հարգանքը:

Պատարանը մերժեց «Ազգ»-ի եւ նրա խմբագրի դեմ ներկայացված հայցը

Օրտր Երեւան ֆաղափ ընդհանուր իրավասության դատարանը մերժել է Սեւակ Հաճի-Հակոբյանի հայցն ընդդէմ «Ազգ» թերթի եւ գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանի:

Հիշեցնենք, ավելի քան մեկ տարի առաջ՝ 2017թ. հունիսի 27-ին Սեւակ Հաճի-Հակոբյանը դատարանում հայց էր ներկայացրել Երեւանի Կենտրոն եւ Նոր-Մարազ վարչական երջանների ընդհանուր իրավասության դատարան՝ ընդդէմ Հակոբ Ավետիսյանի, «Ազգ» թերթի՝ վիրավորանքի համար հրատարակված գերտարբերություն խնդրելու, այս մասով փոխհատուցում սրամարդելու, գրադարանները հրատարակված հերքելու եւ այս մասով փոխհատուցում սրամարդելու դատարաններով:

խավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանի ցանկերը ներկայացնող «ՀԱՊ» փաստաթուղթի փաստաթուղթի հայցում հայցը ընդդէմ «Ազգ» թերթին հետ, որը ներկայացրեց հայցի վերաբերյալ դատարանի կայացրած վճիռը:

Հայկ Պողոսյանը նշեց, որ իր կողմից դատարանին է ներկայացվել 3 վճիռ, որոնց համաձայն՝ հայցվոր Սեւակ Հաճի-Հակոբյանը Լիբանանի Համադեմոկրատիկ Յանքապարտմանը 3 անգամ դատարաններ է եւ կրել իր ղեկավարը:

րեւել գրադարանում չկա: Այսինքն, «Ազգ»-ի վերոնշյալ հոդվածում հայցվորի կողմից ներկայացված հասկանալի չէն համարողականներում գրադարաններում եզրույթին»,- նշեց փաստաբան Պողոսյանը:

Անդրադառնալով հայցվորի կողմից ներկայացված մեկ այլ դրույթի՝ իր ֆաշի հիշատակները վիրավորանքի համարելուն եւ իր հասցեին «վավերական խաղախ» արտահայտություն օգտագործելուն՝ փաստաբանը նշեց, որ դատարանը այս պարագայում եւս որոշում է կայացրել, որ դատարանը վիրավորանք չէն հանդիսանում:

ԳՐԱԿԱՐԳ
«Նայ Զայն»

⇒ **1** Բայց տղերքն ու աղջիկները չէին լսել, ու արագ, երեկոյան հանգստի սկսման դասերն արտադրեց Միս էին արել, 334-ական **Արհիմե Գովհաննիսյանը** եւ «Ծառուկյան» խմբակցության ղեկավար **Գեորգ Պետրոսյանը** «Աժ կանոնակարգ-օրենքի» 50-րդ հոդվածում փոփոխություն էին առաջարկել ու հոտ սվել-ընդունել վաթսույնոթ ձայնով: Դե վարչապետն էլ բարկացավ ու live արեց՝ կանչեց ժողովրդին Աժ-ի մոտ: Պասկետացիները ժողովուրդը ուսադարձվողներին չուս հասավ: Մինչ Նիկոլը մի ոտը դրեց աստղադակին (առաջին live-ին), ու մյուս ոտն էր բարձրացնում (երկրորդ live-ն էր անում մի կես ժամվա մեջ), ժողովուրդը ուսադարձվողներին չուս հասավ Բաղրամյան փողոց, ու ղեկավարվող սուրբապետը սուրբապետը ու աղջիկներին սկսեց «Հո՛ւ» անել: Դե էլ «Հո՛ւ»-ի սակ վարչապետն էլ հանդիմանեց խմբակցությունների հետ, որոնք ըստ նրա ասելով՝ «ընկալել» են ժողովրդի ուղերձը (ո՛ւ «Հո՛ւ» անես՝ չընկալի) եւ չեն առաջարկի վարչապետի թեկնածու, երբ վարչապետը հրաժարական տա, որ Աժ-ն լուծարվի, քանի որ փառապատիվ ձգնաժամ է, եւ այն դեպքում է հաղթահարվի: Այդ գիշեր ժողովրդին այդ բոլորը ղեկավարվող վարչապետին ժողովրդի միջից արձագանքեցին՝ «խաբում են»: Հիշեցնեմ, որ խորհրդարանի լուծարման մեկ տարեկան էլ զսնված Սահմանադրությամբ՝ երբ վարչապետի հրաժարականից հետո սասնչորսյա ժամկետում երկու անգամ խորհրդարանը վարչապետ է ընտրում:

Համենայնդեպ ուրանից հետո 334-ն ու 337-ն ղեկավարվող հայաստանյայցիներն են արել, որոնցից առանձնապես չի երևում, թե նրանք հակված են հուսազրկ ստորագրել միջին դեկտեմբերի սկզբին կայանալիք (ըստ վարչապետի) արտադրելու ընտրություն, որոշակի փայլերի վերաբերյալ ղեկավարվողություններով: 334 գործիչներն իրենց հարցազրույցներում ասում են, որ ղազազի չեն ստորագրի: Խաբում են թե ոչ, հուսազրկ կտրուկ չեն, թե ոչ՝ Աժ ղմները Նիկոլը բացել սվեց, ու հիմա դրանք բաց են միջին Աժ կենտրոնական մուսի ասիաները: Ժողովուրդը ձեռնում է այնքան, իսկ հաջորդ անգամ, երբ Ֆրանկոֆոնիայի գագաթաժողովից հետո վարչապետը հրաժարական տա ու կանչի նրան՝ կրկին կգա ու կկանգնի, ու միգուցե ներս մտնի՝ «եթե քան ռոմեյից զգամ՝ ելե՛ք իմ հետևից» արարեալով, որ հանկուժ ոչ մեկի մտքով չանցնի մի ուրիշ թեկնածու դեմ չալ: Հո՛ւ:

Լուրջ-լուրջ

Հետաքրքիր է ետևի մոնիթորինգի հանձնաժողովի՝ Հայաստանի հարցերով զեկուցող **Յույա Լեվոնյանի** վերջին հայտարարությունը, թե կարելու է, որ բոլոր փառապատիվ ուժերի համար խորհրդարանական ընտրություններն ընկալվեն արդար եւ ժողովրդավարական: Հավանաբար այժմ եվրոպական կառույցներում ներկա մեր ղեկավարների հետ ընկերական կապերը եւս այսօրինակ հայտարարության համար տեղ ունեն, մասնավոր հայտարարության մեջ հասուն ուսուցչություն է հրավիրվում արտադրելու ընտրություններին բոլոր ուժերի ղեկավարներին համար ժամանակ ունենալու, կոնսենսուսային Ընտրական օրենսգրքի առկայության ղեկավար: Ու դեռ համազեկուցողները ղեկավարվելն ու ամեն ինչ իրենց աչքով տեսնեն: Ինչ ղեկավարից հանկարծ, եվրոպացի ինչպես մի քանի իրենց ցահասիրության ամոլուայո՛ւ են:

Ո՞ւմ է հարկավոր միջին մայիսը

Բոլորին, իհարկե: Առաջ, երբ փառապատիվ ղեկավարվում էր, ցան ուժեր այնքան անարդարուն դուրս էին մտնում, հիմա բոլոր նրանց հարկավոր է ժամանակ՝ նոր փառապատիվ դերակատարներից արդարություն ակնկալելով ու նոր սրամաքանության մեջ ինչ-ինչ բաներ հասցնելով: Սակայն ինչի համար է դեպք 334-ին, Բ34-ին, 337-ին ժամանակը, որ նրանք անընդհատ հիշեցնում են կառավարության ծագումը ֆիխան արտադրող խորհրդարանական ընտրությունների ացկաց-

ման համար ամառված միջին մայիս ժամկետ: Եթե կարծում են, թե իրենց վարկանիցը կավելանա, վարչապետի քիմի վարկանիցի անխուսափելի նվազելուն զուգահեռ, ադա իշխանափոխություններին հաջորդող այս սովորական օրինաչափությունը երեւանի ավազանու ընտրությունից հետո, ու մասնավոր՝ գիշերային վերջին օրինաստեղծությունից հետո, լրիվ այլ կերպ է աշխատելու, այնքան՝ որ անեացրին այս բոլոր ուժերի հանդեպ այս երկու իրադարձությունները թերեւս ընտրական ղեկավարի որոշակի ցերեքի ցան նվազ, բայց , այնուամենայնիվ, մնացած աննշան ազակցությունը: Հիմա արդեն լրիվ այլ գործն կաշխատի, եթե ընտրության անցկացումը ձգվի միջին մայիս՝ ուղղակի կավելանա ընտրության չգնացող հիասթափվածների թիվը, իսկ վերջին վարկային ուժերի հնարավորությունները չեն ավելանա: Ոչ մեկին դեռ չի հաջողվել նույն ղեկավարից հետ վերադարձնել մեկնած գնացող՝ հետ-հետ եկող գնացող կարող է ընդհարվել հետեւից եկողի հետ: Նրանց բոլորի, այդ թվում՝ 334-ի հնարավորությունը կախված է զանգվածների հետ աշխատել իմացող վարչապետից, որի կառավարությունն այժմ կարող է դեռ ձախողվումները կամ աշխատանքի անարդյունավետությունը բարդել հակահեղափո-

րենից ու մյուս փառապատիվ ուժերի ցանկություններից ու ցահերից, արտադրելու ընտրության անցկացումը դեկտեմբերին ղեկավարի ցահից է բխում: Վերջապետ՝ այս իշխանությունը, որի թիկունքում ժողովրդի զգալի հասկանում է, թող աշխատի առանց զգալու ոչ բարեկամ խորհրդարանի ցնչառությունը, միգուցե միջին մայիս տեսնեմ, թե նա ինչի է ընդունակ: Հիմա Հայաստանին հարկավոր է ուժեղ ընդդիմության ձեւավորում, որը մեկ-երկու տարում կկարողանա ընդդիմախոսել, ու միգուցե փոխարինել այս իշխանությանը, եթե նա կարողանա աշխատել: Ոչ այն ձեւակամ ընդդիմությունը, որի մասին «Ազգի» հարցին ղեկավարներն ասում էր վարչապետը, թե որեւէ ընդդիմություն, եթե գրո ամբողջի ինչ-որ սասնչորսական տկուս հավաքի իրեն ընդդիմություն անվանած ուժը, Սահմանադրությամբ արդեն խորհրդարանի երեսուն տկուսն է ծածկելու, այլ՝ իսկական, ուժեղ ընդդիմության:

Ինչի համար էր դեպք Աժ կանոնակարգի փոփոխությունը

Չենք կարծում նաեւ, թե երկրի նախագահը արագ կտրուկ Աժ կանոնակարգ օրենքի՝ վերջ մեկնած փոփոխությունը, եւ դա կկատարվի գործել՝ կտրուկ վարչապետի

Հո՛ւ... Հո՛ւ... Հո՛ւ...

խության վրա, իսկ իշխանության օրենսդիր թեւս ունենալուց հետո արդեն ղեկավարված կլինի որչ Ծավալով ղեկավարվող սալ ամեն ինչի համար:

Արդեն իսկ 337-ական ու բարգավաճական նախարարներին ու մարդկաներին տուն ուղարկելուց հետո Փաշինյանը չփակեց դուռը 337-ի համար, ասելով, թե վերջինս բազմաժողով կուսակցություն է, նրա մի ցերեքով այդ կուսակցության մասին դատել չի կարելի: Երեւի լավ տեղեկացված է այդ կուսակցության ներսի անցուղիները, եւ ու միգուցե Սփյուռքի ղեկավար այդ կուսակցությանը գործուղում է ընդդիմություն: Մյուսների ներկայացվածության ասիաները նույնպես, եթե առաջ կախված էր փոփոխությունը, բավական կլինի նրա խոսքն ուղղված ժողովրդին՝ այս ու այն ուժին խորհրդարան թողնելու վերաբերյալ: Ընդ որում՝ նրա համար ավելի հարմար ընդդիմություն են արհմիություն ուսումնասիրված ու կանխատեսելի ուժերը, քան անկանխատեսելի «Ասանա ծեղը»: Չէինք ասի, որ սա լավ արարեալ է, երբ մեկ հոգուց կախված է ամեն բան, դա սովորաբար դիկտատորսանող առաջին ասիան է, հոկտեմբերի 2-ը վրա, սակայն առայժմ այդ վիճակն է:

Կլինի՞ դեկտեմբերյան արտադրելը

Շատ վերլուծաբաններ են հիմա հակվում այն տեսակետին, որ արագ ընտրությունները ճիշտ են, քանի որ կավարձված ձախողումները հակահեղափոխությանը վերագրելու գործադիր ներկայացուցչների սովորությունը, իսկ եթե խորհրդարանում լավ ընդդիմություն լինի, ադա իշխանության եկած ուժերին հանգիստ կյանք չի ստասի (չենք կարծում, որ Բ34-ն կուզենա ընդդիմություն լինել, քանի որ փոխարինող արդյունքները նրա սովորությամբ է ստեղծման օրից, իսկ հիմա ոչ թե դեպք է ձեւակամ ընդդիմություն լինել, այլ՝ իրական, իր հետեւաններով ու փափուկ կյանքից հրաժարվելու դժբախտությամբ հանդերձ: Գումարած՝ որ այս ուժի ներսում հիմա ինքնուրույն որոնման փնտրում է): Այնպես որ՝ անկախ նոր ընդունված օ-

դեկտեմբերյան սցենարը: Իրավական արտադրել խնդիրը դիտարկել էր փաստաբան **Վահե Գրիգորյանը** իր էջում՝ փոփոխության ստորագրման եւ ուժի մեջ մտնելու իրավական կողմը մեկնաբանելով: Նախագահը 21 օր ժամանակ ունի՝ ստորագրելու օրենքի փոփոխությունը: Այս ժամկետի ընթացքում նա ունի Սահմանադրական դատարանի դիմելու լիազորություն՝ հիշյալ օրենքի սահմանադրականության ստուգման նպատակով: Սահմանադրական դատարանն այս դիմումը կարող է քննել եւ որոշում կայացնել մինչեւ 3 ամիս ժամկետում: Օրենքի՝ Սահմանադրության համապատասխանության մասին որոշումից (սա ֆանասիկայի ոլորտից է-Վ.Գ.) հետո Հանրապետության նախագահն ունի ընդամենը 5 օր՝ օրենքը ստորագրելու եւ հրատարակելու համար: Կարող է եւ ընտրել չստորագրելու արարեալը, որի դեպքում օրենքը ստորագրվում է հրատարակվում է Աժ նախագահի կողմից, 5 օրում:

«Ունենք 4 ամիս ժամանակ, միջին մայիս «գիշերային» օրենքը ուժի մեջ կմտնի ընդունողների համար լավագույն սցենարի դեպքում: Այսինքն, սա ընդունողները չեն կարող չհասկանալ այս ամենը: Ուրեմն, այսպիսի բեմականացման նպատակը կարող է լինել ստորագրել՝ բռնությունն ու փառք, որ կարող է ղեկավարել հայաստանյան փառապատիվ դատարանը», գրել է փաստաբանն իր էջում:

Այսպիսով՝ օրենքի արագ ստորագրումը նշանակելու է փառապատիվ ձգնաժամ եւ ամենօրյա իրադարձություններ՝ նման հոկտեմբերի 2-ին տեղի ունեցածին, չստորագրումը ժամանակ է տալու բոլոր կողմերին՝ յուրաքանչյուրին իր արածն անելու: Սա նշանակում է՝ սկսվեց բոլորիս համար բավական տեսական անհանգիստ կյանք: Առայժմ ղեկավարվում ենք Ֆրանկոֆոնիայի գագաթաժողովին, որի առիթով նաեւ կառավարությունը հոկտեմբերի 11-12-ը ոչ աշխատանքային կհայտարարի՝ հետագայում շաբաթօրյա աշխատանքով լրացնելով այդ օրերը եւ ստասելով հարգավոր հյուրերի, ղեկավարներին դեկավարների՝ Հայաստանյան գագաթաժողովի մասնակցությանը: Սա էլ մի փնտրություն կլինի Փաշինյանի կառավարության համար:

«Հայաստանը դառնի սնտասական մեկուսացման մեջ»

«ՄԱԿ-ը անընդունակություն է ցուցաբերել անջատողականության դեմ ղախարհի հարցում»: Հոկտեմբերի 3-ին նման հայտարարությամբ հանդես է եկել Ադրբեջանի նախագահին առընթեր Ռազմավարական հետազոտությունների կենտրոնի ղեկավար **Ֆարհադ Սամեդովը**՝ «Անջատողականությունը, որդես մարտահրավեր միջազգային կարգին» խորհրդածրողի ընթացքում: «Ադրբեջանի ռազմավարությունը կայանում է Հայաստանը սնտասական մեկուսացման մեջ դառնելով եւ ուժեղացնելով իր ռազմական ներուժը», - եզրափակելիս խոսում էր եւ Սամեդովը: Սա բացահայտ փաստ է, որը միջազգային հարթակում կարող է գործածել հայկական դիվանագիտությունը Բաֆլի դեմ:

Բոխումի համալսարանի որոշումը Արցախի համարում է Ադրբեջանի մաս

Խոսելով հայ-ադրբեջանական հակամարտության մասին, Բոխումի համալսարանի միջազգային իրավունքի որոշումը Հանս-Իոհանես Հայնցեն հոկտեմբերի 3-ին հանդես է եկել հետեւյալ հայտարարությամբ: «Միջազգային իրավունքի համաձայն, այդ տարածքները ղեկավարում են Ադրբեջանին եւ այդ երկիրը լիովին իրավունք ունի դրանք վերադարձնելու: Միջազգային հանրությունը դեպք է մտնում գործադիր Հայաստանի վրա, որդեսից նրան ստորիս խաղաղության, ընդամենը ղեկավարվողների կիրառմամբ»: Հայնցենի ղեկավարը, ԵԱԿ Սինսկի խումբը ղեկավարված չէ վերականգնել ղեկավարվողները:

Վստահ ենք, որ նույն համալսարանի սփյուռքագիտության ամբիոնի դասախոսները արժանին կմասնագետն իսկախարստեր իրենց գործընկերոջը:

Պուրակ՝ Ադրիյան ղեկավարվողի հերոս Ալեքսան Առաքելյանի հիշատակին

Գյուրիմում բացվել է Ադրիյան ղեկավարվողի հերոս-անհասակ, փոխգնդապետ Ալեքսան Առաքելյանի անվան ղուրակ: Բացմանը ներկա էին Շիրակի թեմի առաջնորդ Սիմայել եղա. Ազադախյանը, Բ34 խմբակցության ղեկավար Նաիրա Զոհրաբյանը, նախկին ՊՆ նախարար Սեյրան Օհանյանը եւ այլք:

Մահացել է Գուրգեն Մահարու այրին

Տասն օր տարունակ հիվանդանոցում անգիտակից վիճակում մնալուց հետո, 94 տարեկան հասկանում մահկանացուն է կմեղ Գուրգեն Մահարու կինը՝ Անտոնինա Մահարին: Կյանքի վերջին տարիներին Անտոնինա Մահարին ամուսն էր միայնակ եւ սոցիալական ծանր ղայմաններում (հաճախ՝ առանց ջեռուցման ու լույսի): Նա ծագումով լիսվիացի էր, Հայաստանի ԳՄ անդամ:

Միջուկի նախարարի «սփյուռքագիտական» հայտարարությունը

Սփյուռքի նախարար **Մխիթար Հայրապետյանը** օրերս հայտարարել է, որ սփյուռքահայերը Հայաստանում չեն չեն գնի այնքան ժամանակ, քանի դեռ խորհրդարանական արտադրելու ընտրություններ տեղի չեն ունեցել: Հույս ունենանք, որ նմանաշիջ մասնագիտական հայտարարությամբ հանդես չեն գա ղեկավարության, առողջադաշտության, արտադրող իրավիճակների, արդարադատության եւ մյուս նախարարները: **Գ.Գ.**

Երրորդ նախագահը մնաց առանց առանձնատան

Սերժ Սարգսյանի գրասենյակը հոկտեմբերի 3-ին մերժել է նախկին նախագահին հակացվելիք առանձնատան վերջին առաջարկը, որն արել էր կառավարության աշխատակազմն անցյալ շաբաթ: Առաջարկը Ավան վարչական քաղաքում առկա առանձնատանն է վերաբերել՝ 600 միլիոն դրամ արժողությամբ: Սարգսյանի գրասենյակը այս մի արարեալին էլ չի համաձայնել, քանի որ անվանագրության հետ կապված խնդիրներ է տեսել: Այս առաջարկը մերժելուց հետո կառավարությունը Սարգսյանին հնարավոր է այլ առաջարկներ չանի:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԿԵԼՅԱՆ

Ազգային ժողովը ղեխեց է լուծարվի

Հայաստանի խորհրդարանի՝ Ազգային ժողովի լուծարման մասին հոդվածը սկսել էի գրել դեռ մինչև վերջին իրադարձությունների սկսվելը, սակայն, ինչ-որ ասում են՝ Երևանը ուրբաթից շուկա է, եւ դարձյալ դարձավ, որ ներառական սահող ճգնաժամը կտրուկ սկսվեց՝ վերածվելով հրաժարականների ու փաստացի հետեղափոխական կառավարության լուծարման: Այն, որ զարգացման այս սցենարը հնարավոր էր, դարձավ Երևանի ավագանու ընտրություններից հետո, երբ Նիկոլ Փաշինյանի առաջնորդությամբ «Իմ ֆայլը» դաշինքը ստացավ մասնակցած ընտրությունների ձայների մոտ 82%-ը:

Պարզ էր, որ փաստացի գործող ֆաղափական ուժի համար կարելու էր կադրային լուծարումը այս անմիջապես հաջողությունը եւ նոր ընտրությունները կայացնել ոչ թե հաջող սարի զարմանք կամ ամոհանք, այլ մոտակա մի ֆանի ամիսներին: Այդ մասին նաեւ ոչ ուղղակիորեն հայտարարեց վարչապետը, որը դեռ Նյու Յորկում գտնվելու ընթացքում շեշտեց, որ նրա Երևան գալուց հետո սկսելու է բանակցություններ ԱԺ խմբակցությունների հետ:

Սակայն, անկախ վերջին զարգացումներից, դեռ 5 ամիս առաջ դարձ էր, որ ներկա Ազգային ժողովը իր կազմով եւ ֆաղափական ուժերի դասավորությամբ չի արժանանում այն տրամադրությունները, որոնք առկա էին հասարակության մեջ եւ, հետաքրքիր, այն չի կատարում իր հիմնական գործառնությունը՝ չի ներկայացնում ՀՀ ֆաղափացիներին եւ այստիպով կորցրել է իր ներկայացուցչական ֆունկցիան: Նման իրավիճակը ստեղծվել էր, այսպես կոչված թավոյա հեղափոխության, իսկ իրականում՝ հեղաշրջման արդյունքում, երբ 20 տարուց ավելի իշխող ֆաղափական ուժի փորձը՝ սահմանադրւմն լեզուլացնել իր իշխանությունը, հանդիպեց բնակչության բնական դժգոհությանը, իսկ ֆանի որ այդ դժգոհության գլխավոր արժանատի Նիկոլ Փաշինյանն էր, նա էլ դեկավարեց սկսված արժանը:

Երկրում ստեղծվեց ֆաղափական մի իրավիճակ, երբ խորհրդարանում փոքր-

մասնություն ունեցող ֆաղափական ուժը համաժողովրդական շարժման արդյունքում ստեղծվեց Ազգային ժողովին վարչապետ ընտրել այդ շարժման առաջնորդին: Սակայն, դարձ էր, որ այս իրավիճակը երկար ժամանակվել չէր կարող եւ իրավիճակը հանդարտացնելու ու երկիրը զարգացման կայուն հունի տանելու համար հարկավոր է, որ նույն իրավիճակը արժանապատիվ նաեւ խորհրդարանում՝ նոր ընտրությունների միջոցով:

Ընտրությունների հարցը ղեխեց էր դրվել դեռ այն ժամանակ, երբ դարձ էր, որ երկրում իրավիճակ է փոխվել ու նոր դաշինքները՝ ֆաղափական ուժերի իր դասավորությամբ համահունչ չէ ստեղծված իրավիճակին: Երևանում ավագանու ընտրությունները, սակայն, բացահայտեցին մեկ այլ ճգնաժամ, որ Հայաստանում ֆաղափական դաշինք անայացած է եւ փաստացի երկրում չկան ֆաղափական ուժեր, որոնք կարող են գործել ըստ ստեղծված իրավիճակի:

Սա դաժանաբան հանդիսացավ, որ Երևանը կարծիք արձայնեց, թե ստեղծված իրավիճակում նոր ընտրությունների անցկացումը կհանգեցնի մեկ ֆաղափական մեծագործի մեկ այլ անցման, ինչը չի բացառում նաեւ մախլիսի սխալների կրկնությունը: Այսինքն, ՀՀ-ական գերիշխանությանը կզա փոխարինելու ԶԴ-ի իշխանությունը, կամ նրա շուրջ ձեռավորված ինչ-որ դաշինք, որը այս պահին էական չէ:

Նկատելով, որ այս մոտեցման մեջ կա ճգնաժամ, հասկալու էր, երբ հետևում եւ նոր կառավարության աշխատանքին ու վերջինիս կատարած բազմաթիվ սխալներից հասկանում, որ գործ ունենի թերեւս գործադիր իշխանության ամենադիտեսան կազմի հետ: Սակայն, անկախ նրանց սխալներից ու դիտեսանից, մախլիսների 20-ամյա իշխանությունից, եւ նրա ստեղծած վարչա-բյուրոկրատական կոռուպցիոն համակարգից մարդիկ այն աստիճան են դժգոհ, որ անցումային այս հանգրվանում դաշինք են հանդուրժել նաեւ ներկաների ոչ կոմունիստներին:

Սակայն, անկախ ամեն ինչից վախերից, ղեխեց էր ընդունել, որ Հայաստանի համար գերական ներառական կայունությունն է ու դաշինքային կայունությունը, ինչը միայն կարող է նպաստել ղեխության զարգացմանը, իսկ դրան հասնելու միակ ճանապարհը Ազգային ժողովի արժանեք ընտրություններն են, ինչը ղեխեց էր իրականացնել որ առաջ: Ամեն ինչի մասին մասնավորապես, թե կրկնվի Երևանի ավագանու ընտրությունների դասերը, էական չեն, ֆանի որ, անայացած ֆաղափական կուսակցությունների դաշինքային ստիպել այլ արդյունքի՝ անհնար է:

Արհեստական կերպով հույսով ստիպել, թե մի ֆանի ամիս հետ կհայտնվեն

ֆաղափական նոր ուժեր, անհնար է, ֆանի որ կուսակցություններ, խոսքը իրական գաղափարախոսական ուժերի մասին է, մի ֆանի ամիս չեն ծնվում: Եթե անցած 27 տարիների ընթացքում գաղափարական կուսակցությունները չեն կայացել, ապա այն հնարավոր չի լինի իրականացնել ընդամենը մի ֆանի ամիս:

Նոր Ազգային ժողովի ընտրությունը եւ այնտեղ գործող վարչապետին սաստրող ուժերի հայտնվելը կհասկանալի եւ կայունություն կնշգնի հայաստանյան ֆաղափական իրականության մեջ: Արդեն ստեղծված նոր իրավիճակում կառավարությունը կդառնա լիարժեք կերպով դաշինքային իրականացրած ճնշման, սոցիալական, ֆաղափական փոփոխությունների համար:

Այս դայնամիկում դուրս կդրվի հեղափոխական-հակահեղափոխական թեզը եւ կառավարությունը ստիպված կլինի ակնառու լինել այն ֆունդամենտալներին, որոնք կհնչեն նրա հասցեին ու կվերանա սեւերի ու սոցիալների բաժանման մեծաթի գործելանքը: Կարծում եմ, այս դայնամիկում հնարավորություն կսան զարգացնելու իրական ֆաղափական-գաղափարական բանավեճ՝ փորձելու կայացնել իրական ֆաղափական ուժերին, որոնք կմիավորվեն գաղափարների, այլ ոչ փողի ֆակի կամ լիդերների շուրջ:

Հայաստանում որ առաջ ղեխեց է վերջայլ անցումային այս իրավիճակին, ֆանի որ այն բացասաբար է ազդում թե՛ ղեխության իմիջի, թե՛ ճնշմանության եւ թե արժանի ֆաղափականության վրա: Ստեղծված լարված իրավիճակի ձգձգումը ու անորոշությունը ձեռնու չէ ղեխության շահերով մտաբեր իրական ֆաղափական ուժերին ու ղեխեց է նաեւ սկսել նոր ֆաղափական ընդդիմության ստեղծման գործընթացը, որը երկրում իրական ժողովրդավարության հաստատման հիմնական դայնամիկ է:

1 Դեռ լավ էր, որ Հայկական ռադիոն «Համերգ սփյուռքահայ երգիչների կատարմամբ» շարունակում բավականին շեղ էր շալիս Ազնավուրին: Իսկ հեռուստատեսությամբ արժանի ստիպում էին Արմեն Գլխանիսյանի «10.30» հաղորդմանը՝ ըմբոսնելու համար ֆրանսիական ժամանակի գոհարները, որոնց մեջ, իհարկե, Շառլին: 1968թ. Արհան Ալիխյանի թարգմանությամբ Ազնավուրի «Սեր արի չափով» հայերեն լրարիկ ժողովածուն փոքրիկ միջաբան էր: 1976թ. հարձակվեցին Սուրեն Բուրսայանի թարգմանությամբ «Ազնավուրը Ազնավուրի մասին» հուշերի գրի վրա ու լավիում էին ամեն մի մանրամասն: Համալսարանում բերանբաց լսում էին մեզ Ֆրանսիայի դասնություն դասավանդող Մարտ Խարազյանի դասնածները կուրսի մասին (խարազյանը ժամանակին աշխատել էր Փարիզում ԽՍՀՄ դեսպանատանում եւ առիթ ունեցել Շառլին շենելու նրա հոր՝ Միշայի սանը):

Ո՛վ կմտածեր, որ տարիներ անց Երևանի բախտ էր վիճակվելու Երևանի կենդանի լեզնեղի հետ: Երբ մի հանդիպման ժամանակ դողողողով Շառլին ցույց սկսեց ինչ նրա մասին տարիների ընթացքում իմ հավաքած նյութերի եւ լուսանկարների դեղնած կաղոցը, իրեն հասուկ հունորով ասաց՝ ինչ է, բանից դարձվում է Սովետական լուսանկարներն ծախում էին առանց ինձ բաժին հանելու...

Շառլը երկրորդ անգամ Հայաստան եկավ 1988թ. երկրաշարժից հետո: Դա նրա մեծ վերադարձն էր: Այդ դաշինքի սկսվելու երեւալ իր արձանների հետ նրա կարող, որ մինչ այդ հանրության համար մուսուս էր

Ազնավուրի հետ եւ Ազնավուրից հետո

(ժամանակին արժանի Երևան չէր խոսում դրա մասին եւ Երևան կասկածանքով հարց էին տալիս, թե ինչնա՞նով է այդ հռչակավոր մարդ իրեն հայ է գոյում, հայերեն գիտի, ինչնա՞ն է կաղված հայկական մեակույթին): Շառլն այդ ամենին վերջ սկսեց իր հայտնի ձեռագրերում՝ եւ 100 տկոտով ֆրանսիացի եմ եւ 100 տկոտով հայ: Ավելին, նա միջնակց հայաստանյան կյանքի մեջ: Ահա՛ իմ մարմինը՝ կերեւ այն. մոտավորապես այս էր վարդապետի հավասանը, երբ նա ստանձնում էր իրեն առաջարկված դիվանագիտական դաշինքներն ու առաջնությունները:

Դժվար է չափել այն օգուտը, որ արժանի իր անունով մասուցում է Հայաստանին եւ հայ ժողովրդին, եւ դեռ ղեխի մասուցի:

Իսկ մենք, արեքցած այդ մեծ մարդու անունով ու հռչակով, ասողային կերպարից այն կողմ կարծես չենք շենում բուն մարդուն եւ ստեղծագործողին: Հակառակ հրադարակի վրա եղած թարգմանությունների (Սամվել Գաղաթյան, Պերճ Թյուրաբյան, Վահագն Աթաբեկյան), այնքան էլ ծանոթ չենք վարդապետի գրականությանը՝ ղեխեղային, երաժշտական մասով առավել ճանաչում ենք կատարողին, ոչ այնքան երգահանին: Զիչ գիտենք նրա կինոդերերի մասին: Երբ միջազգային հայտնի մեծություններ եւ, իհարկե, ավագ ու կրտսեր սերնդի ֆրանսիացիներ, կատարում են Շառլի ստեղծագործությունները, մերոնց երգացանկի մեջ ղեխելով հազիվ զսնես մեկ-երկուսը:

Այժմ, երբ արժանի ֆիզիկապես այլեւ մեզ հետ չէ եւ կամաց-կամաց մեզ վրա ղեխի նվազի նրա ներկայության կախարհանք, ժամանակն է այս մասին խորհելու:

Շառլը աշխարհին հայտնի դարձավ ոչ որդես հայ, այլ որդես ֆրանսիական ժամանակի վարդապետ: Ու միայն դրանից հետո նա լիակատարում մեջտեղ բերեց իր հայությունը:

Ֆրանսիական մասով Ազնավուրը ընդմիջեց մնալու է որդես ամենամեծ անուններից մեկը՝ Շառլ Տրեմեի, Էդիթ Պիաֆի, Ժակ Բրեյի, Ջոնի Յոկոնի եւ այլոց կողմին, իր երկար եւ բեղուն կարիերայի շնորհիվ լինելով թերեւս նրանցից ամենամիջազգայինը: Հայկական մասով, որդեսից նրա իմնության այդ մասը ժամանակի հետ չմարի, մենք աշխատանք ունենք անելու: Խոսքն առաջին հերթին վերաբերում է մեզ համար Ազնավուրին վերաբացահայտելուն, նրան հայկական մեակույթի հետ կաղելուն: Իսկ դրա համար անհրաժեշտ կլինի միջազգային վարդապետի ողջ ստեղծագործությանը, կատարել հետազոտություններ եւ ուսումնասիրություններ, թարգմանական ծավալում աշխատանք: Պե՛տ է ուսումնասիրել անցյալ դարասկզբի փարիզյան էմիգրանտական միջավայրը, որտեղ ծնվել եւ մեծացել է արժանի, ֆրանսիականի եւ մյուս էթնիկ խմբերի հետ կաղերն ու փոխազդեցությունները, զուտ հայկական համայնքի դաշնությունը՝ դրամատուրգի, թատ-

րոն, երգուղար, որոնք կարող էին ձեռավորել աղագա արժանի:

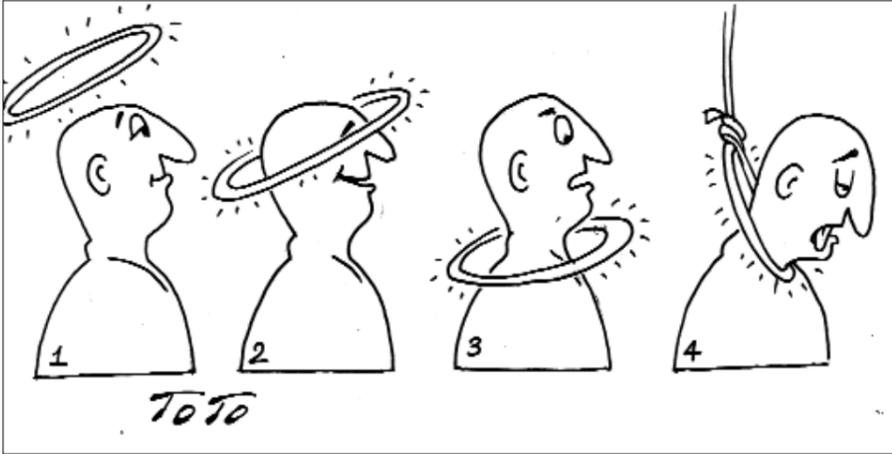
Այդ իմաստով Երևան լավ մեղ է Կասկադի բարձունքում Ազնավուրի տունը, ուր հավաքվում են վարդապետի արժանիները: Բարեբախտաբար, արժանի կենդանության օրոք այնտեղ ստեղծվել է Ազնավուրի կենտրոնը, որն այսուհետ ղեխի դեկավարի կրտսեր Ազնավուրը՝ Նիկոլան: Կենտրոնի գործունեության ուղղությունները երեւն են՝ կինո, երաժշտություն եւ ֆրանսիական մեակույթ, որոնց վերաբերյալ վարդապետի դասեր են տալու մեակույթի համալսարանային գործիչներ: «Մենք բուրսա ղեխեց է միացնենք մեր ջանքերը Հայրենիքի զարգացման համար, որդեսից հայ երիտասարդությանը հնարավորություն սանք իրենց ջանքերն իրականացնելու սանք, հարագա միջավայրում», Կենտրոնի առաջնության կաղակցությամբ ասում էր Ազնավուրը:

Կենտրոնի եւ Ազնավուրի անվան շուրջ կարելի է Երևան կառուցել. Ազնավուրի միջազգային երաժշտական փառատուն, կինոփառատուն, դոկտրինայի տուն եւ այլն: Դրա համար անհրաժեշտ կլինի այս գաղափարների շուրջ համայնքել թե՛ դեսական կառույցներին, թե՛ ստեղծագործական միավորումներին, թե՛ գործարար միջավայրին ու անհասներին: Այստիպով, Ազնավուրը կարունակի խորացնել իր արձանները հայրենի հողում եւ Երևանում իր իմնության երկու անբաժանելի մասերը՝ ֆրանսիականը եւ հայկականը: Ուրեմն, ի գործ:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Օրվա Ասվածք

Եթե մոռացել եմ, ադա հիշեցնեմ, որ ժուկով-ժամանակով, լինում է չի լինում մի կուսակցություն է լինում, անունը՝ Հանրապետական: Բացի նրանից, որ այս կուսակցությունը ունենում է գաղափարախոսություն, ինչը հայաստանյան իրականության մեջ հազվադեպ հանդիպող բան է ֆաղափական ուժերի համար, այդ գաղափարախոսությունը հիմնված է լինում Գարեգին Նժդեհի ուսմունքի վրա, որին, ի դեպ, կուսակցությունում ոչ բոլորն են ծանոթ լինում: Եթե իհարկե սառը հոգի ծանոթ լինում է: Հայտնի չէ՝ խելի, թե ճարտարական շինարարականը դառնում է իշխանություն եւ ասիճանաբար ամրապնդվում կառավարությունում, Ազգային ժողովում, դասարաններում, մարզադահլիճներում, ֆաղափառականներում, գյուղատնտեսականներում, դպրոցներում, նույնիսկ մամուլայիններում: Բոլոր տեսակի ընտրություններում, լինեն դրանք հանրապետության նախագահի, ինչ-որ ֆաղափառական, թե շենքի լիազորի, անգամ սեղանի թամարայի, ընտրվում են բացառապես հանրապետականները, եւ ստեղծվում է մի իրավիճակ, երբ երկու մարդիկ բաժանվում են երկու մեծ խմբի՝ հանրապետականներ եւ ոչ հանրապետականներ: Ընդ որում, հանրապետականներն ամենեւին էլ թվաքանակով չեն զիջում ոչ հանրապետականներին: ամեն դեպքում բոլոր ընտրություններում հաղթում են, անկախ նրանից՝ հանգուցյալները

վերադառնում են, թե ոչ: Մի խոսքով, այս կուսակցությունը կարողանում է հասնել նրան, որ Մելիք-Աղանյան փողոցից բաժանվում են հանրապետության բոլոր դասերին՝ նախարարից սկսած մինչև սիմֆոնիկ նվագախմբի ջութակահար, մայած թե կուսակցությունից հասկապես ում հետ ես լավ կամ մոտ: Թե ինչ է սեղի ունենում հետ, բոլորս գիտեմք, ինչու է սեղի ունենում՝ նույնպես... Արդյունքում Հանրապետականը դառնում է ընդդիմություն՝ դառնալով սակայն խորհրդարանում ամենամեծ խմբակցությունը: Հենց այդ խմբակցության ղեկավարն էլ օրեր առաջ մի հրաշալի հայտարարություն է արել: Հարցին, թե ի՞նչ է մտածում Հանրապետականը

երկրում արտաերթ խորհրդարանական ընտրություններ անցկացնելու մասին, **Վահրամ Բաղդասարյանը** խորը շունչ է փառել եւ դասախոսել՝ ՀՀԿ-ն մեծանքների մասին չի մտածում, ֆանի որ ավելի լուրջ գործեր կան: Հետո, արդեն Փաշինյանի հետ բանակցություններում Բաղդասարյանը վերահաստեղ ՀՀԿ-ի դիրքորոշումը: Այսինքն, չէ, լավ հնարավոր է, որ իսկապես մարդիկ ավելի լուրջ գործեր ունեն, օրինակ դասախոսություն կամ դասարաններում, կամ չի բացառվում, որ զիբ են կարող՝ վերջապես դրա համար ժամանակ գտնելով, կամ ասեմք վերլուծում են իրենց սխալները, որոնք եթե չլինեին՝ Նիկոլ Փաշինյանը կարողանալիս արդեն երրորդ մասի իր ար-

ը՝ սիրո եւ համերաժխության մասին էլ ոչ թե ՄԱԿ-ին կոտաներ, այլ հեփաթ կգրեր... Մի խոսքով, հնարավոր է, որ Հանրապետականն իսկապես լավ գրադաված է, բայց կոնկրետ ինչի: Ի՞նչը կարող է ավելի կարելու լինել դեպքում թիվ մեկ ֆաղափական հարցից՝ երկրի խորհրդարանում ֆաղափական մեծամասնության համար: Մանավանդ որ Ազգային ժողովի փոխնախագահ **Շարմազանովն** ասում է՝ եթե խորհրդարանը ցրվեց, Հայաստանում սկսվում է դեպքում մակարդակով Նիկոլի դասախոսությունը: Բա ՀՀԿ-ն դա ուզում է թույլ տալ, եթե ոչ՝ ադա ինչ-որ է ավելի կարելու գործեր ձեռնարկել, երբ դեպքում փաստացի կարող է վերածվել կառավարության օջախի: Նույն Շարմազանովն ասում է՝ Նիկոլը ժողովուրդ է ստառնում, բայց մեմ էլ ժողովուրդ ունեն: Շատ լավ, բա ո՞ր է այդ ժողովուրդը, նկատի չունեն Փաշինյանին Աստու հետ շփոթածներին, այլ հենց Հանրապետականի ժողովուրդը, որը ըստ Աժ-ի վերջին ընտրությունների՝ 700 հազար անցնում էր, ո՞ր է: Ինչ-որ երբ 250 հազար մարդ բղավում էր Նիկոլ-վարչապետ, գրեթե 50 հազար մարդ չկար, որ բղավեր՝ ՀՀԿ-մնա...

Զգիտե՛ք, ես գիտեմ, որովհետեւ Հանրապետականի ժամանակ էլ կառավարություն կար, իսկ կուռք ունեցողների համար ամենեւին էլ կարելու չէ, թե ով է իրենց այդ օրվա Ասվածք:

Ընդդիմությունը սեր է

Հայաստանում ոչ մի ձգնաժամ էլ չկա: Ոչ սնեստական, ֆանի որ մեմք երբեք էլ լուրջ սնեստություն չենք ունեցել, ոչ սոցիալական, որովհետեւ մեմք յուր զնացող ազգ ենք, ոչ էլ ֆաղափական: Հայաստանում կա թեմանամք: Վարչապետը սիրում է ժողովուրդին, բայց ասում է նախկին վարչապետներին ու նախագահներին, ընդ որում լավ կարծիք ունենալով Ադրբեյջանի նախագահի մասին՝ անվաճելով նրան բավականին կրթված ու դրական մարդ: Ժողովուրդը դասում է վարչապետին, բայց ասում է Հանրապետականին, Հանրապետականը հարգում է Դաճնակցությանը, բայց ռեալիստական է սրամարդկած գործող իշխանության նկատմամբ: Դաճնակցությունն ու ԲՀԿ-ն էլ բողոքում են ֆաղափական դասում կեղծից, չնայած վաղուց չեն վրացվել, ՀՀԿ-ն, հաճախ անմեղով սարիքը, ավելի վաղուց:

Ու չնայած այս բարբաթ թավ-բարբաթ սիրական ծրագրի շրջանակներում բացվեցին նաեւ Ազգային ժողովի այգու դարձանները, որդեսգի մարդիկ հնարավորություն ստանան մեմք Աժ բակ ու աղտոսել այն՝ թափելով սարիքների ընթացքում ձեռք բերած ասելության մի մասը, Ազգային ժողովում ու դրա դիմաց սեղի ունեցած իրադարձությունները դարձրեց ցույց սվեցին, որ Հայաստանում չկա դեպքում համար մի լավ կարելու բան՝ ընդդիմություն: Նկատի չունեն՝ անունով, այլ ընտրականով: Այս առումով Փաշինյանի իշխանության շրջանն աննախադեպ է, մինչդեռ եւ Տեր-Պետրոսյանի, եւ Քոչարյանի, եւ Սարգսյանի օրոք Հայաստանում ընդդիմություն եղել է ժամանակ առ ժամանակ ավելի ուժեղ, ֆան իշխանությունը: Հիմա չկա, հիմա հայաստանցիների մեծ մասը երկու բան է անում՝ դիտում է հնդկական սերիալ եւ դասում է Փաշինյանին, ընդ որում՝ հենց նրան: Բանն այն է, որ համաձայն Gallup-ի վերջին հարցումների, անձամբ Փաշինյանին վստահում է հայաստանցիների ավելի քան 90 տոկոսը, իսկ վարչապետի թիմին՝ 60 տոկոսը:

Իհարկե Փաշինյանը մեղավոր չէ, որ իր համար գծվում են, բայց նա մեղավոր է, ֆանի որ, կամ ֆանի դեռ հնարավորություն չի տալիս ընդդիմությանը վերադասավորվել, գուցե ձեռավորվել, մի խոսքով՝ ուզեցի գալ: Պետությունն այն չէ, որսեղ ժողովուրդը դասում է իշխանությանը եւ գլխասում բոլոր նրանց, ովքեր կհանդգնեն մի թթու խոսք ասել նրա հասցեին, այլ այն է, երբ ընդդիմություն կա, որի շնորհիվ նույնիսկ ամենասուրբ իշխանությունը առնվազն դողում է ընտրությունների ժամանակ, դրանց նախադասարանություն եւ դրանք հաղթահարելուց հետո:

Հիմա, եթե արտաերթ խորհրդարանական ընտրություններն անցկացվեն այս արվա դեկտեմբերին, բացի Քաղաքացիական դաճնակցության ու այդ կուսակցությանը մինչեւ հոգու խորքը սիրահարվածներից, ով է մասնակցելու, ի՞նչ հույսով: Եթե արդեն հիմա միայն Փաշինյանն անունը բավական է, որդեսգի Հայաստանի չափահաս բնակչության 90 տոկոսից ավելին բարձր ծափահարի, ադա ֆանի՞ տոկոսի հույս ունենան մյուսները: Նկատի չունեն՝ բոլորով միասին, այլ՝ առանձին-առանձին: Օրինակ ՀՀԿ-ն կամ ԲՀԿ-ն խորհրդարան կանցնեն...

Բայց այստեղ մի նրբություն կա, ամենեւին դասախոսական չէ, որ կառավարության որոշմամբ Ազգային ժողովի դարձանները բացվեցին ու մարդիկ հնարավորություն ստացան մսել Աժ-ի դիմացի այգու մտարաններին եւ արեաճողի սերն չբթել: Բանն այն է, որ արտաերթ ընտրությունները չհաղթահարած ֆաղափական ուժերը, ըստ էության՝ բոլորը բացի ԶՊ-ից, հանգիստ են առանց դասախոսական բեյքի կարող են մեմք Աժ սարածք, մսել այգու մտարաններին ու ժողովներ անել, հուռ-երեկոներ կազմակերպել, կարելի է նաեւ ասումնափ փառասոն կազմակերպել, բայց առաջարկում են ավելի կարելու գործով զբաղվել՝ մսել ու մսածել ընդդիմություն դառնալու մասին, որդեսգի այլեւս երբեք Հայաստանում չլինի մի ուժ, որի առաջնորդն անվերապահորեն վստահում է Հայաստանի չափահաս բնակչության 90 տոկոսը, ինչը դեպքում համար արդեն է:

Իրականում Հայաստանում ֆաղափական ձգնաժամ կա, ֆանի որ ընդդիմություն չկա: Տնեստական էլ կա, ֆանի որ այն զարգացողները վախենում են ասֆալտի դաճնակցություն, իսկ ովքեր չեն վախենում՝ այդքան փող չունեն, որ սնեստությունը զարգացնեն: Սոցիալական էլ կա, որովհետեւ մեր ժողովրդի մեծ մասը հեռուստացույցով հնդկական սերիալ է նայում, որը կրկնվում է Մերժվածք: Դրա համար էլ մեմք ենք՝ առաջ իշխանությանը, այսօր՝ ընդդիմությանը: Առաջինն առաջացնում է ընդամենը հեղափոխություն, երկրորդ՝ բռնապետություն: Ի դեպ, Փեշինյանից մինչեւ Կարակաս բոլոր բռնապետությունների հիմնում սերն է:

Մանությունն Իլիամ Ալիեւի հետ

Ռոսիա 1 հեռուստաալիքը ֆիլմ է, որ Դուռանքեում վարչապետ Փաշինյանն ու նախագահ Ալիեւը միեւնույն վերելակից են դուրս գալիս: Եթե համարենք, որ երկուսն էլ վերելակում գտնվել են մոտ 10-15 վայրկյան, ադա կարող ենք ասել, որ Տաջիկստանի մայրաքաղաքում սեղի է ունեցել Փաշինյան-Ալիեւ մոտ 10-15 վայրկյանանոց առանձնագույց, ընդ որում՝ փակ դռների հետեւում: Ի՞նչ են խոսել, զարդմիք չէ. **Փաշինյանը**, իր կարծիքով, Տաշենդից, իսկ իրականում Դուռանքեից վերադառնալուց դեպքում live մսավ ու ասաց, որ Ադրբեյջանի նախագահի հետ 2 հարցում դաճնակցություն էլ են, առաջինը՝ թուլացնել լարվածությունը շիման գծում, երկրորդ՝ հաստատել օդերափակ կառուց: Այսինքն՝ եթե Փաշինյանը ցանկանա խոսել Ալիեւի հետ, կարող է անմիջապես կառուց հաստատել հետ, եւ հակառակը՝ եթե Ադրբեյջանի նախագահը մեր վարչապետի հետ գուցե լուր կարիք ունի, նույնը կարող է անել: Հիմա երկու երկրների մասնագետները փորձում են հասկանալ, թե ինչպես կարող են Փաշինյանին ու Ալիեւին:

Փաշինյանն արդեն Երեւանում ասաց, որ Ալիեւն իր վրա բավականին կրթված ու դրական մարդու տղավորություն թողեց: Կրկնում են՝ Ալիեւը Փաշինյանի վրա բավականին կրթված ու դրական մարդու տղավորություն է թողել, այն նույն Փաշինյանի, որի կարծիքով՝ հանրապետության երեք նախագահներից երկուսը ֆաղափական դիակ են: Բայց սա դեռ մի կողմ: Ալիեւից փոխադարձ հաճույախոսությունն ուսումնում է, եւ ուրեմն՝ կամ մեր վարչապետը չի տղավորել Ադրբեյջանի նախագահին, կամ էլ նա բոլորովին այն ու ավելի կարելու գործեր ունի: Ըստ երեւոյթին՝ երկրորդն է, ֆանի որ Դուռանքեում Փաշինյանի հետ դաճնակցությունը հետ Ադրբեյջանի նախագահն իր արագործնախարարին կարգադրում է, որդեսգի կոչ անի աշխարհին՝ ճնշել Հայաստանին:

Ավելին՝ Բաբվում ընդդիմությունը՝ «Ազատագրեմք Դարաբաղը» կարգախոսներով ցույց է անում, որի նախաձեռնողները շեռում են՝ Դարաբաղի հարցում Ադրբեյջանի իշխանությունն ու ընդդիմությունը միասնակալ են: Ի դեպ, ցույց օրեր առաջ արձանակել է հենց Ադրբեյջանի իշխանության կողմից: Փաշինյան-Ալիեւի հանդիպման հաջորդ օրն էլ հենց Ադրբեյջանի ՊՆ ղեկավար **Ջաֆիր Հասանովը** հաղորդել է իր ենթակներին գերագույն գլխավոր հրամանատարի որոշումը՝ ավելի կասարելագործված մարտական հերթափոխ իրականացնել եւ սեյնիկական միջոցները շիման գծի ողջ երկայնքով ավելի լայնորեն կիրառել:

Ի դեպ, երբ Ստեփանակերտը ողջունեց Դուռանքեում Փաշինյան-Ալիեւի դաճնակցությունները, հասուկ շեռեց, որ Ալիեւին հավասալ չի կարելի: Հետո սա կրկնեց նաեւ Փաշինյանն անձամբ, բայց փաստ է, որ Արցախում նույնիսկ սառը սարելակ դասախոս ավելի լավ է ճանաչում Ալիեւին, ֆան նրան դեպքում ճանաչի երկրի ղեկավարությունը: Ի դեպ, ՀՀ վարչապետի խորհրդականները սեղեկացնում են նրան, որ Ադրբեյջանի նախագահն իր հետ լավ փափուկ է խոսել, որովհետեւ ՀԱՊԿ-ում դիտորդ դառնալու խնդիրներ է լուծում, կամ՝ Ալիեւը չի կարող կրթված մարդ լինել, ֆանի որ Մուսկովայի միջազգային հարաբերությունների ինստիտուտում, մեղմ ասած, լավ չի սովորել... Առհասարակ, որեւէ բան վարչապետին սեղեկացնում են: Օրինակ՝ Գյումրիի տնի մասին չէին սեղեկացրել:

Վ. ԱՅԵԱՆ

Վ. ԱՅԵԱՆ

ԱՐԱՔՍ ՍԱՏԱՐՅԱԼ

Բրյուսել

Երեք տարի առաջ էր, 2015-ի նոյեմբերը: Խոր ազնանային մեղաձեռնում: Այդ օրը Բրյուսելում հուժկու ֆամին շարժում էր բռնել ոչ միայն դեղնավուն - դալուկ սերունդի հետ, այլ մերթընդմերթ, արձատրվող զայրույթով, համաժողով սերունդի տրտմանում: Մոայլ էր երկինքը, ամոթերը սեւ, իսկ ֆամին հորդառատ անձրեւի ձայնակցությամբ անդադար մոնոտոնորմով նույն երգն էր համառորեն զնգացնում՝ իրեն ենթարկելով, ձկնելով ու սրբելով հանդիմանական ծառուկաձայն: Այդ օրը ֆամին իր կանոններն էր դարձնում ոչ միայն բուսական աշխարհին, այլ նաեւ մարդկանց: Փազանային շաշունով կամակոր ֆամին սողոսկում էր մինչեւ ոսկորները, հարվածում դեմքին, շունչը կտրում, իսկ հեռանալուց արցունքոտ աչքերը, ակամայից ստիպելով կույզ գալ, գլխիկոր ֆայել՝ ցրհին խոնարհվելով:

Շառլ Ազնայուր. «Չեմ սիրում, որ հայը հայերեն չի խոսում»

հարթակին նա իր սանն էր: Երկու ժամ շեղումով համերգին նա նույնիսկ հինգ րոպե դադար չվերցրեց: Անասելի եռանդով, լեցուն գերհոգ էներգիայով երգիչը կանգնել էր հանդիսատեսին: Մթնոլորտն այնքան ջերմ ու անմիջական էր, ասես միջավայրը հայկական լիներ: Երկ-ժամյա համերգը կարծես ակնթաթ սեւեց: Համերգի ավարտին Շառլ Ազնայուրը ռուսական «Կայինկան» երգեց եւ... դարձեց երիտասարդական ավյունով: Անսպասելի էներգիայով Ազնայուրը չէր զգում հոգնածությունը եւ իր վարակիչ էներգիան փոխանցել էր նաեւ հանդիսատեսին: Բոլորը հոսնկայա ծափերով ձայնակցում էին երգչին: Համերգի վերջում մարդիկ չէին ուզում դուրս գալ դահլիճից: Անվերջանալի ծափահարություններով փորձում էին, մի ֆանի վայրկյան ավել վայելել Մեծն Շառլի ներկայությունը: Համերգից հետո քաջառիկ հնարավորություն ունեի անձամբ հանդիպելու Շառլ Ազնայուրին: Հանդիպման սահուն էին նաեւ Բելգիայի արտոնարտաբան, ֆալսետային, մեակոթային էլիտան: Անհանգիստ զգանալով, վայրկյաններն էի հազվում, թե երբ եմ խոսելու Շառլի հետ: Մտնումս նախադասարանում էի հոգու խոսքերը: Տարօրինակ հուզմունք էր դառնում ինձ: Օղորդ կարծես չէր բավարարում, եւ զգացի, որ չեմ կարողանում այլեւս սղա-

սել: Դանդաղ ֆայլերով մոտեցա սրահի դռանը եւ ճիշտ այդ պահին դուռը բացվեց: Դիմացս հանկարծ հայտնվեց ինձը՝ Շառլ Ազնայուրը: Դեմառդեմ հայացքս սառել էր նրա դեմքին, անթաթ աչքերով նայում էի նրա աչքերին, բայց բառերս կաղվել էին լեզվիս եւ չէի կարողանում խոսել: Վայրկյաններ անց ֆրանսերենով բարեկեցի ու առաջ, որ հայ եմ: Նա կարող ընդհատեց, չթողեց խոսքս շարունակել, եւ հայերենով հարցրեց. «Եթե հայ եմ, ինչո՞ւ հայերեն չեմ խոսում»: Չարմաճից ֆարսցել էի եւ ուզում էի ասել, որ մեր շունչը բոլորը ֆրանսախոսներ են, եւ բելգիական հասարակության մեջ ընդունելի չէ, մայրենի լեզվով խոսել հայերենակցից հետո, եթե շունչը ոչ ոք հայերեն չի հասկանում: Բայց մտավայրություն ունեի, որ նա իմ խոսքերս կարող էր որոշեւ դիտարկություն ընկալել եւ լռեցի: Այդ պահին Շառլ Ազնայուրը մեղմիկ ժղիճով, դարձյալ հայերենով դիմեց ինձ, ասելով «Դուք ո՞ր հայերենով եք ուզում ձեզ հետ խոսել, արեւելահայերենով»: Ես դարձյալ լուռ էի, ասես բառերը բերանումս սոսնձվել էին եւ չէի հասկանում ինչու եմ այդչափ կաշկանդվել: Չէի դասկանում, որ ժամանակի այդչափ սղոթյան դայմաններում մեր խոսակցության շեղումը դրվելու է հայերենի վրա: Մեր շունչը, բոլորը հեծնում էին մեր գրույցին, եւ տեսնում էին, որ միայն Շառլն է ինձ հետ խոսում, իսկ ես լուռ հեծնում էի նրա խոսքերին, դահլիճից ու մտածում, թե որքան եռանդ, ուժ ու ջերմություն, հայրենասիրություն է խնայված այդ փոքրիկ մարմնում: Երկու ժամ անդադար համերգից հետո, չնայած հոգնածությանն ու գերբարդածությանը, այդուհանդերձ նա կարեւորում է ինձ հետ հայերենով խոսելը: Ներկայեցրեց համերգասար սղոթյան էին մեր գրույցի ավարտին: Բոլորն էլ ցանկանում էին Շառլի հետ խոսել, նկարել, բայց նա միայն իմ հետ էր խոսում ու փորձում էր հայերեն բառեր կորզել ինձանից: Գուցե գուցե էր հոգուս զգացումը, որ իր մեծության առաջ եւ կաշկանդվել եմ ու փորձում էր ինձ հա-

նել այդ վիճակից: Իմ Լոռայումը Շառլ Ազնայուրին համերգությունից հանեց եւ նա մի փչ վրդոված առաջ. «Չեմ սիրում, սանել չեմ կարողանում, որ հայը հայերեն չգիտի, հայերեն չի կարողանում խոսել: Դուք հայ եմ եւ դեմք է հայերեն խոսել»: Այդ պահին միանգամից նույն տոնով, հայերենով հակադարձեցի, մի ֆանի անգամ կրկնելով, որ փայլուն հայերեն գիտեմ: Մեծ ժղիճ ու գոհունակություն հայտնվեց Շառլի դեմքին: Խոր շունչ փառեց, հանգստություն եկավ հայացքին, նրա հանգստությունը փոխանցվեց ինձ. մեծ երկուսով միայն հայերեն էինք խոսում, անասելի հոյակապություն էր զգում նա կողքին: Երկուսս էր օրը Շառլ Ազնայուրը իրաժեշտ սվեց երկրային կյանքին: Նա այլեւս մեզ հետ չէ: Նրա մահվան գույժը փոթորկվող սեւ ալիքի մեծ ողորդեց աշխարհը: Եվրոպայի բոլոր լրատվամիջոցները խոր վշտով էին արձագանքում: Նույն օրը Բելգիայի եւ Ֆրանսիայի մեծաքանակ կայարաններում եւ հասարակական վայրերում միայն նրա երգերն էին հնչում: Նա հեռացավ կյանքից յուրաքանչյուրիս մեջ թողնելով իրենից խորհուրդ: Իր հարցազրույցները մեկուն Շառլն ասում էր. «Կյանքում ամեն ինչ իմ դեմ է գործել՝ իմ արտաքինը, մարդկանց արհամարհանքը, հեզմանքը, բայց ես չեմ կորսվել, դայ-ֆաբել եմ ու հաղթահարել»: Շառլ Ազնայուրն ինչպե՞ս իր կենդանության օրոք, այնպես էլ մահվանից հետո, աշխարհին Հայաստանը ճանաչել սվեց: Ամբողջ ժամանակը հեռուստատեսության միջոցով հասնում էր հայրենիքին: Հայաստանն էր ներկայացվում: Նա Բելգիայի Շառլերում ֆալսետային դասավոր ֆալսետային էր: Նոր էր վերադարձել Ճապոնիայից եւ դասարաններում էր երեք ժամանակ, հոկտեմբերի 26-ին, Բրյուսելում կայանալիս համերգին, բայց ձակասագիրը այլ կերպ սօրիմեց: Հավերժ փառքի դափնին կողո, հայության դարձանք Շառլ Ազնայուրը համարվում է Ֆրանսիայի եւ երկրագնդի ամենաերկար կարիերա ունեցող երգիչը: Նրա մահվան օրը Եվրոպայի երեքստանական խանութներում կայծակնային արագությամբ սղոթվեցին նրա բոլոր դիսկերը: Մինչ օրս ավելի քան 180 միլիոն երաժշտական ալբոմ է վաճառվել:

Ճանաչե՛նք մեր հայրենակիցներին՝ հանրային ծառայությունների նվիրյալը՝ Ասրիդ Փանոսյան

Բազմաստիճան ու դինամիկ բնավորության տեր Ասրիդ Փանոսյանը զննահասուն է հաջողությունը ոչ թե նեղ անձնական առաջխաղացմամբ, այլ հանրությանը ծառայելու արդյունքներով: Այդ առաքելությամբ է, որ Ֆրանսիայի անարժ գույքի եւ աղանդավորական խոտորագույն ընկերություններում գործադիր դաստիարակներ զբաղեցրած ձեռներեց կինը ֆալսետայինություն մուտք է գործել չորս տարի առաջ, անդամ դառնալով նախագահ եմանուել Մակրոնի (այդ ժամանակ դեռեւս էկոնոմիկայի, արդյունաբերության եւ թվային տեխնոլոգիաների նախարար) կառավարությանը որդեկան սնտեսական գծով խորհրդատու: Կառավարության այլ անդամների հետ նա հիմնել է «En Marche» նշանաբանով ֆալսետայինների մի աննախադեպ շարժում, որը նպաստել է, որ 2017-ի մայիսին Մակրոնը զբաղեցնի երկրի ղեկավարի դասը: Ֆրանսիացի սովորական ֆա-

ղափարները այդ շարժումը համարել են հիանալի առիթ երկխոսություն ծավալելու կառավարության անդամների հետ՝ իրենց հուզող հարցերի դասասխանը ակնկալելու հույսով: Շարժումը, որ չի հարում ոչ մի կուսակցության, նոր ֆալսետային ձեռնարկ է ստեղծել եւ այսօր արդեն 400 հազար անդամ ունի, որն ավելի քան է, քան երկրի 2 գլխավոր ֆալսետային կուսակցությունների անդամների քանակը միասին վերցրած: Որդեկան խորհրդատու Փանոսյանը գործարար սեկտորի եւ կառավարման իր փորձառությունն է բերել նախարարություն՝ նպաստելով երկրի գործարար արտադրանքի ընդարձակմանը եւ միջազգային ներդրումների ավելացմանը: Նրա ջանքերի շնորհիվ է, որ թույլատրվել է խանութներին աշխատել կիրակի օրերին, ի քառ երկրի սնտեսության եւ զբոսաբեղիկների: Նա նաեւ բարելավել է կանանց զբաղվածության խնդիրը: Ֆրանսիացի կանայք, որոնք 1944-ին միայն իրավունք են ստացել մասնակցելու փվեարկություններին, ընդհանրապես փչ են ներկայացված եղել ֆալսետայինության մեջ: Ներկայիս, նախագահ Մակրոնի եւ իր ջանքերի շնորհիվ Ֆրանսիական խորհրդարանի 577 դասգամավորներից 224-ը կանայք են: Բայց միայն ֆալսետային բնագավառում չէ, որ Փանոսյանը ֆա-

ղափարները այդ շարժումը համարել են հիանալի առիթ երկխոսություն ծավալելու կառավարության անդամների հետ՝ իրենց հուզող հարցերի դասասխանը ակնկալելու հույսով: Շարժումը, որ չի հարում ոչ մի կուսակցության, նոր ֆալսետային ձեռնարկ է ստեղծել եւ այսօր արդեն 400 հազար անդամ ունի, որն ավելի քան է, քան երկրի 2 գլխավոր ֆալսետային կուսակցությունների անդամների քանակը միասին վերցրած: Որդեկան խորհրդատու Փանոսյանը գործարար սեկտորի եւ կառավարման իր փորձառությունն է բերել նախարարություն՝ նպաստելով երկրի գործարար արտադրանքի ընդարձակմանը եւ միջազգային ներդրումների ավելացմանը: Նրա ջանքերի շնորհիվ է, որ թույլատրվել է խանութներին աշխատել կիրակի օրերին, ի քառ երկրի սնտեսության եւ զբոսաբեղիկների: Նա նաեւ բարելավել է կանանց զբաղվածության խնդիրը: Ֆրանսիացի կանայք, որոնք 1944-ին միայն իրավունք են ստացել մասնակցելու փվեարկություններին, ընդհանրապես փչ են ներկայացված եղել ֆալսետայինության մեջ: Ներկայիս, նախագահ Մակրոնի եւ իր ջանքերի շնորհիվ Ֆրանսիական խորհրդարանի 577 դասգամավորներից 224-ը կանայք են: Բայց միայն ֆալսետային բնագավառում չէ, որ Փանոսյանը ֆա-

ղափարները այդ շարժումը համարել են հիանալի առիթ երկխոսություն ծավալելու կառավարության անդամների հետ՝ իրենց հուզող հարցերի դասասխանը ակնկալելու հույսով: Շարժումը, որ չի հարում ոչ մի կուսակցության, նոր ֆալսետային ձեռնարկ է ստեղծել եւ այսօր արդեն 400 հազար անդամ ունի, որն ավելի քան է, քան երկրի 2 գլխավոր ֆալսետային կուսակցությունների անդամների քանակը միասին վերցրած: Որդեկան խորհրդատու Փանոսյանը գործարար սեկտորի եւ կառավարման իր փորձառությունն է բերել նախարարություն՝ նպաստելով երկրի գործարար արտադրանքի ընդարձակմանը եւ միջազգային ներդրումների ավելացմանը: Նրա ջանքերի շնորհիվ է, որ թույլատրվել է խանութներին աշխատել կիրակի օրերին, ի քառ երկրի սնտեսության եւ զբոսաբեղիկների: Նա նաեւ բարելավել է կանանց զբաղվածության խնդիրը: Ֆրանսիացի կանայք, որոնք 1944-ին միայն իրավունք են ստացել մասնակցելու փվեարկություններին, ընդհանրապես փչ են ներկայացված եղել ֆալսետայինության մեջ: Ներկայիս, նախագահ Մակրոնի եւ իր ջանքերի շնորհիվ Ֆրանսիական խորհրդարանի 577 դասգամավորներից 224-ը կանայք են: Բայց միայն ֆալսետային բնագավառում չէ, որ Փանոսյանը ֆա-

Թարգմ. ՆԱԿՈՒՆ ԾՈՒԼԻՎՅԱՆԸ (AGBU Insider, N8, Aug. 2018)

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱԼ

Նախիջեանի հարցը անպայման պետք է լուծվի՝ հոգուս մեզ

Արդեն երեք տասնամյակ շարունակ հայ-արդրեջանական հակամարտության դիվանագիտական դաշտում Արդրեջանը միտք եղել է հայցվորի դերում, իսկ Հայաստանը՝ դաշտախախտողի: Ի՞նչ դաշտախախտող կարող ենք մերկայացնել Արդրեջանին: Արդյո՞ք Արծվաբենի ու Նախիջեանի դաշտում սկսվել է մի անհավասար մրցույթ: Այս եւ հարակից թեմաների մասին խոսեցինք ֆաղափառ Լեւոն Շիրինյանի հետ:

«Հայաստանն ամեն ինչ է Արծվաբենը դիտարկելու հարցում: Պարզ է, որ Արդրեջանն այն սկսեց իր վրա մեզ չի մասնակցելու, իսկ ռազմական միջամտությունն էլ վստահաբար կողմ ունի, քանի որ այն անկախաբար կողմնակցում է: Դա նուրբ հարց է: Հիմա այնքան արդրեջանցիներ են աղբյուրում, եթե ռազմական միջամտություն լինի, դա դիտարկելու է Արդրեջանի սարժմանը անընդհատականության խախտում: Կարծում եմ, եթե նոր իշխանություններն ամրանան իրենց դիրքում, կարող են իրականացնել Արծվաբենի հետ կառավարման փուլեր, բայց մինչև խորհրդարանի ցրումն անիմաստ է խոսել դրա մասին»,- ասաց ֆաղափառը: Ամրադառնալով Նախիջեանի խնդիրը, Լեւոն Շիրինյանը նշեց.

«Գուցե զարմանաք, բայց մեզ է ասում, որ Արծվաբենն ու Նախիջեանը բեւեռայնորեն սարքեր են: Նախիջեանը ռուսների օրհնությամբ սկսվել է Արդրեջանին: Այդ սարժմանի համար մեզ է իրավական թղթածրար ստեղծվի: Օրեր առաջ վարչապետ Փաշինյանը խոսել է Նախիջեանի մասին, բայց առանց թղթածրարի ոչինչ հնարավոր չէ անել: Պե՞տք է իրավաբանորեն, միջազգային դասարաններում արվի ամեն ինչ: Այդ փաստաթղթերը մեզ է ձեռքի սակ ունենալ ու անընդհատ գործածել: 1992 թ. ից եւ ու Արգան Այվազյանը սարին 2-3 անգամ խոսել ենք այդ մասին, բայց ո՞վ է լսել մեզ»:

«Միջազգային հանրությունը չի կարող չընդունել մեր փաստերը, եթե դրանք դաշտախախտող փաստագրված լինեն, բայց միաժամանակ մենք մեզ էլ դաշտախախտող լինենք ռազմական միջամտության, դարձ է, չէ՞, որ ոչ մի փաստաթուղթ Արդրեջանին չի ստիպի իրենց այնպես մեզ որեւէ սարժման զիջել: Բոլոր դեմքերում ամենահզոր փաստարկը զեմին է:

Պե՞տք է հասկանալ, որ Նախիջեանի՝ Արդրեջանի սարժման մնալը Հայաստանի համար ամենամեծ վստահության մեկն է: Նախիջեանի հարցը անողորմաբար մեզ է լուծվի հոգուս մեզ, թեկուզ Նախիջեանը, որդես իմենավարություն 33 սարժման: Երբ միջազգային իրադրությունը մի փոքր վստահանա, թուրքերը իրենց այդ կողմով են ակնկալում: Չեսնելը որդեկան լուծում չէ՞», հավելեց ֆաղափառը:

Մեր հարցին, թե արդյո՞ք կարելի է Նախիջեանն օգտագործել իբրև Արցախի հակակառուցի փաստ, Լեւոն Շիրինյանը դաշտախախտեց.

«Ոչ, դրանք անհամեմատելի հարցեր են: Նախիջեանը միջազգայնորեն ճանաչված 33 առաջին հանրապետության սարժման վերցրել են ու խնամակալությամբ սկսել արդրեջանցիներին, որից հետո էլ վերջիններս այն, որդես ԻՍ, կցել են Արդրեջանին: Իսկ Արցախը խնդիրն առաջացել է բոլորիս հայքերի կողմից վերականգնելու արդյունքում: Հիմա լուծվի կարելու է, եւ մենք մեզ է դիվանագիտության աստիճանում անընդհատ խոսեմք Նախիջեանի մասին. սա անվստահության լուրջ խնդիր է»:

Մարապիեյի հեռանկար

Փաշինյանի ասածը: Իբրև թե իրենք լիակատար չափով երաժշակվում են արցախահայության անվստահությունը իրենց գերիշխանության սակ: Կարելի է չկասկածել, որ Բաբիկ այս սահող դրությունները աշխարհում ավելի՛ շատ կողմնակիցներ կգտնեն, քան հայության մի խոշոր հասկանալի մոր ցեղասպանության ենթարկելու մասին մեր ունեցած միանգամայն իրական մտածողությունները: Իսկ երբ բնաջնջումը արդեն գլուխ բերած լինեն, ինչը կանխելու համար, մի կասկածեմ, օտարներից ոչ մեկը մասը մասին չի տես, կսկսվի հեթանոսական հարյուրամյա դաշտախախտող այս անգամ արցախահայության ցեղասպանությունը միջազգայնորեն ճանաչել-չճանաչելու համար:

Վարչապետի 2-րդ սխալը մինչև այս օրերվերջ Հայաստանում Ազգային Ժողովի արտաքին ընտրություններ անցկացնելու մասին հարցի հիմնավորումն էր: Իբր՝ ներկայիս խորհրդարանը այլևս լեգիտիմ չէ: Մեր ֆաղափառներից **Էդուարդ Անիսյանը** այդ առթիվ նկատում էր, թե ներկա վարչապետն ինքն է լեգիտիմություն հաղորդել գործող խորհրդարանին՝ գերադասելով սահմանադրության համաձայն ընտրվել Ազգային Ժողովի որոշումով, ոչ թե զանգվածների ճնշման սակ ներխուժել կառավարության շեղումն էլ ինքն իրեն հռչակել ժողովրդի՝ վարչապետ: Չցանկացավ, թե՞ վախեցավ իշխանությունը բռնազավթողի անուն վաստակելուց: Իսկ Երեւանի ֆաղափառների ընտրությունից հետո համոզվելով, որ Դե՛մո-ՉԻ ԿՈՐՅՐԵԼ ժողովրդական հարաբերությունների աջակցությունը, հայաստանում է, թե ներկայիս խորհրդարանն այլևս լեգիտիմ չէ, ընտրականաբար մեզ է ձեռավորվել...

Իրեն վարչապետ ընտրելիս խորհրդարանը արտահայտում էր ժողովրդի կամքը, հիմա չի՞ արտահայտում: Ժողովրդի սրամարտությունների բարոններին որ նայես՝ աշխարհում ոչ մի խորհրդարան սահմանադրորեն իր համար նախատեսված ժամկետի ավարտին չի՛ հասնի: Երեւի Նյու-Յորքյան ելույթի ժամանակ վարչապետը դեռ չափազանցյալ վախ ուներ հակահեղափոխության ենթադրյալ ռեսպոնսիվից: Հիմա, երբ արդեն ՄԱԿ-ի ամբիոնից է հայտարարել խորհրդարանի վաղաժամկետ արձակման մասին, ինչպե՞ս է ետ կանգնելու դրանից: Մասնավորապես, վաղաժամկետ խորհրդարանական ընտրությունների գաղափարին, ինչպե՞տք են երևում է, Հայաստանում ոչ ոք լրջորեն դեմ չէ:

Ուստի դիմում եմ վարչապետին՝ դադարեցրե՛ք չեղած թեմաների փնտրությունը եւ անցե՛ք հանգիստ, ստեղծագործ աշխատանքի, ԵԹԵ ԿԱՐՈՂ ԵԹ: Եվ չմոռանա՛ք՝ եթե գործող խորհրդարանը լինի՝ դեռ հնարավոր կլինի մարդկանց մի որոշ ժամանակ եւս մոլորեցնել, թե նախկին իշխանավորները, իբր, խանգարում են, թույլ չեն տալիս երկիրը ժողովրդի ֆայլեր անել: Խորհրդարանը վաղաժամկետ լուծարելու դեմքում ձախողումների մեղքն ունի վրա է բարդվելու: Արդյո՞ք սալիկյան հեռանկարի օրինակով չեն սկսվելու ժողովրդի երեսակայական թեմաների զանգվածային ձերբակալություններ... Ասված մեզ փրկի այդ սարսափելի հեռանկարից...

Խմբ. կողմից. Իսկապես չհասկացանք. մի՞թե կարելի է մեղադրել 33 վարչապետին մի բանում, որը նա մենադատար էր ասել եւ մենադատությունը վերաբերվել է բացառապես Բաբիկին:

ՈԱՏԻԿ ՀՈՎԻՏԱՆՆԻՍՅԱԼ

Հայաստանի վաստակավոր լրագրող

Սեդեմբերի վերջին Նյու Յորքում, ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի լիագումար նիստում վարչապետ **Նիկոլ Փաշինյանը**, ըստ իս, թույլ սկսեց երկու լրագրույն սխալ: Չեն ուզում օգտագործել ճակատագրական սխալ արտահայտությունը, քանզի անչափ շատ են ցանկանում, որ այդ սխալները, Ասված մի՛ արագե, ծանր հետեւանքներ չունենան: Ընդամենը, ոչ այնքան վարչապետի, որդես ֆաղափառն ու դեռական գործչի ճակատագրի, որքան՝ Հայաստանի՛ համար: Ի՞նչ նկատի ունեն: Խոսելով Արցախյան հակամարտության խաղաղ կարգավորմանը Հայաստանի հավասարունության մասին, Նիկոլ Փաշինյանը շեղեց, թե հիմա էլ Արդրեջանը ամբողջ Արցախն է ուզում առնել իր վերահսկողության սակ՝ հրաժարվելով արցախցիների հետ որեւէ ուղղակի երկխոսությունից:

Իրոք, վարչապետի Նյու-Յորքյան ելույթից անմիջապես հետո դաշտում կան Բաբիկից հենց այդ կարգի հայտարարություններ են հնչում: Եթե առաջ շեղումը լինում էին այսպես կոչված գրավյալ սարժմանից 3-4-5 օրվաներ իրենց վերադարձնելու վրա, ինչի առթիվ մեր նախորդ իշխանությունները, իրենց ասելով, իբր արդեն համաձայնություն էին սկսել, այժմ խոսում են ամբողջ Արցախը իրենց վերահսկողությանը հանձնելու մասին: Որքան էլ Հայաստանի վարչապետը փորձեց ՄԱԿ-ի ամբիոնից դիմել համաշխարհային հանրության չեղած խղճին, թե դա գործնականում կանանակի երկրամասի ամբողջ հայ բնակչությանը դնել նոր ցեղասպանություն վստահ սակ, Բաբուն փարիսեցիաբար հերժում էր

Գյումրին սգում է...

զարեթյանը նկատեց, թե «համ լիսի ճիւղերն, որ նա այլևս մեզ հետ չէ, համ էլ լիսի հողատնաման, որ այդպիսի մարդ ենք ունեցել»:

Գյումրու ֆաղափառների շեղումն այսպես համարում էր դրվել, որդես ցանկացողներն իրենց գրառումներն են անում: Առաջին գրառումը կատարել է ֆաղափառ **Սամվել Բալասանյանը**:

ԳՈՒՅԾ

Անահիտ Պողիկյան-Պարբինյան

Շաբաթվա սկզբին 90 տարեկանում վախճանվել է «Ազգ» թերթի բարեկամների օգնակցից գրող, մանկավարժ, թարգմանիչ եւ բանաստեղծ **Անահիտ Պողիկյան-Պարբինյանը**, որ ժամանակ առ ժամանակ հետաքրքրական հոդվածներով հանդես էր գալիս թերթի էջերում: Ծնվել էր 1928-ին Ալեքսանդրոպոլսում: Հայրենիք էր վերադարձել 1946-ին: Մոտ 30 տարի Երեւանի Չարենցի անվան անգլիական թեմում դպրոցի ուսուցիչ էր եղել: Մոտ 6 տարի որդես ավագ դասախոս աշխատել է նաեւ Բյուրուսի անվան օտար լեզուների ինստիտուտում: Ունի հրատարակված գործեր: Հայրենից անգլերեն է թարգմանել Հովի. Թումանյանի եւ Ավ. Իսահակյանի հեփաթները: Մասնակցել է նաեւ ցեղասպա-

նագե եւ բանահավաք, ք.գ. դոկտոր Վերժինե Սվազյանի «Հայոց ցեղասպանություն: Ականատես վերադարձների վկայություններ» ծավալուն հատրի անգլերեն թարգմանությանը: 2001-ին լույս է ընծայել «Ալլո, Հայաստան» բանաստեղծությունների գիրքը, որտեղ ամփոփված են նաեւ հայրենասիրական ոգու դրոշմակարգերը: Մասնավորապես նա սիրաբար օրինակը վառ կմնա նրան ճանաչողների արժեքն ու հոգիներում:

«Ազգ»ը ցավակցում է նաեւ հարազատներին Աստուծոց հայցելով համբերություն եւ միաբարություն նրանց եւ մյուս բոլոր սգակիրներին:

Ն.Ս.

ԳԵՂԱՍ ԷՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Նորանկախ Հայաստանի անցած սասնանյակներին օր չի եղել, որ երկրի սննտաբերականության մասին հարցերից որեւէ մեկը չհնչի ՀՀ-ից արտահանումը գերակա համարելու անհրաժեշտության մասին: Կարծես ակնհայտ է հերթական ու հերթադարձ խոսքեր են սավել, ինչպիսին է, ասենք, հալվա-հալվա ասելով բերանը չի փողցրան արտահանությունը: Այ, եթե փչե՞ս աստիճանի օրինակներով ներկայացվե՞ր, թե ինչու մեր երկիրը լավ է հոգա այս ու այն ոլորտային այլեւայլ կարիքներն ու անհրաժեշտությունները, որոնց շնորհիվ թե մեր հարգն ու ղարկը կբարձրանա, թե մեր հայրենակիցներն իրենց լավ կզգան, հենց էլ ՀՀ ֆինանսական միջոցները կավելանան եւ նման բաներ, ինչ-որ առումով նույնպես արդարացի կլինի: Բայց ասենք երբ երկրի ընդերքի հարստությունն է վաճառվում, բանի նման չէ: Նույնը Սեանան լճի ջուրն ենք շաղկապում, լոյկ ու վարունգ աճեցնում, դրանք արտահանելով դարձնում, կենտրոն դարձյալ բանի նման չէ: Ասվածները, թող մեր վի սիրողական մակարդակով սնեսվարման ու սնեսագիտության իմացության համար, սնեսական կայացման հուսալի միջոցներ չեն, այլ՝ մարդկանց անվերջ հույսով ներհանելու ձեւեր, որը նույնն է, ինչ սեփական անզորությունն ու անկարողությունը թաքցնելու յուրօրինակ փորձեր: Պարտադրված նման զնախաձեռնում ենք հանգում կայացող եւ արդեն կայացած փոքր ու մեծ երկրների ֆինանսական վիճակագրությունը ծանոթանալու արդյունքում, առավել խոր եւ մասնագիտական վերլուծությունները թողնելով առանձին ոլորտներն ուսումնասիրած գիտնականներին, որոնք մեզանում փչե՞ն: Խնդիրը փորձենք դիտարկել փաստերի օգնությամբ:

Սկսենք գերհզոր սննտաբերություն ունեցող ԱՄՆ-ից: Ըստ այս երկրում 1868 թ.-ից լույս տեսնող «Համաշխարհային փաստեր. 2018» տեղեկագրի, 1980 թվականից սկսած, երբ երկրի սննտաբերությունն աննախադեպ թափ ցուցադրեց, ԱՄՆ-ի առեւտրային հաճվելիքը բացասական էր: Նշված տարում այն 19,4 մլրդ դոլար միջուկ է կազմել, 10 տարի անց ցուցանիշը 80 մլրդ դոլարի է հասել: 2000 թվականին բացասական հաճվելիքը կազմել է 373 մլրդ դոլար, եւ 10 տարի, այն արդեն 495 մլրդ դոլար էր: 2016 թվականին առեւտրային հաճվելիքն արդեն բացասական էր ամբողջ 505 մլրդ դոլարով: Ասել, թե այս դրամաներում ԱՄՆ-ի սննտաբերությունն ինչ-որ խնդիրներ է ունեցել, չենք կարող: 1999-ին երկրի համախառն ներքին արդյունքը եղել է 9,2 տրիլիոն դոլար, հիմա դրա կրկնապատկից ավելին՝ 19 տրիլիոն դոլար, բյուջեն համապատասխանաբար 1,6 եւ 3,9 տրիլիոն դոլարներ: Վստահ եմ ընթերցողները տեղյակ են, որ երկրի ներկայիս նախագահ Դ.

Թրամպը ցանկանում է փոխել բացասական առեւտրային հաճվելիքը: Անուշտ, այն արդարացի է սննտաբերությունը բարեփոխելու խոստումներով, որը մինչ այս տարիներին իրականացվել է չարաբասիկ համարվող հարաբերությունների դաշնամուտով: Թե ինչ կսացվի էֆեցտիվ նախագահի ձեռնարկումների արդյունքում, ցույց կտա առաջիկան: Այսուհանդերձ ԱՄՆ-ի կառավարիչներին հաջողություն մաղթենք, քանզի այդքան են ապրում միլիոնից ավելի մեր հայրենակիցները, որոնցից շատերի ՀՀ ուղարկած ֆինանսական միջոցներով են նաեւ ապրում ու գոյատևում սասնյակ հազարավոր հայաստանաբնակներ: Չմոռա-

մեմիկական գյուղաբերքները, ամերիկացիների մոտ դառնալու ունեն, այնպես որ ուղևոր մրցակցությանը փորձություն է տղասում: Վերցնենք փոքր որակավոր երկրի՝ Իսրայելի սննտաբերական ցուցանիշները: Նախորդ դարավերջին երկրի բնակչությունը 6 մլն էր, ՀՆԱ-ն՝ 105 մլրդ դոլար, որից արտահանվել է 23 մլրդ դոլար, երբ ներմուծումը կազմել է 30 մլրդ դոլար: Հիմա բնակչությունը մոտ 8 մլն է, ՀՆԱ-ն 300 մլրդ դոլար, արտահանումը՝ 51 մլրդ դոլար, ներմուծումը՝ 58 մլրդ դոլար: Նման արդյունքներն Իսրայելում իրենք իրենք չեն բերվում, այլ երկրի առջայ դառնալուց հետևողականորեն լուծելու շնորհիվ: Ասենք, ա-

Հիմնական առեւտրային գործընկերներն այնպիսի հսկաներ են, ինչպիսիք ԱՄՆ-ն ու Չինաստանն են, Գերմանիան ու Ֆրանսիան: Անկեղծ զսնվե՞ն եւ նշեն, որ բավարարող եղանակով չեն լիքանանյան արդյունաբերությունից, որոնք վերակենդանացնելու դառնալուց Հայաստանում հաճախ է հնչեցվում: Բարեկամ երկրի սննտաբերական ոլորտում առանձնանում է բանկային համակարգը, զբոսաբերությունը, սեփական, գիներգործությունը, որոնք մեզանում էլ կան, միայն թե փոքր ծավալներով: Ըստ արդեն հիշատակված տեղեկատվի, Լիբանանը զբոսաբերությունից ստանում է 7 մլրդ, ՀՀ-ն՝ 1 մլրդ դոլար: ՀՀ-ից արտահանումը նա-

րիմակ: Համաշխարհային սննտաբերական հսկաներին հասուկ գերմանականակից ջերմոցներ ենք կառուցում, ներմուծվող զազով սաֆագնում եւ միայն մասնաշաղկապ հաճվելու լոյկ ու վարունգ աճեցնելով այն արտահանում ու գերազանցում ենք ստանում, տեղում էլ անառկա կեսին անհավանական գներով ջերմոցի արտադրանք վաճառում: Այս ընթացքում սեփական հողատարածները չեն մշակվում, անզան տխր ու սխառ ենք ներմուծում, չխոսելով առաջնահերթ հացահատիկի, մսի ու կաթի հումքի, բուսական ու կենդանական յուղերի, հափկարգընդդեմների մասին: Փոխարենն ամեն առիթով է խոսվում հայաստանյան

Արտահանումը գերակա՞ն՞ է հեղինակը

նամք նաեւ կառավարության մակարդակով ստացվող գրանցումները, վարկերը, օգնություններն ու նվիրատվությունները, այլ ծառայություններ մատուցելը: Հեսագրա ասելիս էլ դարձաբերված են հիմնավորել թվերով, որոնց համար ընթերցողի բարյացակամությունն են ակնկալում: Անուշտ կզսնվեն մարդիկ, ովքեր կազմավորելով ԱՄՆ-մոնետր զնախաձեռնումը, մասամբ թե հիմնավորապես բերականացրեն կոֆեակեն բերված օրինակը: Բայց ի՞նչ կարող ես հակադրել վիճակագրությանը, երբ ԱՄՆ-ի առեւտրային հաճվելիքը բացասական է թե՛ հյուսիսային ու հարավային հարեւաններ գերազանցած Կանադայի ու համեստ Մեքսիկայի, թե՛ Եվրոպայի առաջատար Գերմանիայի դարձաբերում: Առաջինի հետ միմուտը 2016-ին 17 մլրդ դոլար էր, երկրորդի հետ՝ 66 մլրդ դոլար, իսկ Գերմանիայի հետ՝ մոտ 67 մլրդ դոլար: Վերջինից ԱՄՆ ներմուծումը կազմել է 116 մլրդ դոլար, ԱՄՆ-ից արտահանումը՝ 49 մլրդ դոլար, եւ հարցը՝ թե ինչպես է հնարավոր խախտել այս հարաբերակցությունը, դժվար է գուշակել: Գաղտնի չէ, որ գերմանական աղանակները, լինեն թե

ռազմափորձ սննդակարգը, որտեղ կրոնական շարժառիթով խոզի միս չստացվող հրեից 1 բնակչի հաճվել սարեկան մինչեւ 80 կգ հավի միս է արտադրվում, գումարած մամր ու խոշոր եղջերավորը, երբ ՀՀ հավի մսի արտադրության ցուցանիշն անզան 4 կգ չէ, անասնապահական էլ նվազող: Իսրայելին բնորոշ դասեր է երկիր մուրաբի կայացող եւ արդեն կայացած յուրաքանչյուր ոլորտներում: Կառավարությունները նախ լուծում են սեփական ֆաբրիկաների ու երկրի դարձնային աղանակները ու անվճարությունը, հանրություն-ի-խանությունը հարաբերություններում բարեբար միջավայր են հաստատում, որն էլ նույնպես է գործարար առողջ հարաբերությունների ձեւավորմանը: Այս առումով զարգացող մի երկրի օրինակ դիտարկենք, մեզ հարազատ հայաբնակ Լիբանան: Դարասկզբին այն հազիվ 4 մլն բնակիչ ուներ, 16 մլրդ դոլար ՀՆԱ, արտահանումն ընդամենը 1 մլրդ, ներմուծումը 6-7 մլրդ: Վերջին տարիների ցուցանիշները մոտավոր հետեւյալն են. բնակչությունը 6,3 մլն, ՀՆԱ-ն 85 մլրդ, արտահանումը 3 մլրդ, ներմուծումը 18 մլրդ դոլար:

խորը 10-ամյակի ավարտին մոտենում էր 1 մլրդ դոլարի, երկրորդ 10-ամյակի ավարտին թերեւս մոտենա 2 մլրդ դոլարի: Հարցնենք, լավ է փոխվել ՀՀ-ում: Արդյո՞ք առավել բարեկարգ են մեր մայրուղիներն ու միջադայնային ճանապարհները, հաճելի արտադր ու ներքին տեղ ունեն մանկական ու կրթական համալիրները, առողջապահական հաստատությունները, բարվոք են հանգստի ու ժամանցի վայրերը: Պեսական այրերը միայն այն են անում, որ խոսում են փոքր ու միջին գործարարության խթանումից, գյուղական զբոսաբերության խթանումից, մեր բնակավայրերը երիտասարդության համար գրավիչ դարձնելուց եւ հաջողությամբ հակառակն իրականացնելով հայաստանցուն օտարում են իր միջավայրից: Համայնք չկա, որի ղեկավարը շեղ շեղանում կամ առեւտրի կենտրոն չունենա, ֆաբրիկաներն սնանակները արձարանների ու լողավազանների, երթուղային գծերի ու գեղեցկության սահմանի, շինարարական ու սննդի վերամշակման հզորությունների տեր են: Այսօրինակ ոլորտներում մրցակցային միջավայր չկա, գները բարձր են, սվեղը զգալի, արդյունքում՝ սննտաբերական կյանքը շեղանում, արդեն որոշորով արդեն 10 մլրդ դոլար ՀՆԱ-ի սահմանում: Թե ինչ կարելի է արտահանել այս անուշտ ու անոթալի ցուցանիշից, դժվար է դասկարգել: Պարտադրված թե անհրաժեշտությունից ելնելով մարդիկ առեւտր գործունեություն ծավալել են, որը հայտնի է դարձա արժանաբար փոփոխականություն անվանումով: Դե, մի տեղ շուրջ-արդար սաֆ եղանակն է բարենորոգյալ մի այլ դարձաբերում անձայրածիր են հողատարածները, երրորդի դեպքում նույնպես փոքր է մարդկանց փորձը, այնպես որ մեր օրերում առեւտրը առեւտրային ֆաբրիկանություն է որակվում, երբեմն առեւտրային դասերով հայտարարվում, ինչպես հիմա Եվրոպայի, ԱՄՆ-ի ու Չինաստանի միջեւ տեղի ունեցողն է: Մենք էլ ենք այս գործընթացի մեջ, միայն թե յուրօրինակ ու տար-

մերի հանդեպ համաշխարհային հետաքրքրությունից, որն այդպես էլ իրողություն չի դառնում: Տեսե՛ք ինչ գնով է Եվրոպայում վաճառվում բնական մեղրի կիլոգրամը. 4,78 եվրոն մեր 2600 դրամն է, ասել է թե այն մթերվել է առավելագույնը 1500 դրամով, քանզի վաճառվող գնի մոտ կեսը հարկերն ու բարձր աշխատավարձն են: Պատկերը նույնն է արդյունաբերությունում: Ներկրվող հումքից սասնյակ միլիոններով սրիկոսաժողով է թողարկվում, արտահանվում, փոխարենը Չինաստանից ու Թուրքիայից ամենաարժեք տեսակի ու որակի հագուստ է ներկրվում: Մեզանում խոշոր բացակայում է կապիտալիզմի վերամշակումը, երբ համապատասխան հզորությունն առկա է: Նույնն է էլեկտրալիցիտի դառնալուց արտահանվող էլեկտրոէներգիայի: Որոշ առումներով զավեցալի է, որոշ դեպքերում ծիծաղելի, երբեմն դարձաբեր տարիներով: Անուշտ, լրագրային էջի սահմանում, ինչ-որ առումով սիրողական մակարդակով, հնարավոր չէ միանշանակ դասախառնել սրված հարցին, որն առավել համոզիչ կոչված են անել մասնագետները, միայն ոչ հայտարարությունների, այլ փաստերի նուսնով: Իրոք. մտրելու շատ բան կա մերօրյա Հայաստանում, որը լրագրությանը զուգահեռ առավել ղեկավար այրերի անելիքն է, նրանց օգնական-խորհրդականների գործը: Մինչ նրանք կլծվեն իրենց այդ դարձաբերությունները, մեր ասելիքն ավարտենք վերջին տարիներին առեւտրային դրական ու բացասական հաճվելիքը ունեցող, դասախառնության սկզբունքով ընդհանրապես 7-ական երկրների թվաբանում: Բացասական հաճվելիքը ունեն Ֆրանսիան, Դանիան, Ավստրալիան, Մեծ Բրիտանիան, Ավստրիան, Վրաստանը, Իսպանիան, դրական՝ Անգոլան, Արգենտինան, Բրազիլիան, Ռուսաստանը, Վենեսուելան, Թուրքմենստանն ու Ղազախստանը: Այնպես որ՝ հիմա ձե՛ր մտրելու ժամանակն է:

ԿԱՐՈ ԱՌԱՅԱՆ

Մտակվա
Արդեն 40 տարուց ավելի է, ինչ ես բնակվում եմ Մոսկվայում...

Նարկոմեն ու հարցազրույցները համարյա ամեն օր էին հաղորդվում...

գուսանական երգերի մրցանակաբաշխումը, որին մասնակցում էին միայն ոչ մորոքեցիներ...

զույգ, հանկարծ հայտնվեց «Առաջին Հանրայինը», ու եթե իսկապես անկեղծ լինեմ, ծուռ նստեմ...

սում ու խաբուս մեկնեմ... Ինձ այլևս չի հետաքրքրում այդ ֆիլմերում...

Ինչ են հրամցնում հայկական հեռուստաալիքները սփյուռֆահայերին

Այն գործեց մոտ 16 տարի, մինչև խորհրդային երկրի փլուզումը, երբ մեր հանրաժողովրդի ղեկին...

Մի խոսքով՝ ամեն օր դիտելու արժանի մի բան անդաման գտնում էինք Մայր Հայաստանից...

Մեր եթերի մնացած ամբողջ ժամանակը լցված է կամ անբարձր գույքի վաճառքով, կամ խոհանոցներում...

կապես որդու զավակը, որը հայկական գուռնա-դիլի հզոր շիֆերը լսելուն...

Ինչ են հրամցնում հայկական հեռուստալիները սփյուռֆահայերին

⇒ Եվ հետո, մի՞թե նրա թիմում չկա մեկը, որովհետև աշխատում է նրա ինքնի վրա... Դա ուղակի գավեթ է... Պատժողական հանդիմանումներ, արտասահմանյան այցելություններ, լուրջ ու գրագետ մարդիկ, ֆալսիֆակա, սենսացիոնալ գործիչներ նստած են խիստ ու սեւ կոսյուններով, սոփիստիկ վերնաշաղկապներով ու փողկապներով, իսկ նրանց շարժումը Ծառուկյանը՝ սոփիստիկ ազգային մամ (կենտրոն համեմատական համար) մի ինչ-որ անհասկանալի կիսատրոսային սոփիստիկ հագուստով... Դա ի՞նչ է, իմնաստիության դրսևորում, թե՞ անհարգալից վերաբերմունք քաղաքացիական կյանքում...

Պրն Ծառուկյան, գոյություն ունի էթիկետ, որոտակոլ, եւ էթե դուր հավակնում եւ ֆալսիֆակա լուրջ բարձունքների, ուրեմն բարի եղեք հետեւեւ անբողջ աշխարհում ընդունված նորմերին... մի ինչ էլ աշխատեք ձեր լեֆիկայի, շարժ ու ձեւերի վրա:

Այժմ անցնենք նրա ալիքի ֆիչ թե շա՛ս աչֆի ընկնող հեռուստալիներին՝ Առաջինը՝ Պեճոս Ղազարյանին...

Ես նրան խորհուրդ կտայի նույնպես ուժադրություն դարձնել իր հագուստներին ու ազդեցիկ վարվելակերպին եւ հասկալիք՝ չնած մասներին... Թե չէ կարծես թողի լավ տղաներից մեկը եկել փռվել է հեռուստատեսային ստղավարի բազմաթիվ ու դաժանորեն հալածում է իր գրուցակիցներին, չխորտելով այդ՝ թաղի բառապարհից:

Ամենաթմալային կիսուրեւի ավելի նուրբ վարվելաձեւ ու զուգահեռ չխոսել գրուցակիցների հետ:

Մի փոքր օրինակ վերցրեք Արմեն Դուլյանից, Արամ Աբրահամյանից եւ Արյուն Երկանյանից:

«Արմենիա» ալիքի երեկոյան «Ժամը» լրատվականի խմբագրներին խորհուրդ կտայի հետեւել հաղորդավարուհիների հագուստներին: Ընդհանրապես վաղուց արդեն համաշխարհային առաջատար ալիքների ինֆորմացիոն թողարկումները վարում են մեկական հաղորդավարներ: Թե ինչու են «Արմենիայի» սերերը ստղավարում նստացնում երկուսին, այնքան էլ իրար մոտիկ, ուղղակի անհասկանալի է:

Ու ամենակարեւորը... ՌՎ է այդ ֆոտոնեդրոսյորին՝ Գագիկ Ծամբյանին թույլ սվել եթերում մեկնաբանել իր նկարահանումները... Ավելի գռեհիկ ու զավեցալի բան ես չեմ տեսել ոչ մի տեղ: Ի՞նչ է, նրա փողոցային ու անգրագետ լուսաբանումները դուր են գալիս որեւէ մեկին: Եթե դա կարող է ընդունելի լինել հանրաժողովրդական մեծում, չնայած ես դրան նույնպես դեմ եմ, աղա այն չի կարելի հեռարձակել սփյուռֆահայության համար:

Մի դիտողություն էլ «Շանթի» սերերին: Չնայած ես վերը նշեցի արդեն, որ այլեւս չեմ միացնում այդ ալիքը, բացառությամբ ժամը 22-ի լուրերի թողարկմանը, սա էլ չի ստացվում նորմալ նայել: Երեւում է այդ ալիքի արբանյակային հեռարձակման ազդանշանը շա՛ս թույլ է, ուստի կիսատրոս ու շա՛ս խանգարումներով է այն սրվում եթեր: Պեճֆ է այն ուժեղացնել, եթե չեք ցանկանում, որ մի հեռուստալիսող եւս հրաժարվի այդ ալիքից:

Մի խոսքով, ինչ նշեցի վերը՝ շա՛ս արդիական եւ կարեւոր խնդիր է, որ Պեճֆ է մշտապես լինի մեր բոլոր հեռուստատեսային ալիքների ղեկավարների եւ նույնիսկ հանրաժողովրդական մեծ ղեկավարության ուժադրության կենտրոնում, հասկանալով, որ հեռուստատեսությունը մեծ նշանակություն ունի ոչ միայն մեր ժողովրդի համար ոչ միայն հանրաժողովրդական մեծում, այլեւ աշխարհում սփռված շատ շատ միլիոնավոր մեր ազգակիցների հայադաստիակության համար:

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈԿՍԵՓՅԱՆ

Գերմանիա

Երդողանի այցի նախօրեին գերմանացի լրագրողների մեծ մասն արդեն տարակուսանք էր հայտնում՝ ռեալիտիստիկ ամեն գնով: Պեճֆական այցի արարողակարգային դասվաբեր մի ընդունելություն այն նախագահին, որ վերջին տարիներին չէ, ամիսներին ու օրերին նկատելի չի սվել, թե բռնակալի, այլոց կարծիքն արհամարհող իր ուղուց դուրսնին շեղվել է, այլակարծության կողմնին ու ձեւավորողներին, մարդու իրավունքների դաժակալ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներին, այդ թվում՝ Գերմանիայի ֆալսիֆալսիտիստ ունեցողների դեռ բանտում է դառնում: Գերմանական տղագիր մամուլը շա՛ս բաբվա մեջ մի ֆանի անգամ, հեռուստատեսությունն ու ռադիոն արդիական են դառնում խնդիրը, թե 150- ից ավելի լրագրող դեռ Թուրքիայի բանտում են:

3-օրյա այցին լրագրողների տարակուսանքը չփարսվեց, Թուրքիայի նախագահը գերմանացիներին համոզեց, որ ինքնընտրված հայցելու տրամադրություն չունի, չի ընկրկելու, գերմանացիներին չի ազատելու կալանից, անկոտրու է: Նույնիսկ Բելվյու ամրոցում դաժակալական ընթրիքն, որին հրաժարվել էին մասնակցել ընդդիմության հետ մասնաճյուղային ներկայացուցիչներ, այդ թվում՝ Անգելա Մերկելը, Երդողանը, զայրանալով իրեն անընդհատ հետադարձող գերմանական դաժակալից՝ այն է ազատ արձակել երկրի բանտերից լրագրողներին, որ չի զլացել արտասանել նաեւ նախագահ Զեյնեբիյեյը, զրավոր ելույթը ծալել, մի կողմ էր դրել նախադասվությունը սալով բանավոր հակադարձման: Այցի երրորդ օրն արդեն մեզ իրենց կարծիքը հաղորդած գերմանացիներն այլեւս չիսնայեցին Երդողանին՝ հիշում է, մա կանցելերին նացիստ անվանեց, ու զղջումն ոչ մի նշույլ:

Մեր տղագրությամբ այս անգամ գերմանական մեդիայում այդքան էլ չեք տարբերվեց, թե ՆԱՍՕ- ի անդամ երբեմնի երկու դաժակալիցների հարաբերությունները ստեղծակալել էին 2015-16-ին Յալոց ցեղասպանության՝ Բունդեսթագում օրինագիծ ներկայացնելու ընդունելու առիթով:

(Գերմանահեռա ճանաչված հրադարակախոս Յեմիկ Մ. Բրոդերի մեմորանդումը թերեւս դաժակալ մեր թերթի էջում: Նա ձողկեց թե՛ Երդողանի դաժակալ գերմանացիների փշած կարմիր գորգը, որ իր մեկնաբանմամբ «թաթախված է հայերի արյամբ», թե՛ իհարկե Բելվյու ամրոցում մասուցվող ընթրիքը, որին իր ենթադրությամբ «խորտակած հայ եւ բրինձ» էին մասուցելու): Ռեալիտիստիկ լավան այդ սառույցը կարծես հալեցրել է, մանավանդ որ Մերկելը օգոստոսի 24- ին Յալոստան իր այցը Օիծեռ-

Երդողանի բառադարձրանույլ սվեց Գերմանիայում

նակաբերից սկսելով, չանցավ եզրագիծը՝ չգործածեց «ցեղասպանություն» բառեզրը, ինչպես ժամանակին մեմորանդումները գերմանացի մեր գործընկերները: Նյու Յորքի՝ սեպտեմբերի 11- ի արհավիրքից նոր շեքսարմամբ քաղաքացիական զսած տեռոր, տեռորիս, տհաբեկություն, տհաբեկիչ խարանն այժմ ամենավիրավորական արտահայտությունն է: Գերմանացիներին վիրավորել է Երդողանի՝ իրենց հասցեին արած այն արտահայտությունը, թե այս երկիրը փաստորեն հովանավորում է տհաբեկությունը, ֆանի որ չի արտահանում զԳԳ- ում աղաստան զսած գյուլենականներին: Ահաբեկությունը բազմազույլ մի դեմ է, որ Թուրքիայի դասնության մի շարք հանգրվաններում, ըստ իրենց բառագիրների, անընդհատ գյուլեն բարձրացրել՝ հայ վրիժառուների կերտարով, ֆրական մամուլը աստվածական կուսակցության՝ ՊԿԿ- ի չհանդարտող գործողություններով, իսկ 2016- ից Թուրքիայում հեղաշրջման փորձից հետո, քաղաք է Երդողանի հետ:

Թուրքիայի դասվիրակության անվասնության ղեկավարը գերմանական կողմի առջեւ դրել է, որ Մերկելը՝ Երդողան մամուլը աստվածական կալի չէ Բեռլինում աղաստանած Ջան Դյունդարի ներկայությունը: Գերմանացիների մեծումը սանալուց հետո Երդողանը նոր վերջնագիր է ներկայացրել՝ եթե մամուլը աստվածական կալի չէ Դյունդարը, ես չեմ ներկայանա: Պատժողական այցի արարողակարգն իհարկե չի դաժակալել, թե հյուրընկալ կողմը հոգոց հանելով ու ֆալսիֆալսիտիստից դրված թիսի ընդառաջ գնա ու հաժի ռուբիկոնը՝ զոհ տա իր ամենամեծ կառիսալը՝ ազատ միտքն ու խոսքը, իսկ սվալ լուրագրայում՝ զոհաբերի վիրատան լուրագրայի՝ թուրքական ռազմա-

վարի մասին հրադարակած թուրք այն լրագրողին, որի գոյությունն արդեն սղառնալի է Թուրքիայի նախագահի համար: Երդողանը նրան դավաճան է համարում, գլխազին է սահմանել թուրքական արդարադատության որակմամբ՝ «դեժակալ գաղտնի հրադարակած» խմբագրի համար, իսկ Գերմանիայում աղաստանած «Ջունիուրիթթի» նախկին խմբագիրը, որի հողվածները թարգմանաբար լույս են տեսնում գերմանական մեծ լատեր ունեցող թերթերի էջերում, երեկվա «Դի ցայթ» շաբաթաթերթում իր սյունակն այսպես է վերնագրել՝ Sorry, hier ist Deutschland! («Ներեցեք, սա Գերմանիան է»): Ինչպես տեղեկացնում է, աստվածին իմն է վճռել վերջին դաժակալ ներկա չգնվել, ֆանի որ վստահ չի եղել, թե հարց տալու հնարավորություն անդաման ունենալու է, շա՛ս լավ դասկերացնելով այն դաժակալ, թե անակնկալ իր մուտն ինչ ցունամի է բերելու դաժակալ, Երդողանի թիկնադասները ֆալսիֆակա, դիվանագիտական ինչ տեսարան են սարքելու:

Միտիայի քուրջ ծավալվող իրադարձությունները, փախստականների հարցը սենսացիոնալ լուրջ ճգնաժամ աղորդ, օրըսօր տեղական արժույթի սկարացմանը դիտող Թուրքիայի խայծն են: Գերմանիայի մամն մեծ «ձուլ» բռնելը այցի հենց սկզբից ձախողված է: Երդողանի ակնկալիքը չարդարացավ՝ ԱՄՆ- ի հոգատարությունից անտեսված, Եվրոպայի արտում նոր տեղ որոնող Թուրքիան, կամ ավելի սույզ՝ երկու երկրների՝ Գերմանիայի եւ Թուրքիայի շփումը՝ «հավասարը հավասարի» բերելու Երդողանի ցանկությունն ի դերեւելավ:

Թուրք հանրության հիացնումնիս արժանացած նախագահ Երդողանի բառադարձր այս երկրում տանույլ սվեց:

Մասշեյի բնակարանների սագնադը Գլենդեյլում

Վերջերս «Միրո-Սիլեթեյթթ» շաբաթաթերթի աշխատակազմին միացած Մոնիկ Սվալյան-Տալոնը Գլենդեյլում բնակարանների անմասշեյիության հարցն է բարձրացնում թերթի էջերում: Գոհունակություն հայտնելով ֆալսիֆալսիտ խորհրդին Մերկելի փողոցը Արցախի փողոց վերանվանելու առթիվ, մա նշում է, որ այդ նույն խորհուրդը ոչինչ չի ձեռնարկում լուծելու համար օրեցօր աճող անմասշեյի բնակարանների հարցը, որն սղառնում է տանյակ հազարավոր ներգաղթյալների արտասանը երկրից:

«Բեռնդ ղողոցայով ֆայլելիս անհնար է չնկատել օբեկ բարձրահարկ նոր շենքերի հեղեղը, որոնք գեղեցկացնում են ֆալսիտը, սակայն դրանցում բնակարանների վարձերը սկսում են 2500 դոլարից՝ մեկ սենյականոցի համար, որն անմասշեյի է: Դրությունը ավելի վաճ է Յարավային Գլենդեյլում, որտեղ ավելի շա՛ս աշխատակալոր ընտանիքներ են աղորում», գրում է Տալոնը եւ հավելում:

«Գներն աճում են կայծակի արագությամբ: Երկու փոքր երեխաների տեղ մի հայուհի անակնկալի էր եկել տեսնելով, որ իր բնակարանի 1.400 դոլարի վարձը դարձել էր 2.200 դոլար, այն դեռում, որ բնակարանը լուրջ վերանորոգման կարիք ուներ: Գլենդեյլի վարձակալների միության կամավոր աշխատակից Յայլ Մախնուրյանը իր թիմի հետ աշխատում է վարձերը վե-

րահսկող օրեմի մի նախագիծ ներկայացնել ֆալսիֆալսիտին: Հոլիվուդն ու Արեւմտյան Լոս Անջելեսը ունեն մամն օրինագիծ, բայց Գլենդեյլը չունի, եւ խոցելի է դարձնում համայնի աշխատակալոր եւ մեծահասակ ֆալսիֆալսիտներին, որոնք սփռված լուր են ֆալսիտը: «Վարձակալության արդարացի կայունացման» նախագիծը 10,500 ստորագրությամբ ղեժ է ներկայացվի իրադարձություններին, որովհետև փեարկության դրվի եւ ընդունվի որովհետ օրեմ: Առայժմ սայլը տեղից չի շարժվում, բայց վարձակալների միությունը վճռակամ է եւ տարունակելու է դաժակալ, եզրակացնում է Մոնիկ Սվալյան-Տալոնը:

Ն. Օ.

Մեկնարկել է մարդկային ռեսուրսների կառավարմանը նվիրված՝ սարածաօրջանային 7-րդ համաժողովը

Հայաստանում մեկնարկել է մարդկային ռեսուրսների կառավարմանը (ՄՌ) սարածաօրջանային հերթական՝ յոթերորդ համաժողովը: Այն կազմակերպվել է Cascade People & Business ընկերության և Հայաստանի ՄՌ Ասոցիացիայի համատեղ ջանքերով և կրել «Խաղային մոտեցումներ բիզնեսում կամ արագ նավարկության մրցույթ» խորագիրը: Ինչպես միշտ, այս անգամ եւս, համաժողովում բարձրացվել են ոլորտի առավել կարեւոր ու անհրաժեշտ հիմնահարցերը:

Ոլորտի ամենաստատված արեւելյան միջոցառմանը մասնակցության հայտ էր ներկայացրել շուրջ 200 մասնակից՝ ավելի քան 15 երկիր: Նրանց թվում են ընդհանուր առմամբ, գործադիր սեփականներ, մարզիչներ, խորհրդատուներ և այլ աստիճաններ՝ տեղական ու միջազգային 60 կազմակերպությունից:

հիմնադրված է մասնակցների համար: Յուրաքանչյուր սարվա համաժողովի խորագիրն ընդհանուր է անցած տարիների հարցումների հիման վրա: Այս անգամ համաժողովն ամբողջությամբ նվիրված է խաղին և բիզնեսում խաղային լուծումներին: Մենք խոսում ենք խաղային լուծումների մասին մեր մասնագիտության օրջանակներում՝ հավաքական, խմբային աշխատանքի մեջ, աշխատավայրում, ուսուցման փուլում, մոնիթինգում համակարգում և այլն: Ունենալով հիմնադրված է մասնակցների համար: Յուրաքանչյուր սարվա համաժողովի խորագիրն ընդհանուր է անցած տարիների հարցումների հիման վրա: Այս անգամ համաժողովն ամբողջությամբ նվիրված է խաղին և բիզնեսում խաղային լուծումներին: Մենք խոսում ենք խաղային լուծումների մասին մեր մասնագիտության օրջանակներում՝ հավաքական, խմբային աշխատանքի մեջ, աշխատավայրում, ուսուցման փուլում, մոնիթինգում համակարգում և այլն: Ունենալով հիմնադրված է մասնակցների համար:

«Մարդկային ռեսուրսների դերը յուրահատուկ է և չափազանց կարեւոր: Այն իմենափող կամ մուրջ է ընկերության աշխատակիցների և հասարակության միջոցով: Կամուրջ, որտեղ տրեքելությունն իրականացվում է ոչ թե մեկ, այլ մի քանի ուղղությամբ: ՄՌ կառավարման հիմնում ղեկավարել է լինի ձկուն մոտեցումը և ա-

մոտեցումը ոչ միայն աշխատակազմի, այլև ընկերության զարգացումը, նյութաֆի աշխատանքում յուրաքանչյուրի ներդրումը, ընկերության մրցակցային առավելությունների խթանմանը և դառնալով աշխատանքի արդյունավետության համակարգ»,- ասել է ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ի գլխավոր սեփական **Ռաֆ Զիրիկյանը**:

«ԳԻԶ-ի կողմից իրականացվող ՄԶՄ ՄԿՈՒ ծրագիրն արդեն երկրորդ անգամ է, ինչ աջակցում է համաժողովի անցկացմանը՝ մարդկային կարողությունների զարգացմանն ուղղված իր միջոցառումների օրջանակում: Այս անգամ ծրագրի կարեւոր է մեզ համար: Գործելով Գերմանիայի կառավարության մասնավոր մեթոդներին աջակցելով նորարարական թվային լուծումների ներդրմանը մասնավոր հասակում՝ այդ ոլորտի կայունությունն ու մրցունակությունն ապահովելու համար: Մենք վստահ ենք, որ այս համաժողովը, որը մի սեղանի շուրջ է համախմբել տեղացի և սարածաօրջանային փորձագետների, եւս մեկ օրվա ընթացքում այս ուղղությամբ», ասել է ՄԶՄ ՄԿՈՒ

ծրագրի հայաստանյան թիմի ղեկավար **Վիլիելմ Գուզոն**: Համաժողովի օրջանակներում ներկայացվել է «Teamification» հավելվածը, որը հիմնված է մոտեցումների վրա և մեկնակցի ու ներդրել է M.In.D usarsափի և Cascade People & Business ընկերության համատեղ ջանքերով:

Համաժողովի գլխավոր գործընկերներն են ՎիվաՄեյ-ՄՌ ընկերությունը, «Մայրոսոֆթ» կորպորացիայի հայաստանյան ներկայացուցչությունը և «ՌԻԲՈՎ» սպորտային ակումբը: Համաժողովին աջակցել են նաև «Էյ-Էս-Բի-Սի Հայաստան» բանկը, «Գերմանիայի միջազգային համագործակցություն» ընկերությունը (GIZ) «Մասնավոր հասկածի զարգացում և մասնագիտական կրթություն և ուսուցում հարավային Կովկասում» (ՄԶՄ ՄԿՈՒ) ծրագրի հետ միասին, «ՊիսԱր» ընկերությունը, «Հաֆի» տրանսլյուցիոն, «Սփիլ Էյ Էմ» ընկերությունը, «Արմենիա Վայն» գործարանը:

Բացման արարողությանը և հարցազրույցներին կարող եք հետևել հետևյալ հղումով՝ <https://youtu.be/JOT2IGuu8MI> :

ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ից բջջային սարքերի ապահով ձեռքբերում Սոնիբանկ»-ի միջոցով՝ 0% դրույքով, 0% կանխավճարով և 0% սպասարկման վճարով

ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ն ուրախ է տեղեկացնել, որ «Unibank»-ի միջոցով ապահով եղանակով ընկերության սպասարկման կենտրոններում կարելի է գնել բջջային սարքեր՝ արեւելյան 0% դրույքով, 0% կանխավճարով, առավելագույնը 12 ամիս ժամկետով և առանց որևիցե սպասարկման վճարի: Սարքի նվազագույն արժեքը ղեկավարվում է 29,900 դրամ:

Բջջային սարքերի ապահով ձեռքբերման համար վարկի առավելագույն սահմանաչափը 1,500,000 դրամ է: Կարելի է կազմակերպել հարմարավետության սկզբունքով՝ ապահովել կծեակերովի տեղում: Առաջարկը գործում է մինչև 2018թ. հոկտեմբերի 31-ը և ընդգրկում է Երևանի քաղաքում սարքերի լայն օրջանակ՝ գնային սարքեր կատարողներում: Մասնաձեռնակություններ ստանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 ամվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հետ «111 օմլայն» դորտային միջոցով, կամ այցելել մեր սպասարկման կենտրոններին օրենքի մեջ: Մեր նորություններին մեծապես ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ Ֆեյսբուքում <https://www.facebook.com/Viva-CellMTSofficialpage>

ՎիվաՄեյ-ՄՌ. «iPhone Xs»-ի ու «iPhone Xs Max»-ի վաճառքի մեկնարկն արդեն տրված է

Ինչպես տեղեկանում ենք ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ի ֆեյսբուքյան էջից, «iPhone Xs»-ն ու «iPhone Xs Max»-ը նոր սերնդի սմարթֆոններն արդեն հնարավոր է ձեռք բերել ընկերության Հյուսիսային դորտային ու Ամիրյան փողոցում գտնվող սպասարկման կենտրոններին: «iPhone Xs»-ի գինը 669,900 դրամ է, իսկ «iPhone Xs Max»-ի գինը՝ 739,900 դրամ: Սարքերը կարելի է գնել թե՛ կանխիկ, թե՛ ապահով եղանակով: «iPhone Xs»-ն ու «iPhone Xs Max»-ը սմարթֆոնների մասնաձեռնակ բնութագրությամբ կարելի է ծանոթանալ ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ի մասնաձեռնակ կայքում:

Հայաստանի տարբեր գյուղերում ընթացքի մեջ է էներգախնայող համակարգի ներդրումը

ՎիվաՄեյ-ՄՌ-ն և Վայրի բնության և մշակութային արժեքների պահպանման հիմնադրամը (FPWC), Երևանում կազմակերպում են գործակցությունը՝ Էկոգյուղերի ցանցի զարգացման ուղղությամբ: Ծրագրի թիրախում Հայաստանի հեռավոր գյուղերն են: Ենթակառուցվածքների զարգացումն իրականացվում է մի քանի փուլով: Ներդրվում են էներգախնայող համակարգեր, որոնց գործարկումը օգտագործում է մի քանի արժեքներ: Թեթևանում է համայնքի ֆինանսական բեռը, համարվում են բնապահպանական և բնական ռեսուրսների կայուն օգտագործման բաղադրիչները, ստեղծվում է մաքուր օդակա միջավայր:

Վայրից ձորի մարզի Զարագույն գյուղի բնակիչներն արդեն հասցրել են զգալի համակարգի արդյունավետությունը: LED է սովորական լուսարձակների ստառած էներգիան համեմատել է նաև Եղեգիս համայնքի ղեկավար Արթուր Ստեփանյանը՝ արձանագրելով երկու անգամ էներգիայի, և ֆինանսական միջոցների խնայողություն: Արսափն լուսավորության ժամանակակից լուծումը, գործակցող կողմերի շնորհիվ, այս գյուղ է մեկ նախորդ ձեռքում: 2017 թվականին լուսավորվել են գյուղի հիմնական փողոցները՝ ներառելով 1872մ երկարությամբ սարած: Տեղակայվել է 52 LED լուսարձակ:

Ծրագրի Երևանի կողմից ընթացում են երկրորդական փողոցների լուսավորության աշխատանքները: Անհրաժեշտ չափագրումներին և հողային աշխատանքներից հետո տեղակայվում են հենարանները: Նոր համակարգի ներդրումը փոխում է դրա պահպանման նկատմամբ տեղացիների վերաբերմունքը. եղածն աչքի լույսի ղեկավարումը և արժեքավորությունը:

Զարագույն գյուղի բնակիչները կարելի է ձեռքբերում են համարում սնեսված միջոցներն ու ֆաղափակիք աշխարհին հասնել ենթակառուցվածքների առկայությունը: Արսափն լուսավորությունը, ի դեպ, նաև վայրի կենդանիներից ղաբաշտանվելու հնարավորություն է սվել: Մինչև տեղեկությունները կապարսկի ծրագրի երկրորդ փուլը:

«ԱԶԳ» ԸՄԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԻԳ ՏՊԸ
Հիմնադիր և հրատարակիչ **«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՍՊԸ**
Երևան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հավաքագրի (գովազդ) հեռ. 582960, 060 271112
Լրագրողների սեյնակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115

Շուրջօրեայ լրատվական ծառայություն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի միջոցով ամբողջական թե՛ մասնակի արտատրամետրերը սղագիր մամուլի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խափառակցության են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի: Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում: Գ քառույթ յոթանասերը գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը ղաբաշտանվելու հնարավորություն չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 37(397)
5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
2018

Նաիր 3ԱՆ

Հավերժի Ճամփորդը Շառլ Ազնավուր

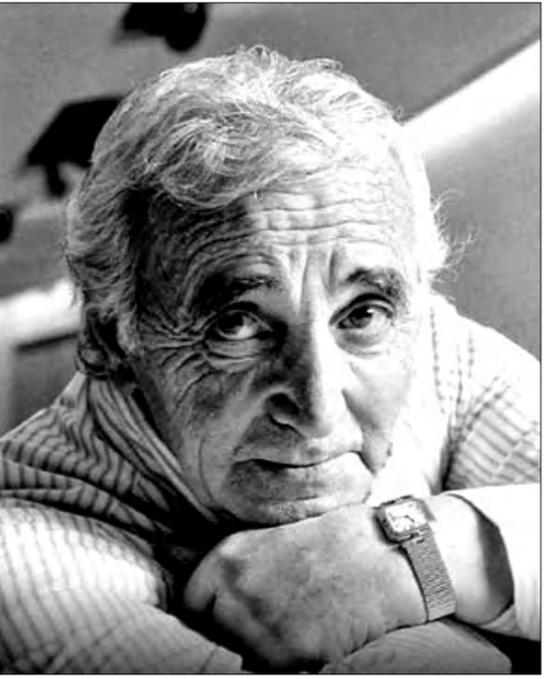
Ի՞նչ եղանակ է եղել Փարիզում 1924-ի մայիսի 22-ին, երբ ծնվել է Միշա եւ Զնար Ազնավուրյանների որդին՝ Շահնուր Վաղինակ Ազնավուրյանը: Կամ Ազնավուրն ինքնակենսագրական գրեթե չի գրել, կամ էլ գրել է, ես չեմ հիշում:

Ազնավուրի մասին մեկ ասանյակից ավելի հոդված եմ գրել, հասկապես նրա արտադրանքների առիթով: Հասկապես 90-ամյակից հետո սրտի դողով, մի քանի երկյուղածությամբ էի գրում նրա մասին: Ի վերջո, որքան էլ չուզեմայի, սարհներն Ազնավուրին չէին խնայում, ամեն ծննդյան օր կըմթելով կրճատում էր նրա երկրային կյանքը: Հասկապես հայերիս հայացքը նրան էր փնտրում՝ Շառլը որտեղ մեկնեց, ո՞ւմ հարցազրույց սվեց, ի՞նչ ասաց: Հենց հայաստանյան ֆադաբանական իրավիճակը լարվում էր, սոցասում էին՝ Շառլը կարճա՞յամբ: Ու նրա համարձակ, անկաշատ խոսքը սթափեցնում էր: Պիսեիմը եթե անգամ անոթանի ու նախաշինք էր սալիս, սրտի ցավից էր ատում. ասում է, որ խելի գամ, միմյանց խնայեմ, մեր երկիրը փայլալայեն ու դառնալու է: Մոլորակի վրա ասեղի անցքի չափ մեր հայրենիքից հետեւում էին, թե մեծ աշխարհի ո՞ր բեմում է Շառլը. նրա մեծությունից մեծ էլ էին մեզ մեծ զգում: Պիսեիմ, նա կա, մեզ մեծակ չի թողնի: Զաղափանությունն ու դիվանագիտությունը մի վայրկյանում կխոնարհվեն նրա անվիճելի հեղինակության առջեւ: Ազնավուրով մեր թիկունքը տրոհվում էր. թեկուզ հազարավոր կիրթներ հեռու էր նա Հայաստանից, բայց զիստիմ, որ մեզ հետ է, համեմայն դեռ, այդպես էին մեզ զգում:

Ուզում էի, որ Ազնավուրը բացառություն լիներ, որովհետեւ նրա չլինելը երբեք չեմ դասկերացրել: Ու ինձ նման մի ամբողջ ժողովուրդ չի դասկերացրել իրեն՝ առանց Շառլի: Նա մեր խնամակալ խիղճն էր, մեր բյուրեղացած հոգարությունը, մեր անդամների մեջուկը, մեր հոգու սյունը, ուր վրա կարող էինք բերել ու ամրացնել:

Ի՞նչ եղանակ է եղել Շառլ Ազնավուրի ծննդյան օրը Փարիզում. Հայաստանում նրա մահվան օրն արեւոս էր ու սափ: Ոչ մի չար կանխագուշակ. ու հանկարծ բազմալեզու բոթը ցնցեց մեղիա-դաշտը՝ Շառլ Ազնավուրը մահացել է: Միջազգային լրատվամիջոցների թողարկումներն սկսվեցին Ազնավուրի մահվան գույժով: Որքան զգացում, ներքին դասարկություն, անչափելի ափսոսանք. ասես մի աստված էր նվիրական բան, որ միտք ընդունված է եղել մեզ, ծնված օրից մեզ հետ է եղել, մեր էությունից անբաժան՝ միանգամից զրկվեց ու անհետացավ: Պիսեիմ, որ նա կա մեր մեջ, ամբողջ ազգի մեջ ու յուրաքանչյուրիս մեջ՝ հաս-հաս: Դրա համար էլ մեր ցավն անձնական է, ազգային ու համամարդկային: Ազնավուրի ֆենոմենը մեզ կաղում էին նրա հայ լինելու հետ, այդպիսով ավելի ինքնավստահ էին մեզ զգում. հայկական գեներ Հանճար է ծնել:

Ազնավուրը հասցրեց ամբողջ. նա ծանր դասանելություն ու երիտասարդություն է ունեցել: Բայց եթե այդ սարհները հարթ ու սահուն անցնեին, միգուցե աշխարհն Ազնավուր չունենար: Նա իր համառությամբ, իր արվեստի հանդեպ անվերապահ հավաստի կռիվ-կոպիտ է իր կյանքը հենց այդ սարհներին: Նրա սեսակը հենց այդ ժամանակ է սաղմնավորվել ու ամրագրվել իր մայրում սեղը համաշխարհային երգարվեստում, որովհետեւ նա ան-

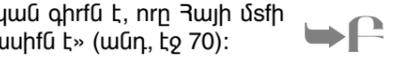
արհեստներ ու երգիչներ, ֆադաբանական գործիչներ, երկրների մախազահներ ու միլիարդավոր հանրություն. արդեն քանի օր մոլորակը չի հաշվում Ազնավուրի մահվան փաստի հետ: Մոլորակի ֆադաբանի իրենից հետո մոլորակին թողեց անչափելի բարձր արվեստ, մարդկային չխամրող հետազոտ, դայծառ հիշատակ: Նրա մասին մեկ անգամ չէ, որ հնչեց՝ մոլորակի վերջին մարդ-լեգենդի երկրային կյանքն ավարտվեց, իսկ հայերիս համար մոլորակի Ամենամեծ Չայը վախճանվեց: Ֆրանսիացիները մինչեւ Ազնավուրը չգիտեին, որ ֆրանսերենն այդքան երգեցիկ լեզու է: Ազնավուրի երգերն այնպես են ներշնչել, որ հազարավոր մարդիկ այդ երգերի շնորհիվ ֆրանսերեն են սովորել: Այդ երգերի մոգականությունն ու հմայքը կաղված են դրանց հեղինակի հետ: Երգն ու երգիչը մեկ ամբողջություն են, մի մարմին ու մի հոգի, որովհետեւ այդ երգերն արտահայտում են հեղինակի ամբողջ կյանքն ու իրական հույզերը: Միլիոնավոր մարդիկ այդ հույզերի մեջ իրենց են տեսել, վերագրել իրենց ամբողջ սերունդն ու սիրո ֆադաբանությունը: Ազնավուրն իր երգերով սովորեցնում է ամբողջ, սովորեցնում է սիրել: «Ես անընդհատ բառարաններ եմ թերթում, որդեսգի նոր բառերով սիրեմ աշխարհն ու կյանքը»,- ասել է Բանտլին:

Այսուհետեւ Շառլ Ազնավուրի կյանքն այլ կերպ է Բանտլինի կողմից, այն լուսավոր թափածը, որ զգում ենք, այն կսկիծափսոսանք, որ ամբողջ ենք, մեր ներսում սեղ է բացում մի ուրիշ Ազնավուրի համար: Նա Հավերժի Ճամփորդ դարձավ՝ մեր հոգիներում սրբազնիվ ֆիզիկական մահվանը հաղթած իր արվեստի անդամներով:

Ազնավուրի երկացանկին երբեմն-երբեմն մոտեցել են, բայց ո՞վ կարող է նրա նման «Լա բոնեմ» ու «Յա, բա. Ես բա» երգել, ո՞վ կարող է սիրո բոլոր արտահայտումներն ամբարել մի փոքրիկ մարմնում եւ 80 տարեկան սեր ճանաչել: Նա վասակել է փառքի ու մեծարանքի բոլոր դափնիները. չկա մի մայրցամաք, որտեղ նրա անունն ակնածանքով չհնչի: Նրա արվեստը սեր ու սարիք, նոր ու հին սերունդ չի ճանաչում: Շառլի մահը սզում է ամբողջ մոլորակը: Վերջին մի փայլուն հասնամյակում ոչ ոք չի հիշում նման դեմք, երբ որտեղ մեկի կորուստն այսչափ ցնցի ու ցավեցնի համայն մարդկությանը: Համաշխարհային ճանաչման

Ազնավուրն էին նաեւ դիվանագիտական կամերը: 1307թ. Հեթում Պասնիչը մեկնել է Ֆրանսիա, Հռոմի դառնի մտազայրի Ավինյոն ֆադաբ: Այստեղ նա հանդիպել է Կլեմենս 5-րդ Պապին: Հեթումը, որին ֆրանսիացիք Հեթում Հայ էին անվանում, դառնում ներկայացրեց իր «Օտարիկ դասնության Արեւելյան աշխարհի» աշխատությունը, որը հետագայում համաշխարհային ճանաչում գտավ: Այս գրքում մանրամասն նկարագրված է 14 երկիր, այդ թվում Հայաստանը, նրա դասնությունն ու աշխարհագրությունը: Պիսեիմը թարգմանվել է բազում լեզուներով:

Ըստ Ա. Արախանյանի, Հեթումն իր աշխատությունը նվիրել է Հռոմի դառնին: Սակայն բանասեր Գոհար Նարազոյանի մեջբերած ֆրանսիական, իտալական աղբյուրներում նշված է, որ Հեթումն իր գիրքը գրել է Կլեմենս Պապի առաջարկությամբ: Փարիզում լույս տեսած «Ֆրանսիական գրականության դասնություն» աշխատությունում գրված է, որ Հեթում Հայը ֆրանսիական ազգային գրող է, որը «XIV դարի գրականության մեջ գրավել է բավական զգալի տեղ» (Գ. Լ. Կարաջյան, Армения и армяне во французской литературе XI-XIV веков, Е., 1988, стр. 72): Իսկ Սուրբնի համալսարանի դոկտոր, հայագետ Ֆրեդերիկ Ֆեյդին նշում է, որ Հեթումի աշխատությունը «Առաջին ֆրանսիական գիրքն է, որը Հայի մեջ արգասիքն է» (անդ, էջ 70):

ՀԱՅ-ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌՆՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Դանիել ԵՐԱՑԻՑ

Հայերը Ֆրանսիայում հայտնվել են դեռ 6-7-րդ դարերում: Նրանք վաճառականներ էին: Ամանիա Շիրակացին իր «Աշխարհացոյցում» նկարագրել է նաեւ Ֆրանսիան (Գալիան), «հզոր ֆրանկեր»-ին (Ալոս Արախանյան, Համառոտ ուրվագիծ հայ գաղթածների դասնության, հ. Ա, Եր., 1964, էջ 418):

9-10-րդ դարերին կազմված հայ-լաշիներն զուգահեռ վկայում է, որ հայերը եւ սեղացիները փոխըմբռնման կարիք ունեին: Մանավանդ, որ 9-րդ դարում Պավլիկյան Երվանդը Հայաստանում ճնշվելուց հետո հայերի թիվը Ֆրանսիայում աճեց: Հայերը Ֆրանսիայում ոչ միայն առեւտրով էին զբաղվում: Հեզդիստ Եսասնում էին սարքեր խալվելի, զանազան զբաղմունքների սեր հայեր՝ արհեստավորներ, շինարարներ, հոգեւորականներ եւ այլն:

Ֆրանսիայում հայտնի էին Հռոմի եկեղեցու հայազգի սրբերը: 11-րդ դարում մեծ հեղինակություն էր վայելում Մակար երկսկոպոսը, որին լափներեն վարձարությունում բնորոշել են որդես «ծաղիկ Հայաստանի», «փառք Ֆրանսիայի», «զարդ Գանդիայի» (անդ, էջ 403):

Ըստ արվեստաբան Յոզեֆ Սրժիգովսկու, Օռլեան ֆադաբի Սեն Ժերմեն Դեֆրե եկեղեցին կառուցվել է հայկական ոճով (806թ.): Ի դեպ, նույն Սրժիգովսկին հաստատում է, որ դեղի գոթական ոճը սանող ճանադարից բացել է 10-րդ դարի հայ ճարտարապետ Տրդատը: 840թ. Ֆրանսիա ժամանած բյուզանդական դիվանագիտական դասնության դեկավարը հայ իգիտան Թեոդոս Բարոցիկն էր: Ֆրանսիա գաղթած հայերի հաջորդ ալիը սկսվեց Անի կործանումից հետո (11-րդ դարում): Հայերի եւ ֆրանսիացիների շփումն առավել աշխուժացավ խաչակրաց արշավանքների ժամանա-

կաբաբանում՝ 11-15-րդ դարերում: Բացի ռազմական դաշնակցությունից, հաստատվում են նաեւ բարեկամական, անուանական կապեր եւ այլն:

Հայերի ներկայությունը Ֆրանսիայում ավելի է զգացվում Կիլիկիայի հայկական թագավորության անկումից հետո: Արդյունքում ընդլայնվեցին Մարսելի, Պրովանսի, Սոնոնեյի գաղթածները: Ա. Արախանյանը նշում է, որ Ռոն գետի մի վտակը կոչվում էր «Հայկական» (հետագայում... չորացել է):

13-14-րդ դարերում Կիլիկիայի Հայաստան, Արախան, Տարսուն, Կոռնիկոս նավահանգիստներում սկսեցին տրեւալ ֆրանսիական նավեր: Մարսելում, Պրովանսում էլ հանգրվանում էին հայ վաճառականների նավերը: Հայերը Ֆրանսիա էին սանում մեծաքանակ, համեմունք եւ արեւելյան այլ աղբյուրներ, իսկ ֆրանսիացիք Հայաստան էին բերում օճառ, հայելի, ածելի եւ այլն:

Ար գրում է Յեթուան առաջարկում է կազմակերպել մի նոր հասակակց արժանավոր «Սուրբ երկիր» ազատագրելու նպատակով: Ֆրանսիայի թագավոր Փիլիպոս Գեղեցիկը հավանություն էր տալիս և խոստացել աջակցել: Ի դեպ, Յեթուանը սղարադեմ է եղել և մի քանի հաղթանակներ էր տարել Եգիպտոսի սուլթանության հանդեպ: Հայ-ֆրանսիական առնչություններին անդրադարձել է նաև 14-րդ դարի ֆրանսիացի բանաստեղծ և կոմպոզիտոր Գիյոմ դը Մառն: Վերջինս Ars Nova (Նոր Արվեստ) երաժշտական ուղղության հիմնադիրներից մեկն էր, առաջին հեղինակային մեծասայի «Նոր Դան» ստեղծողը: Մառնը կասարում էր նաև Կիլիկիայի թագավոր Պիեռ 2-րդ Լուսինյանի ստեղծագործական ժառանգությունը: Անդրադարձնալով Մառնի «Ալեքսանդրիայի գրավումը» դրամին, բանասեր Գոհար Ղարաբյուրյանը գրում է. «Պոեմը մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում ոչ միայն գրականագետների, այլև ժամանակների համար: Այն արժեքավոր աղբյուր է, որը վկայում է Դաբասային Կիլիկիայի վերագրված նպատակով՝ Եգիպտոսի Սուլթանության դեմ ժամանակակից Պիեռ Լուսինյանի և Կիլիկիայի թագավոր Կոնստանդին 5-րդի մտադրությունը» (անդ, էջ 105): Մյուս հայ գործիչը, որի մասին հիշատակում են ֆրանսիական և այլ աղբյուրները, Կիլիկիայի թագավոր Լեոնն էր: Առհասարակ, այս անունը շատ էր տարածված գրական սարքեր ժամանակում՝ էթիոպական դրամներում, ասորական վեպերում, ասորական կոչված, դրամ-ժեստերում և այլն: Ֆրանսիացի «Լեոն» անունը գրում-արձանագրում էին «Բյուզանդ», և հաճախ ավելացնում «Հայկական» մականունը: Այս առիթով Գ. Ղարաբյուրյանը գրում է. «Չի բացառվում, որ Բյուզանդ անունը, որը շատ էր տարածված միջնադարում (հիշենք Բյուզանդի մասին» էր լեոնից, Բյուզանդը Կոնստանդինը՝ «Բյուզանդ Անտոնից» վեպից, և վերջապես, կաթոլիկ եկեղեցու դաբասայի Սուրբ Բյուզանդի Կիլիկիայի թագավոր Լեոնի աղավաղված անունն է» (անդ, էջ 32): Բյուզանդը Լեոն Ի-ի թոռն էր, որը ֆրանսիական էությունը ներկայացնում է «ոչ միայն որդես ֆրանկների դաբասայից», բարի ֆրանսիացի, սիրող, հավասարիմ անունին, այլև խիզախ զինվոր:

Ահավասիկ, մի հասկած.

«Ես կդասնեմ Դրոգոնի մասին, որը ծով մտավ,

Եվ Հայկական Բյուզանդի՝ հզոր և թագադրված արքայի մասին,

Որին ուղեկցում էին 30 հազար ֆառարի զինվոր

Եվ փորձառու վասալներ» (անդ, էջ 33):

Կիլիկիայի վերջին թագավոր Լեոնը աղաքսան զսավ Ֆրանսիայում 1384 թ.: Ֆրանսուսարի «Քրոնիկներում» գրված է, թե ինչպես Հայաստանի թագավոր Լեոնը առաջարկում էր վերջ տալ Ֆրանսիայի և Անգլիայի միջև ծագած դաբասային, մանավանդ որ այն առիթ էր տալիս թուրքերին ավերելու Հայաստանը: Լեոնը հասավ Անգլիա, կոչ արեց Անգլիայի թագավորին ֆրանսիացիների և հայերի հեծ միացյալ ուժերով դաբասայի թուրք գավաթիցներին դեմ: Ըստ Լեոնի, թուրքերը և մյուս մահմեդականները, թեմեղով ֆրանսիացիների դաբասային, ոգեւորվում են, գլուխ բարձրացնում և հայաձեռն ֆրանսիացի ժողովուրդներին: Որքան մեծ է այս իրավիճակը մերօրյա իրադարձություններին: Հիբալի, դաբասայինը կրկնվում է, և գնալով, մահմեդականները ավելի են սասկացնում իրենց ավերիչ, հակամարդկային, գործողությունները...

Բարձր գնահատելով Լեոնի հեռատեսությունը, իմաստությունը, Անգլիայի թագավորը ոսկի ու արծաթ է ուզում նվիրել Լեոնին: Սակայն վեհաժողովը Լեոնը

հրաժարվում է նվերներից, ասելով, թե այցելության նպատակն իր հայրենիքի փրկությունն ու խաղաղությունն է:

Իր հերթին, Հայաստան էին այցելում ֆրանսիացի և այլազգի դիվանագետներ, ճանապարհորդներ, միսիոներներ, և արժեքավոր տեղեկություններ գրանցում իրենց հուշագրություններում: Օրինակ, 7-րդ դարի իսպանացի արժանավոր մասնակից, հոգեւորական Գիյոմ Ռուբրուկի «Ճանապարհորդություն արեւելյան երկրներ» գրում նշված է, որ Անիում իսպանացի թագավորը եկեղեցի: Նա գրում է. «Մենք այցելեցինք 40 սեբասացի-նահատակների գերեզմանը»: Ռուբրուկը եղել է նաև Երզնկայում ու գրանցել, որ այնտեղ երկրաշարժից տուժել է 10 հազար մարդ:

Ռուբրուկը նկարագրել է Արարատը, Արաբսը, եղել է Նախիջեանում, որի մասին գրել է. «Նախիջեան Նախիջեանը եղել է մեծ թագավորության մայրաքաղաք և մեծագույն ու գեղեցկագույն քաղաք, սակայն թաքարներն ավերել են և գրեթե վերածել անապատի: Նախիջեանը 800 եկեղեցուց մնացել են երկուսը՝ մնացածը ավերել են մահմեդականները» (անդ, էջ 44):

Ի դեպ, այս ամենի մասին Ռուբրուկը գեղեցիկ է Լյուդովիկոս IX արքային:

«Հայ գաղթականների մի նոր հոսանք Ֆրանսիա է եկել Պոլսից՝ 1453թ., երբ ֆառաքը գրավեց թուրքերի կողմից: Հաջորդ դարերում առանձնապես մեծանում էին Փարիզի և Մարսելի գաղթաբանները», - գրում է Ա. Արաքսյանը (նշված գրք, էջ 421): Կարելի է ասել, որ հայերը և ֆրանսիացիք, իրենց սարքերով ժողովուրդներ են:

Իսկ թե ինչպես են հայերն ընդունել ֆրանսիացիներին և այլ հյուրերին, թող դասեն Հայաստան այցելած ճանապարհորդները:

Ժուրյենը դը Սեյեռակը (13-14-րդ դդ.) գրել է. «Չկան այդ աստիճան ազնիվ մարդկանցով բնակեցված չհնալ հողեր, երկրներ, քան մեր ֆրանսիական աշխարհում» (Գ. Մ. Карагеян... стр. 60): Իսկ Կլարենտին վկայում է. «Հայոց թագավորը մեզ ընդունեց ինչպես երկնային հրեշտակների» (անդ.): Ֆրանսիական առեւտրականներին նույնպես լավ էին ընդունում: Նույնը և հայ վաճառականների նկատմամբ՝ Ֆրանսիայում: Վառ օրինակներից է այն, որ 17-րդ դարում Ալիսյոն և Կոկյուզ ֆառաքներում տեղադրել են հայ գյուղատնտես և գործարար ժան Ալբրեյի (Հոլիանդացի Ալբրեյան) արձանը: Մեկի վրա մակագրված է «Տորոնի ներմուծող ժան Ալբրեյին՝ երախտագրեք վոյուզգիներից» (անդ., էջ 424): Հետագայում հայերն այնքան գրավեցին ֆրանսիացիներին, որ նաև իսպանությունների ու ռուսությունների, որ 1810 թ.-ին Նապոլեոնը Բոնապարտի մայրաձեռնությամբ, Փարիզի արեւելյան լեզուների վարժարանում հիմնադրվեց հայոց լեզվի ամբիոնը:

Առաջին դեկավարը հայազգի Հակոբ-Շահան Ջրդեզյանն էր: Հետագայում ամբիոնը դեկավարել են հայերի հայազգեսներ Անտուան Մեյեն և Ֆրեդերիկ Ֆեյդին:

Պասմաբան Առոս Արաքսյանը նշում է, որ Նապոլեոնի ժամանակ, բացի Շահան-Ջրդեզից եղել են նաև «Ռոսանը (Ռոսանը), Միլ Դավիթը, Հովհաննես Մուրադյանը և շատ ուրիշներ» (անդ, էջ 157):

19-րդ դարում բազմաթիվ հայեր կրթություն են ստացել Ֆրանսիայում, ընդ որում ոչ միայն ֆրանսիական, այլև հայկական կրթության մասին, մասնավորապես՝ հայերի Մուրադյան վարժարանում: Սեյեռակը Ոսկանը, Մկրտիչ Փոքրուզյանը հրատարակում են թերթեր, տպագրում գրքեր: Վերջինս Մարսելում հիմնում է «Հայոց հայրենասիրական միություն», զուգահեռը արձեռնակամերի կուսակցության, որի նպատակն էր հայ ժողովրդի ազատագրումը Օսմանյան կայսրությունից: 1902թ. մեծ բարեգործ Ալեքսանդր Մանթապյանը Փարիզում կառուցում է Սուրբ Հովհաննեսի անունով եկեղեցին՝ Աղթամարի Սուրբ Խաչի մանուկաբարձար: Առաջին աշխարհամարտի օրերին հայերը՝ ֆրանսիական բանակի կազմում և կամավորական ջոկատներում դաբասային են Ֆրանսիան, հանգանակություններով օգնել վիրավորներին:

Ֆրանսիայի կառավարությունը հեծացնում էր հայերի ներգաղթը: Ֆրանսիան հայերը համարում էին իրենց երկրորդ հայրենիքը, որին 2-րդ աշխարհամարտում իրենց կյանքը նվիրեցին դիմադրության շարժման հերոս Միսաք Մանուկյանը և իր զինակիցները:

Միսաք Մանուկյանը հայերի էր նաև որդես հրատարակիչ, բանաստեղծ, Բողոքի, Վեռլենի և Ռեմբոյի երկերի թարգմանիչ:

Դառնալով մեկուկուսից, նշենք, որ 20-րդ դարակազմին Փարիզի երաժշտական կյանքի աշխուժացմանը նպաստել է նաև Կոմիտաս Վարդապետը:

1906թ. դեկտեմբերին Հայկական Միության և Արաքսյանի մայրաձեռնությամբ Փարիզում տեղի է ունեցել համերգ, որտեղ ֆրանսիական «Լամուրյո» երգչախումբը՝ Կոմիտասի ղեկավարությամբ կատարել է հայկական ժողովրդական և հոգեւոր երգերի կոմիտասյան մեկուկուսները: Իսկ 1907թ. նույն երգերի մասին դասախոսություն է կարդացել Ռոմեն Ռոլանը:

Հիշենք համերգին Արաքսյանի զոհողությանը և Արաքսյանի երգարվեստին և գործունեությանը նվիրված բանախոսությամբ: (Ի դեպ, հայ-ֆրանսիական մեկուկուսյին անդաստանում բացված մի գործիչի ծաղիկ կարելի է նկատել Արթուր Հոնեգերի ժամանակների շարքը՝ Արաքսյանի զոհողության հիման վրա գրված՝ «Քո մեղմ ու բարի հայացքը» երգը):

Վերջին անգամ Կոմիտասը հանդես է եկել Փարիզում 1914թ. Միջազգային երաժշտական ընկերության հերթական համաժողովին: Մի քանի գեղեցուններով նա ներկայացրել է հայ հոգեւոր և ժողովրդական երգարվեստի իր ուսմունքը: 1933թ. Փարիզում տպագրվել է Կոմիտասի «Պատարագ», իսկ 1925թ. Դաբասային դարձրել:

Կոմիտասը ոչ միայն Փարիզում կամ Բեռլինում էր այլազգիներին ծանոթացնում հայ երաժշտությանը: 1901 թ. էջմիածին էր ժամանել ֆրանսիացի երաժշտագետ Պիեռ Օբրին: Նա ներկա էր լինում եկեղեցական տներին, հիանում «ցնծալից բարականներով», ուսումնասիրում դրամա: Հետագայում Օբրին Փարիզում հրատարակեց իր հետազոտության արդյունքները (Կոմիտասական, հ. 1, էր., էջ 253-254):

Ֆրանսիացի գիտնականներն առավել ակտիվ գործունեություն էին ծավալել հայազգիության աստիճանում: Բավա-

կան է նշել Անտուան Մեյեն, Ֆրեդերիկ Մակլերին, Ֆրեդերիկ Ֆեյդին, ժան-Պիեռ Մահեն: Մակլերը ֆառաքան էր Կոմիտասի և հայ երաժշտությանը: Անդրադարձնալով Վարդապետի փարիզյան ելույթներին, նա նշել է, որ «Փարիզը երջանկություն ունեցավ ունկնդրելու հայ Կոմիտասի սարքեր գեղեցունները»: Իսկ, ըստ Ալեքսանդր Մանթապյանի, Ֆրեդերիկ Ֆեյդին ավարտելով «Սասունի Դավիթ» էպոսի թարգմանությունը, «Հայ ժողովրդական ոգուն հոգեւորագրած ձեռով հրատարակյունը հայաբարել է. «Սուրազիս հասա»:

Հայ-ֆրանսիական մեկուկուսյին կարգերին մեծապես նպաստել է անվանի ջութակահար, ժակ Տիբոյի և Մարգրիտ Լոնգի անվան միջազգային մրցույթի հաղթող ժան Տեր-Մերկերյանը (Փարիզ, 1961 թ.): Անգանատեղի ներդրում ունեն նաև կերպարվեստի ներկայացուցիչներ Մարտիրոս Մարյանը, Երվանդ Քոչարը, Հակոբ Գյուրջյանը, Վարդան Մախոբյանը, ժանսենը, Գառզուն և այլք: Իսկ նորոգ հանգուցյալ Շառլ Ազնաւուրի արվեստը, դարձապես կարելի է համարել հայ-ֆրանսիական բարեկամության դասերը:

Հայաստանի անկախացումից հետո, հայ-ֆրանսիական հարաբերություններն աննախադեպ վերել են աղբյուր: Մեկուկուսյին լայն գործունեություն է ծավալել ֆրանսիայի դեսպանությունը, տեղի են ունենում հայկական մեկուկուսյին օրեր Ֆրանսիայում, ցուցահանդեսների փոխանակում, Ֆրանկոֆոնիային նվիրված ամենամյա միջոցառումներ: Մեզանում մեծ խանդավառությամբ ընդունվեց Ֆրանկոֆոնիայի գագաթաժողովը Երեւանում անցկացնելու գաղափարը: Մեր երաժշտասերները դեռ հիշում են ֆրանսիական «Շերեմիա» (Xeremia) հնագույն երաժշտության անսամբլի ելույթները, և հասկապես, համատեղ համերգը «Շահալան» անսամբլի հեծ: Այն տեղի է ունեցել 2008թ. նոյեմբերի 13-ին, Արան հաչատրյանի տուն-թանգարանում, լուսաբանվել է մամուլում: Ֆրանսիացի երաժիշտները հրապարակավ խոստովանեցին, որ հանդես են եկել ավելի քան երեսուն երկրներում, սակայն ամենից շատ տպավորված են Հայաստանով: Ահա և նրանց հրաժեշտի խոսքը. «Կրկին շնորհակալ ենք Շահալան» անսամբլին այդ հրաշալի նախաձեռնության համար: Համերգում համատեղ կատարած միջոցները հաստատում են, որ դրանք, հավանաբար, ստեղծվել են իրենց այս համադրման համար: Մենք հիացած ենք, որ մասնակցել ենք ձեր ռադիոհաղորդմանը: Նորանոր հանդիպումների ակնկալիքով ողջունում ենք ձեզ»: Ֆիլիպ Կուրս, Ֆրանսուա ժիլետ, Ռոբեր Ռեյսիկ»:

Անփոփելով երկու ժողովուրդների բարեկամությանը նվիրված այս ակնարկը, կարելի է ասել, որ, գնալով, Ֆրանսիայի և Հայաստանի միջև ընկած տարածությունը «կարճանում» է, ինչպես երգվում է Իվ Մոնսանին նվիրված հայերի երգում.

Իվ Մոնսանի խոսում ձայնը հնչում է «կարճ այլիով»,

Եվ փարիզյան շագանակի ճյուղն է մայրում ինձ դրսից:

Կարճանում են ճամփաները երկար-երկար ու մոլոր,

Երբ երգում է, ողջունում է բարեկամը հեռավոր:

ՀԱՅ-ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱՄԵՆԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՌՆՋՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ամսօր
ՀՈԿՍԵՓՅԱԼ

Գերմանիա

Գերմանական մեդիան շոյալ է՝ հոկտեմբերի 2-ին Ազգավորի մահվան բոթն առնելուն դեռ չկա թերք ու հանդես, հեռուստա-նադիո ու առցանց լրատվամիջոց, որ Ազգավորի մասին չհի-շատակի կադրավարված լուր չէ, ծավալուն անդրադարձ է՝ համեմատություններով, հիշողություններով, եւ անդաման՝ հայկա-կան արմատներին, հայրության ու Հայաստան հայրենիքին նվիր-վածությունը շեշտադրելով: Լրագրողները երբեմն շատ են անկեղծացել՝ չեն թաքցրել իրենց աղմուկը՝ լուրը լսել, ես էլ եմ լաց եղել, կամ՝ փայփայում էի այն ե-րազը, որ իր 95- ամյակին ա-խարհի որ ծայրում էլ համերգ ու-նենար, հասնելու էի: Բայց ամե-նա- ամենան ինձ համար երեկ լույս ընծայեց «Դի ցայթ» շաբա-թաթերթի Ֆրանսիայի թղթակցի հոդվածն էր: Գերոզ Բլունտի աղմուկի փոխանցածի մասին՝ ամենավերջում:

Նույն սերը, ուժադրություն ու իմացությունը ցավով չնկատեցին երեկ ու դրանից առաջ Գերմանիայի սարբեր վայրերում, երբ Ազգավորի մասին հարցու-իրո՞ւնք արեցին գերմանացիների միջավայրում: Երեքսարթի օր-վանից սարբեր սարիփ մարդ-կանց, գերմանացիների նույն հարցն են ուղղում՝ ճանաչում է՞ք Հառլ Ազգավորին: Երիտա-սարդները, որ Ֆրանսիայի, Ֆրանսերենի դեմ, այսօրես ա-սեմի՝ թեմանական հիշողու-թյուն չունեն, ոչինչ չգիտեն: Մի-ջին սերունդը, որքան էլ զարմա-նալի, նա անունը կարդում է ի-րենց Նոբելյան մրցանակակիր՝ Գյունտեր Գրասի գրչով, 1979-ին Ֆոլկեր Եյոնդորֆի ռեժիսու-րայով «Օսկարի» արժանացած «Թիթեյա թմբուկ» ֆիլմում Ազգավորի կերտած Զիգիզ-մունդ Մարկուսի հետ: Ասում են՝ ամենուրեք է այդ ֆիլմը: Այն շա-բաթ օրն ի ղայտի Ազգավորի

ցուցադրվելու է գերմանական հեռուստատեսության առաջին ալիքով: Ավագ սերունդն առա-վել էր յոթյակ է, որ ֆրանսիացի այս մեծ արիստը 5 լեզվով, դրանց թվում՝ նաեւ գերմանե-րեն, մասշտիվ է դարձրել իր երգը, որ «զսարյուն» բանաստեղծու-թյուն է՝ առավելաբար սիրո մա-սին ու կյանքի: Ազգավորին նախընտրում են ֆրանսերեն ունկնդրել, բայց իմնության մի քանիստ շոյվում է, երբ շանսունյեմ գերմաներենի դերը չի թերագ-նահատել, ասում են:

Երեկ գրախանութներում փոր-ձեցի փնտրել Ազգավորի իմնա-կենսագրական ժառանգությու-նը, որ Գերմանիայում ժամանա-կին թարգմանվել ու, որքան հասկացա, լավ սղառվել է: Գրողի՝ գերմանական այս հրա-սարակություններն, ավաղ, դասվիտել այլես անհմար է, ձայնակավառակներն ու ե-րաժեշտական ալբոմներն ան-ուշուկ կարելի է գտնել: Գրախա-նութի այցելուներից մեկը, ունկ-նդրելով գրավաճառի հետ մեր գրույցը, անսղատելի միջամ-տեց՝ «լաց եմ եղել, նա մեր հան-դեղ իր սերը երբեք չի թաքցրել»: Միասին դուրս եկանք: Չհաս-րի զարմանք հայտնել, կոստեց՝ հրեական մեր համայնքի համար օրինակ էր՝ «լինել ֆրանսիացի ու հայ լինել, իսկ իսրայելին իր հավասարությունը չի վարանել ցույց տալ», ասաց: Երբ հաղոր-դեցի, որ փաստերն երկրորդում է Շվեյցարիայում գերմաներեն հրատարակվող տաշես շաբա-թաթերթի հոկտեմբերի 3-ի վեր-նագիրը՝ «Իսրայելի երկարամյա բարեկամը», իսկ Գերմանիա-յում հրատարակվող հրեական «Յուդիստ» արժեքայինն էր՝ դեռ հրաժեշտի բառեր չի «գտել», շատ զարմացավ: «Այդպես ա-չալուրդ հետեւում եմ... Իրավունք

Մի աննահ գնաց հավերժություն

Ազգավորն էր մահացել, ու կրկանվելից շատ արագ արթել- սարել էին բոլոր թերթերը

ունել: Նա ձեր ուժն էր»:

Նա մեր ուժն էր, հղարսությու-նը, սաղանդը, անցաթուղթը, անձնագիրը, դասանցաժողովը... Իր ձայնով սիրո հենքին հյուս-ված բանաստեղծությունը, կյանքին ամուր կղած երգը մեր աշխարհին թողած՝ մի աննահ էր, գնաց հավերժություն: Վեր-ջին տղա, որ զատ նաեւ **Գերոզ Բլունտի** հոդվածում, առիթ է սալիս «Դի ցայթ»- ից Ազգա-վորին նվիրված հոդվածից մի հատված մատուցել:

Ե՛րբ են փարիզյան մեսրոյին

կից թերթի կրկանվում 20- ու դարում թերթերը սղառվել: Հա-մարյա բոլոր մեծ իրադարձու-թյուններից հետո: Իսկ 21- ու դարում այդպես չէ՝ ղիսի շատ բացառիկ մի բան եղած լինի, որ ահել: շառել թերթի կրկա-կվիսի գնան: Այս շաբաթվա ե-րեքսարթին այդպիսի մի օր էր՝ Հառլ Ազգավորն էր մահացել, ու կրկանվելից շատ արագ ար-թել- սարել էին բոլոր թերթերը: «Նոր էր ճադոնիայից եկել, 94 տարեան էր», դասնում է սեւա-մոր թերթավաճառը՝ շարունա-

կելով՝ «Շատ ընկերներ ունեն, որ ռեպի են ստեղծում, նրան շատ լավ են ճանաչում, քանի որ դաստնում են նրա տեսերը», ասում է ու խորհուրդ տալիս հա-րեւան ծխախոտի կրկանում թերթ փնտրել՝ միգրացի լինի:

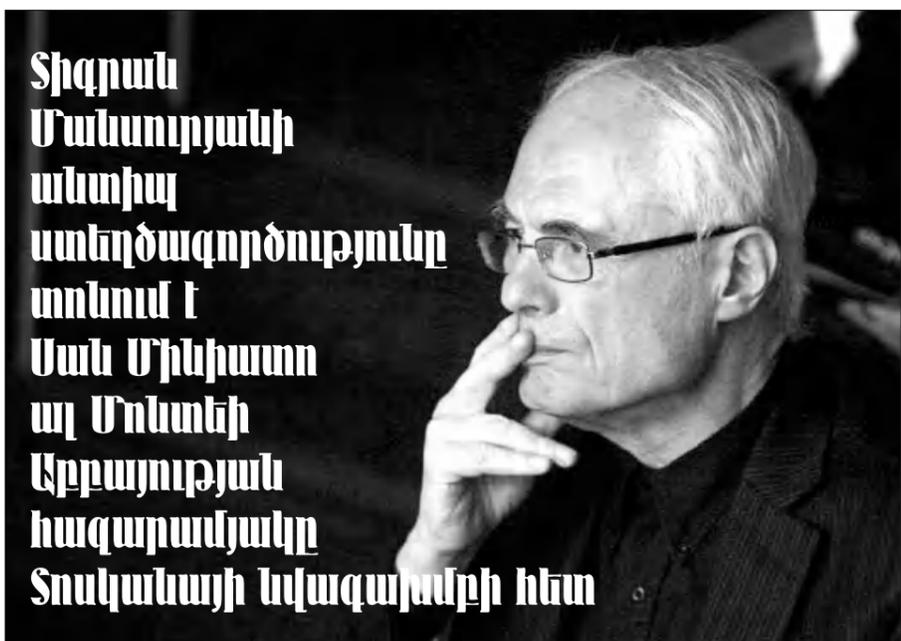
Ազգավորի մահվան այդ օրը, թվում էր, մի աննահ՝ մահվան ճանադարհն էր բռնել: Դեռ մեկ շաբաթ առաջ՝ հինգշաբթի օրը սկսած իր վերջին հարցազրույ-ցում շանսունյեմ, որ քոջն էլ խոսածցել էր 100- ամյակը տո-նել, ասել էր՝ իրավունք չունեն հանձնվելու: Ազգավորի նոր ալբոմն արդեն հրատարակվել է, բայց իր նոր երգն իր կատար-մամբ էլ չեն ունկնդրելու, ուրի-ցներ կերպեն, ռեպիտերները: Ազ-գավորը Ֆրանսիայի հավիտե-նական դեսոյանն է, բեմում՝ շարժվող էյֆեյյան մի աշա-րակ, գրում է «Դի ցայթ» հեղի-նակն ու Ազգավորի բանաս-տեղծությունը՝ խիս՝ 2 բառով ինքզեք արարելու տաղանդը համեմատելի դարձնում ճադո-նական հոփոկն: «Դեռ երեկ...» Ազգավորի երգի վերնագիրը «Լիբերտինո» համար էլ վեր-նագիր է դարձել՝ ավելին ինչ-դէս ասել: Ազգավորի համա-ա-խարհային փայլը չխամեց ե-րբեք: Աստիճան ու Nouvelle Vague խումբն ԱՄՆ- ում այն-բան ճանաչված չէին, որքան Ազգավորը: Եվ եթե հիմա նա արժանի հետերող ունի, աղա նախագահ Էմանուել Մակրոնն է: Ազգավորի նման, նա էլ ֆրանսիացի այն եզակիներից է, որ համաշխարհային հանրու-թյանը հասանելի են կաննում լինել եւ հասնում են դրան, եզ-րափակում է «Դի ցայթը»՝ Ազ-գավորի մասին իր հոդվածում, որ ի ղայտի Բանաստեղծի՝ «Լի-բերտինո» նման վերնագրել է՝ «Դեռ երեկ...»:

Սեպտեմբերի 27-28-ին Տոսկանայի նվազախումբը նեցե Սան Մինիասո ալ Մոնտե եկեղեցու հազարամյակը հայ կոմոզիտոր Տիգրան Մանսուրյանի ե-րաժեշտությամբ, այդ թվում՝ եկեղեցու աք-բայությունը եւ Հռոմի Պաղ Ֆրանցիսկո-սին նվիրված «Յոթ աղոթքներ» ստեղծա-գործության առաջին կատարմամբ:

Տոսկանայի նվազախումբն ամառա-յին համերգաշրջանը եզրափակեց այս կարելու եւ սղասված իրադարձությամբ, որը մաս է կազմում հազարամյակի ծագրի 50 միջոցառումների եւ վերա-հաստատում է կաղը Սան Մինիասո ալ Մոնտեի եւ Հայաստանի միջեւ:

Եկեղեցու ներսում նվազախումբը կա-սարեց ժամանակակից մեծագույն հայ հեղինակի՝ Տիգրան Մանսուրյանի ե-րաժեշտությունը: Նրա երաժեշտությունն ար-սացույում է հին հայ երաժեշտական ա-վանդույթի ժառանգությունը, որը թվագր-վում է ավելի քան հազար տարի առաջ, սկսած միջնադարյան եկեղեցական երգ-չախմբերի մեղեդիներից մինչեւ հասուկ հնչյունաշարային համակարգեր եւ ե-րաժեշտական ձևերը: Նրա ստեղծագործու-թյունները հայ երաժեշտարվեստի եւ ժո-ղովրդական ավանդույթների շատ հետա-րիակյան խառնուրդ է՝ վառ եւ արտադրա-կալ մեղեդիներով եւ նուրբ իմպրեսիոնիս-տական տոնայնությամբ:

Համերգը բացվեց «Հավասով խոսու-վանիմ» ստեղծագործությամբ, գրված 1994 թ. ալսահար Զիմ Զաբալայանի եւ բրիտանական «Հիլիարդ» համույթի

Տիգրան Մանսուրյանի անտիպ ստեղծագործությունը տոնում է Սան Մինիասո ալ Մոնտեի կերպարային հազարամյակը Տոսկանայի նվազախումբի հետ

չորս ձայնի համար: Յոթ աղոթքների ա-ռաջին կատարումից հետո աքբայությու-նը հանձնարարել է մի նոր երաժեշտական ստեղծագործություն՝ որդես հարգանքի տուր ֆլորենցիայի նախավկա հայագ-գի Մինիասոյին (Մինաս): Այս ստեղծա-գործությամբ Մանսուրյանը շարունա-կում է «Հավասով խոսուվանիմով» սկ-սած աշխատանքը՝ ներհնչված 12-րդ դարի բանաստեղծ, երաժիշտ եւ հոգեւոր առաջնորդ Ներսես Հոնրիալու ժողո-վածուից:

24 աղոթքները, յուրաքանչյուրը օրվա մեկ ժամի համար, դարերի ընթացումը թարգմանվել են հունարեն, լատիներեն, ի-սալերեն եւ ֆրանսիեր լեզուներով:

1994 թ. Մանսուրյանը երաժեշտական ձևի մեջ է դրել առաջին յոթ աղոթքները՝ անվանելով այն ստեղծագործության սկզբնական բառերով՝ «Հավասով խոս-սվանիմ»: Ինչ վերաբերում է աքբայու-թյան հանձնարարությանը, նա ամբող-ջացրել է հաջորդ աղոթքները՝ 8-ից 14-ը, բարիտոնի, երգչախմբի եւ նվազախմբի

համար, որը նվիրել է Հռոմի Պաղ Ֆրան-ցիսկ Բեդրիոյին:

Այս ստեղծագործությունը գրելու չորս տա-րիների ընթացքում Մանսուրյանը փորձել է մեծանալ այնպիսի ոգեւորման, որը նրան կուղղորդեր դեղի միջնադարի մեծ վա-րդերները՝ ծնունդ տալով «մտածելու երաժե-շտության մեջ», որը բարձրանում է դեղի ա-րարողական ծեսերը, փորձելով այդ վարդեսությունն իրականացնել այսօրվա երաժեշտական մեթոդ մեջ: «...Դրա հետ մեկտեղ ես ստիպված եղա կրկին սովորել միաձա-նությունից բազմաձայնության վերափոխ-ման գործընթացը, ծիսական երգից մինչեւ կոմոզիտորական գրություն եւ եկեղեցուց համերգային դասիլի ընկած ուղին»:

Երեկոյի գլխավոր դերակատարներն էին Տոսկանայի նվազախմբի առաջին ալ-սահար **Սեֆանո Չանոբինի**, հայ բա-րիտոն **Գուրգեն Բավեյանը**, երգչներ **Ջուլիա Պերին, Ջովաննի Բիսուադը, Պաոլո Ֆանչուկաչին, Գաբրիելե Լոն-բարդին** («Լոն արմե» համույթից) եւ Սիենայի Մայր սաճարի «Գոլդո Սարա-չինի» երգչախումբը **Լորենցո Դոնասիի** ղեկավարությամբ: Նվազախումբը եւ մե-նակատարներն ղեկավարել է **Ջորջ Օե-լիվանյանյանը**, լիբանանահայ դիրի-ժոր, որը մեծացրել է Լոս Անջելեսում, ձե-լավորվել Պիեռ Բուլեգի եւ Լորին Մաա-զելի ղեկավարության ներքո:

<https://www.sanminiatoalmonite.it>
Իտալերենից թարգմանեց
ԱՐՄԻՆԻԱՆԵՆԸ

Նաիր 3ԱԱ

2006 թվականից ղեկավարող Տիգրանակերտում հնագիտական արձակատեղիները Համլեթ Պետրոսյանի գլխավորությամբ այս օրերի ես աշխատանքները շարունակել է: Արցախի մշակույթի նոր նախարար **Լեոնիկ Հովհաննիսյանը** ամեն ինչ արել է, որ ֆինանսական աջակցությունը ժամանակին փոխանցվի: Այս օրերի ռուսաստանաբնակ **Արսեն Զոչարյանը** 5 մլն. դրամ է սրամատրել արձակատեղին, այսինքն՝ Արցախի կառավարության 12 միլիոնի գումարվել է անհատ բարերարի 5 միլիոն միլիարդությունը, ինչը լավ է ոգևորել հնագետներին: Նրանք նախաձեռնել են իրականացրել են Տիգրանակերտի արևելյան դամբարանադաշտի ղեկավարները: Դամբարանադաշտը 2010-ին է հայտնաբերվել, այնտեղ կարասային թաղանթներ են եղել, որոնք արտաքին նշաններ չունեն, այսինքն էթե չդիտվել, այդպես էլ չէին հայտնաբերվի: Այդ հասվածը 400 մ. է: Կարասային թաղանթների հնագիտական արժեքը մեծ է, որովհետև հասնում են մինչև Կուր գետ եւ էթնիկ մեծ տեղակայում են դարձնում: Հայտնաբերվել է ֆաղաֆային մշակույթը ներկայացնող հարուստ նյութ: Զ.ա. 1-ին դարի կեսերին թվագրվող արձաթե դրամներ, նաեւ խեցեղեն ու զարդեր են հայտնաբերվել, որոնք հստակեցնում են Տիգրանակերտի ժամանակագրությունը: Այս ամռանը կարասային թաղանթների ղեկավար ժամանակ հայտնաբերվել է դրսից դասկերազարդված կարաս՝ որսի շեղ շեսարանով, շեղով, հեծյալներով, ծառերով, եղջերուներով: Կարասը վերականգնվում է: Այն ես արժեքավոր գտածո է, քանի որ ամբողջացնում է Տիգրանակերտի բնակիչների գինաստանների, ճաշակի, մշակութային ու կենցաղային առօրյայի նկարագրությունը: Տիգրանակերտի ղեկավարները ցույց են տալիս, որ ֆաղաֆը եղել է մեր սարածաբանի կարասային թաղանթների կենտրոններից մեկը: Տիգրանակերտը 70 հա է, բայց ունեցել է լավ պահպանված ընդարձակ շրջակայք: Չրանցիկ մոտ 3,5 կմ է, հարեան բնակավայրերը մեծաթես ազդվել են Տիգրանակերտից:

Շարունակվում են ղեկավարները հյուսիսային դարձաբանի շրջանում: Այս հուշարձանը 400 մ. երկարություն ունի եւ դասական ճարտարապետության նմուշ է՝ բաղկացած ուղղանկյուն եւ կլոր առաստակներից, որոնք կառուցված են ծիծեռնակաղոց կաղերով: Պարսպի հաստությունը 2,80 մ է, առաստակների սրամագիծն 9 մ է: Ամբողջ ճարտարապետությունը հուշում է Զ.ա. 2-րդ դարի մասին:

Հնագետների կարեւորագույն բացահայտումներից մեկն էլ այն է, որ Տիգրանակերտում ունեցել է բազմաթիվ թաղամասեր՝ ուղիղ փողոցներով, անկյուններով, դարձյալ դասական ֆաղաֆի օրինակ: Երկրորդ անհիշ թաղամասը հայտնաբերվել է այս ամռանը ընթացքում: Պեղումները շարունակվել են վաղից հայտնաբերված կառուցվածքներին: Հայտնաբերվել է եկեղեցու ֆիլի մի բեկոր, որի վրա փորագրված է հայերեն **Բ** տառը: Ընդհանրապես Տիգրանակերտում հնագետները մեկ քան մյակից ավելի հայերեն արձանագրու-

թյուններ են գտել: Զանի որ եկեղեցին կառուցվել է 5-րդ դարավերջին, Համլեթ Պետրոսյանը վստահաբար ասում է, որ դրանք հայերեն երկաթագրերի առաջին օրինակներն են: Այս տարածքը 4-րդ դարում միացվել է Աղվանից թագավորությանը եւ հաճախ կոչվել Աղվանի: Աղբյուրներից հայտնաբերվել են, թե այդ տարածքում հայերն ինչ էլ գտնեն, ոչ թե հայկական, այլ աղվանական է, այսինքն՝ իրենց ֆրիսոնյա նախադասության ժառանգությունը: Հայերեն արձանագրություններն աղբյուրական սահող հայտնաբերությունների դեմ իրենք անհերքելի ապացույց են:

Զաղաֆի կենտրոնում հայտնաբերվել է նաեւ վաղից հայտնաբերված երկու եկեղեցի: Տիգրանակերտի հանդիմակաց սարերի բարձունքներին ես կոնստրուկցիայի կան: Հնագետներին ապացուցում է հայտ-

նաբերությունները անտարբեր վերաբերմունք ունեն հնավայրի նկատմամբ, եւ ղեկավարները շարունակելու համար ամեն օրի մի կերպ է փողոցները: Ֆինանսական աջակցություն ամեն օրի սրամատրել է Արցախի կառավարությունը՝ 10 մլն. դրամ. երկար բողոքներից, բանակցություններից հետո՝ ես 6 մլն. ավելացնում: Հուսարություն հնագետների՝ Արցախի մշակույթի նոր նախարարը տեղեկացրել է, որ 2019-ի ղեկավարների համար կառավարությունը կսրամատրելի 18 մլն. դրամ. նման դաստասակամությունն ու բարեխիղճ վերաբերմունքը հնագետներին զարմանք է դասձառել: Համլեթ Պետրոսյանը միշտ էլ մեկ է, որ Տիգրանակերտը լիարժեք ղեկավար եւ ուսումնասիրելու համար ամեն օրի 30-35 մլն. է մեծ, բայց միանգամից ու առանց չեմուչումի 18 միլիոնը նրանց լավ է ո-

ղելու համար: Մեն մարենք, ղեկենք, նրանք զան -վայելեն: Մեկ էլ տեսնում ես՝ մենք կռացած ղեկում ենք, կողից խորվածի ծովը բարձրանում է, ամբողջ հնավայրը դասում: 5 տարի դայաբել են, որ 5000 դրամով թույլ տրվող ղեկմեկի գրությունը հանվի, վերջապես հանվեց»,- դասմեց Համլեթ Պետրոսյանը:

Տիգրանակերտն այն եզակի հնավայրերից է, որը նաեւ խնամված է, ցանկատասված, բարեխաղ, աղբյուրների շրջակայքը մարված: Մշակութային այդ դասկերտում մարված է նաեւ խնջույքի գաղափարը:

«Այն հուշարձանները, որոնցից հնարավոր է օգուտ ֆաղել, ղեկությունը միայն դրանք է իր ուսարության տակ դասում. ցանկատասում է ու սկսում փող աշխատել, ինչպես Գառնին, Դվինը: Իսկ այն հուշարձանները, որոնք այդ տեսակետից

5000 դրամանց «խորովածային» Տիգրանակերտ

նաբերված խեցեղենի որակը. նման որակ չի նկատվել Հայաստանի ամենախոշոր ֆաղաֆերում անգամ: Բացի բարձր որակից, ակնառու է նաեւ խեցեղենի ֆունկցիան. դրանք հազարների են հասնում: Հելլենիստական լավագույն ավանդույթներ ունեցող ֆաղաֆ է Տիգրանակերտը, որտեղ անհիշ ու վաղից հայտնաբերված ժամանակագրությունները միաձուլված են: Տիգրան Մեծը հավաքել է Փոքր Ասիայի, Հայաստանի լավագույն վարդապետներին, ճարտարապետներին եւ համատեղ ուժերով կառուցել իր անունը կրող ֆաղաֆը: Տիգրանակերտը հայ մշակույթի ֆաղաֆային կերպար է: Հակառակ հնագետների, որոնք 2006-ին սկսելով ղեկավարները ակնկալել են, որ գտնվելու են գավառական շրջանային մի բնակավայր, հողի շեղերի տակից հասված առ հասված, թիզ առ թիզ ամեն օրի հայտնաբերվում է ֆաղաֆային մշակույթի հիմնավոր մի օրհան՝ հայկական դասկանելությամբ, վավերացմամբ ու դրոշմով: Տիգրանակերտը սնտեսության, ճարտարապետության, մշակույթի, ֆաղաֆայության, ժողովրդական ծիսատեղիների մի ամբողջություն է, որի բազմաշերտությունը վկայում է բացառիկ կոթողի մասին: Տիգրանակերտի արձակատեղի ղեկավար Համլեթ Պետրոսյանը երբեք չի թափաքել, որ հայկական երկու ղեկությունների ի-

գետները: Գտածոների ուկրաբանական հետազոտությունների դասատասանը հնագետներն ստանում են երկու տարի հետո, որովհետեւ ֆրանսիական լաբորատորիաներում մեր գտածոները հերթի են դրվում, որ մեզ վրա էձան մասն: Եթե լաբորատոր ծառայություններն արագ մասուցվեն, գինը կթանկանա:

Տիգրանակերտի նկատմամբ ղեկական անտարբերությունն արտահայտվում է ոչ միայն ֆինանսական ժլատ աջակցությամբ: Զաղաֆի մուտքի վրա փակցված է եղել ցուցանակ՝ հետեյալ գրությամբ՝ այցելությունը 250 դրամ, ղեկմեկը՝ 5000 դրամ: Օրինականացված դայաններ՝ Արցախի մշակույթի նախարարության կողմից: Տիգրանակերտում հրաշալի աղբյուրներ կան, կանաչ օաղախներ, որոնք գրավում են ոչ միայն այցելուներին, այլեւ դասոնյաներին: Նրանք չեն զիջում շարձային ֆաղաֆայիններին ու մեծ հաճույքով ֆեՖեր են կազմակերպում Տիգրանակերտի տարածքում: «Վերջին անգամ ԱՄԾ դեպ Արթուր Վանեցյանն է այցելել Տիգրանակերտ: Ես նրան դասմեցի հնավայրի մասին ու խնդրեցի, որ Արցախ այցելությունների ժամանակ Տիգրանակերտը որդես ֆեՖի տեղ չընկալվի: Նախորդ իշխանություններն էլ են այցելել Տիգրանակերտ, բայց ոչ թե հնավայրով հետախնդրված լինելու, այլ ֆեՖ-ուրախություն կազմակեր-

հեռանկարային չեն, անտարբերության են մասնավոր: Փլվում են, թող փլվեն: Տիգրանակերտի նման երկրորդ ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետությունում, այլեւ ամբողջ տարածաշրջանում չկա: Մի անգամ Շվեյցարիայից 40 զրոսավար էր եկել: Շրջում էին հնավայրում, մի ֆիջ այն կողմ խարույկ էր վառվում, մեկը խորվածի շարձույթները դասեցնում էր՝ ծովան ամբողջ Տիգրանակերտով մեկ տարածած: Դա նորմալ է: Աշխարհի որեւէ վայրում թանգարանի, հուշարձանի տարածքում նման դասկերտ կեստեմբ: Սա ֆաղաֆայանություն է, ղեկական ֆաղաֆայանություն: Բայց հիմա փոփոխություն նկատում են Արցախի մշակույթի նոր նախարարի մոտեցումներում: Նրա օրոք ցուցանակը հանվեց»,- ավելացրեց Համլեթ Պետրոսյանը:

ՀՀ մշակույթի նախարար Լիլիթ Մակունցը երկու անգամ այցելել է Տիգրանակերտ. դրա մասին Համլեթ Պետրոսյանը հետո է իմացել: Նա վիրավորված է, որովհետեւ տարիներ շարունակ զբաղվում է Տիգրանակերտով, Հայաստանի մշակույթի նախարարն այցելում է՝ առանց իրեն տեղեկացնելու կան կանչելու: «Այսինքն՝ Տիգրանակերտը միայն մեր խնդիրն է, մեր բոսանն է ու մեր կարտը. ուրիշ ոչ ոք գործ չունի դրա հետ»,- ավարտեց Համլեթ Պետրոսյանը:

Ուղեորները շարունակում ցուցադրվելու է «Անադաշի ագրավները»

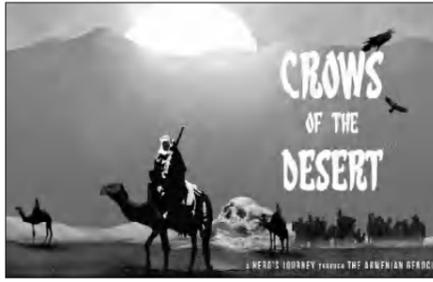
Առյուծաբանի միջազգային կինոփառատոնի նախաձեռնիմ հոկտեմբերի 7-ին Ուղեորների «Արվեստի Մովսեսյան կենտրոնում, ցուցադրվելու է «Էմմի» մրցանակի արժանացած, դասմա-վավերագրական ֆիլմերի ճանաչված ռեժիսոր եւ դրոյուսեր **Մարթա Հուսկի** «Անադաշի ագրավները» ֆիլմը, որը դասմում է Հայոց ցեղատաղանության ծանրագույն ժամանակագրանում Լեւոն Յոթնախորտերյանի անցած հերոսական ճանադարի մասին:

Նա դասավոր էր փրկել ոչ միայն իր, այլեւ զեյթունցի բազմաթիվ հայրենակիցների կյանքը, հաղթահարելով անթիվանհամար դժվարություններ եւ դեմ առ դեմ գալով արաբական Ֆայսալի, լրեստ Սարա Աարոնսոնի եւ Էլ-Աթրազների մտան անձնավորությունների հետ:

Ֆիլմը, որի գործադիր դրոյուսերը **Պոլ Թուրբանյանն** է, ամբողջովին հիմնված է Լեւոն Յոթնախորտերյանի հուշագրությունների եւ արխիվային եզակի նյութերի եւ լուսանկարների վրա: Այս տարի

ֆիլմը Լոնդոնում արժանացել է «Պատմական փաստերի լավագույն օգտագործման» Ֆոկալ (Focal) հեղինակավոր միջազգային մրցանակին, որն եկել է գունարվելու նախկին ինը մրցանակներից: Մասնակցել է ավելի քան 20 միջազգային կինոփառատոնների: Ֆիլմի երաժշտությունը գրել է կոմպոզիտոր **Ջոն Մասարին**:

Ֆիլմի ցուցադրությունից հետո, ըստ «Արմինյան Միրո-Սփեթեթերի» լրատվության, ներկաները հնարավորություն են

ունենալու հարցեր ուղղել Լեւոն Յոթնախորտերյանի թոռանը՝ **Լեւոն Փարյանին**, որ ճանաչված լուսանկարիչ է եւ հրատարակել է իր մեծ հոր հուշագրությունը:

Վ.Ս.